

Kohtute seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste
(kohtukorralduse muudatused)
muutmise seaduse eelnõu seletuskirja juurde
LISA 1

Kooskõlastamise käigus esitatud märkused ja ettepanekud

Jrk nr	Märkuse esitaja / märkuse või ettepaneku sisu	JDM seisukohad/vastused <i>arvestatud</i> <i>osaliselt arvestatud</i> <i>mitte arvestatud</i> <i>selgitatud</i> <i>teadmiseks võetud</i>
Rahandusministeerium		
1.	Esitasite kooskõlastamiseks kohtute seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (kohtukorralduse muudatused) (edaspidi <i>eelnõu</i>). Kooskõlastame eelnõu alljärgnevate märkustega arvestamisel, kuid <u>palume eelnõu enne Vabariigi Valitsusele edastamist veelkord Rahandusministeeriumiga kooskõlastada.</u>	Arvestatud. Esitasime eelnõu Rahandusministeeriumile kooskõlastamiseks.
2.	Esitatud eelnõu § 1 punkti 18 (kohtute seaduse § 12 lõike 4 täiendamine punktiga 4) kohaselt <u>võib kohtu esimehe enne tähtaja lõppemist vabastada koostöö mittelaabumise tõttu kohtute nõukoguga.</u> Leiame, et kavandatav muudatus põrkub kohtuniku sõltumatuse ja ameti eluaegsuse põhimõttega. Koostöö mittelaabumisel vabastamine ilma selgete mõõdikute või protseduurita on õigusriigi vaatenurgast probleemne ja vastuolus õigusselguse nõudega. Koostöö mittelaabumine kui teenistusest vabastamise alus on Eesti avalikus teenistuses äärmiselt erandlik instrument, mis on kohaldatav üksnes ministeeriumi kantsleri ja ministri vahelisele spetsiifilisele suhtele. Isegi kantsleri vabastamise puhul on seadusandja seadnud range ajalise piirangu, mille kohaselt ei tohi ministeeriumi kantslerit koostöö mittelaabumisel teenistusest vabastada enne kuue kuu möödumist ministri ja kantsleri koos töötamise algusest. Kohtu esimehe positsiooni puhul puudub analoogne hierarhiline ja poliitiline alluvussuhe, mis õigustaks niivõrd subjektiivse vabastamisaluse loomist. Juhime tähelepanu, et kohtu esimehe roll ei ole piiratud üksnes tehnilise asjaajamisega. Kohtu esimehel on kohtunike suhtes piiratud distsiplinaarvõim (st õigus algatada distsiplinaarmenetlus ja koostada distsiplinaarsüüdistus, kogudes selleks vajalikke tõendeid ja nõudes selgitusi). Üheks võimalikuks distsiplinaarkaristuseks on kohtuniku ametist tagandamine. Kohtu esimehe distsiplinaarmenetluse	Selgitatud. Kavandatav muudatus ei riiva kohtuniku sõltumatuse ega kohtunikuameti eluaegsuse põhimõtet, kuna see ei puuduta kohtu esimehe staatust kohtunikuna, vaid üksnes tema vabastamist kohtu esimehe kohustustest. Kohtu esimehe roll on juhtimis- ja töökorralduslik ning selle täitmine eeldab toimivat koostööd kohtuvõimu enda juhtimisorganitega. Koostöö mittelaabumine ei ole kavandatud üldise või subjektiivse vabastamisalusena, vaid erandliku võimalusena olukorras, kus püsiv ja sisuline koostöö puudumine takistab kohtute nõukogul täita talle seadusega pandud ülesandeid. Üksikud eriarvamused või sisulised vaidlused ei anna alust kohtu esimehe vabastamiseks.

	algatamisega seotud õigused eeldavad täielikku ametialast iseseisvust. Kohtu esimehe vabastamine koostöö mittelaabumise tõttu võib muutuda survevahendiks, mis pärsib tema sõltumatust teiste kohtunike üle distsiplinaarvõimu teostamisel.	Kohtu esimehe ja kohtute nõukogu vaheline suhe ei ole hierarhiline ega poliitiline, kuid on institutsionaalne. Kohtute nõukogu vastutab kohtute töökorralduse ja juhtimisotsuste eest ning realiseerib oma pädevust mh esimeeste kaudu. Kohtu esimehe distsiplinaarvolitused ei muuda muudatust probleemseks. Kavandatav regulatsioon ei võimalda sekkuda konkreetsetesse distsiplinaarmenetlustesse ega kasutada vabastamisalust survevahendina, vaid on kohaldatav üksnes püsiva ja üldise koostöövõimetuse korral. Muudatus toetab kohtute juhtimise toimivust, kahjustamata kohtu esimehe sõltumatust kohtunikuna.
3.	<u>Maakohtu juhtimisstruktuur on väga keeruline.</u> Eelnõust ja seletuskirjast lähtuvalt tekib reformiga kohtusiseselt neljast tasandist koosnev juhtimisstruktuur: kohtu üldkogu, kohtu eestseisus, kohtu esimees ja osakondade juhatajad. Lisaks on teatud küsimustes n-ö majavälised juhtorganid – kohtute nõukogu, Riigikohtu üldkogu ja esimees ning n-ö haldusjuht Kohtute Haldusteenistuse direktor. Üks eelnõu kesketest muudatustest on üleminek kollegiaalsele juhtimismudelile. Selleks luuakse kohtu eestseisuse näol uus juhtimisorgan. Eelnõu seletuskirja kohaselt antakse eestseisuse pädevusse seni kohtu esimehe ainupädevuses olnud otsustused, nagu kohtu kodukorra, struktuuri ja koosseisu kinnitamine. Eestseisus kinnitab ka kohtu tööjaotusplaani. Kohtu esimees juhib eestseisuse tööd ning vastutab selle otsuste elluviimise eest, kuid ei tee enam olulisi juhtimisotsuseid üksinda. Samal ajal säilib kohtu üldkogu kui kohtunikukonna omavalitsusorgan, kelle roll on jätkuvalt oluline kohtu sisulistes ja põhimõttelistes küsimustes. Samal ajal on maakohtus jätkuvalt osakonnad, millel on osakonna juhatajad, kes ei kuulu automaatselt kohtu eestseisusesse, mida võib pidada ka nõ laiendatud juhtkonnaks, samas kui mõni tema osakonna kohtunik, võib olla, kui osutub valituks. Kohtumõistmise	Arvestatud. Seletuskirjas on täpsustatud eestseisuse pädevust. Kohtu eestseisus on esimese ja teise astme kohtu üldkogu esindusorgan, kelle pädevuses on kohtu kodukorra ja tööjaotusplaani kehtestamine ja kohtu esimehe nõustamine tööjaotuse küsimustes. Eelnõus välja pakutud muudatuse tulemusel muutub tööjaotusplaani tegemine tõhusamaks. Üldkogu roll on kollegiaalne ja põhimõtteline, väljendades kogu kohtunikukonna seisukohti. Eestseisuse kaudu on iga kohtunik kaastatud tööjaotusplaani koostamisse eesmärgiga jaotada kohtusse laekuv töö arvestades

	valdkonna osakonnajuhatajate seisund muutuva seaduse kontekstis on ebaselge ja taandub pigem statisti ossa. Juhime tähelepanu, et täiendavat selgitust vajab erinevate juhtimisstruktuuride pädevuste jaotus. Seletuskirjas märgitakse, et üldkogu roll muutub strateegilisemaks, samas kui eestseisus tegeleb igapäevase tööga. Samas antakse eestseisuse pädevusse kohtu kodukorra ja struktuuri kinnitamine, mis on sisuliselt strateegilised dokumendid ja määravad kohtu pikaajalise toimimise. Seejuures ei selgu eelnõust, kas eestseisus peab alluma üldkogu suunistele või tegutseb neist sõltumatult. Lisaks soovime pöörata tähelepanu seletuskirja mõjude osa punktile 7.2. Selle kohaselt on eestseisuse roll on täidesaatev ja strateegiline, keskendudes kohtuasutuse juhtimisele. Üldkogu roll on kollegiaalne ja põhimõtteline, väljendades kogu kohtunikukonna seisukohti. Kui eestseisuse pädevus laieneb liigselt töökorralduse või põhimõtteliste otsuste suunas, võib see de facto vähendada üldkogu rolli kohtusüsteemi sisemises demokraatias. Reformi mõju sõltub sellest, kuidas reguleeritakse eestseisuse ja üldkogu omavaheline hierarhia ja koostöö: kas eestseisus allub üldkogu strateegilistele suunistele või tegutseb sellest sõltumatult. Ebaselgeks jääb, kes ja kuidas peab reguleerima või otsustama eestseisuse ja üldkogu omavahelise hierarhia. Ka ei määratle eelnõu üheselt, milline tasand kannab lõplikku vastutust kohtu pikaajalise visiooni eest. Märgime, et strateegilist rolli on seletuskirjas omistatud nii kohtu üldkogule kui ka kohtu eestseisusele. Kui eestseisus hakkab de facto langetama kõiki olulisi otsuseid (tööjaotusplaan, koosseisud), võib üldkogu roll muutuda pelgalt formaalseks, mis nõrgestab kohtunikukonna enesekorraldusõigust. Palume seletuskirjas täpsustada juhtimistasandite omavahelist hierarhiat ja pädevuste jaotust. Samuti palume hinnata, kas uus juhtimisstruktuur ei too kaasa juhtimise liigset killustatust.	tänapäeva vajadusi kiirelt reageerida kohtute töökoormuse muutustele.
4.	<u>Kohtute seadust täiendatakse §-ga 2¹</u>, mille kohaselt kohtuasja menetlus esimese ja teise astme kohtus ei kesta üldjuhul üle üheksa kuu arvates asja saabumisest kohtusse. Säte on deklaratiivne, kuna eelnõus puudub tagajärg, mis saab, kui tähtaega ületatakse. Samuti puudub normil seos kohtuniku vastutuse, asja ümberjaotamise või menetlusõiguse rikkumise sätetega	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.
5.	<u>Kohtute seaduse § 130¹¹ reguleeritakse rahvakohtunike institutsiooni kaotamine.</u> Selle lõike 1 kohaselt lõppevad seaduse jõustumisel ametis olevate rahvakohtunike volitused seaduse jõustumise päeval. Samas lõike 2 kohaselt jätkuvad rahvakohtunike volitused seaduse jõustumise ajal käimas olevates kohtuasjades, milles on	Arvestatud. Eelnõu on muudetud selgemaks ja seletuskirja vastavalt täiendatud, eelnõus on sätestatud

	rahvakohtunikud osalenud. Sellega tekib õiguslikult ebaselge olukord, kus isikul ei ole enam rahvakohtuniku volitusi, kuid tema volitused jätkuvad. Seega rahvakohtuniku volitused lõppevad ja ei lõppe ka. Palume paragrahvi täpsustada.	rahvakohtunike volituste kehtivus.
6.	<u>Palume eelnõud mitte seadusena jõustada keset eelarveaastat.</u> Kui kohtute halduse üleminek toimub 2026. aasta 1. juulist, siis see eeldab riigieelarve seaduse muutmist ning eelarve ümbertõstmisi poole aasta pealt, st pool aastat oleksid kohtud Justiits- ja Digiministeeriumi valitsemisalas ja teine pool aastat eraldi. Raamatupidamises oleks siis samad perioodid, pool aastat arvestus Justiits- ja Digiministeeriumi all ja teine pool aastat eraldi. See toob kaasa lisatööd. Muul juhul algavad paljud tegevused uuesti aasta algusest, aga nüüd tuleks alata kaks korda aastas. Kõigile osapooltele kaasneks kohtute halduse üleminekuga väiksem halduskoormus, kui uus põhiseaduslik institutsioon kohtute grupp alustaks alates 01.01.2027. Sellega seoses palume üle vaadata ka rakendussätteid.	Arvestatud. EN jõustub 01.01.2027.a., seletuskirjas on kajastatud rakenduskava.
7.	Seletuskirjast ei saa aru, <u>milliseks kujuneb kohtute ja Kohtuhaldusteenistuse struktuur ja kuidas jagunevad kulud.</u> Lisaks sellele pole aru saada, millised ametikohad jäävad Justiits- ja Digiministeeriumisse ning mis liiguvad kohtutega kaasa. Oluline on muudatuste rakenduslik pool varakult läbi mõelda, sh tööjaotus, kes mida teeb. Vastasel korral ei ole võimalik reformi tõrgeteta ellu viia.	Arvestatud. Eelnõu on täiendatud, KHTd käsitleb §41 ² , kulude jaotust on kirjeldatud seletuskirjas, reformi rakenduskava on seletuskirjas kajastatud.
8.	<u>Riigieelarvet ja raamatupidamist puudutavad sätted vajavad muutmist,</u> kuid nende kohta oleme esitanud oma ettepanekud Justiits- ja Digiministeeriumile jooksvalt koostöö käigus. Kuna eelnõus olev tekst on juba vananenud ja lõplik tekst valmimisel, siis nendesse valdkondadesse puutuvaid märkusi me käesoleva kirjaga ei esita. Koostöö jätkub kuni mõlemale sobiva lahenduse leidmiseni.	Arvestatud. Eelnõu vastavalt muudetud.
Kaitseministeerium		
1.	Kaitseministeeriumi hinnangul <u>tuleb tagada riigikaitseküsimusi puudutavate kohtuasjade kiire menetlemine.</u> Riigikaitset puudutavad kohtuasjad on reeglina ajakriitilised, kuna võivad mõjutada riigi kaitsevõimet, valmisolekut või juhtimisotsuseid. Pikaleveniv kohtumenetlus võib sellistes asjades vähendada kohtulahendi praktilist mõju või takistada riigikaitse ülesannete õigeaegset täitmist. Juhime tähelepanu, et Eesti Vabariigi põhiseaduse § 15 ja § 24 eesmärk on tagada tõhus ja mõistliku aja jooksul toimuv õiguskaitse. Ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas on	Selgitatud. Eelnõu §-s 37 lg 4 ¹ on sätestatud kohtuasjade liigid, millele kohtunikel tuleb edaspidi spetsialiseeruda (sh nt planeerimise ja ehitusõiguse asjad). Kitsam ja süvendatum spetsialiseerumine tagab kiirema ja tõhusama menetluse.

	tunnustatud, et erilise avaliku huviga asjades (sh julgeolek) on kiirem menetlus põhjendatud. Kiirem menetlus aitab tagada õigusselguse ning õiguskindluse nii riigile kui ka menetlusosalistele, võimaldades vaidlusaluste küsimuste lahendamist ajal, mil see on veel sisuliselt mõjus. Samal ajal säilib kohtulik kontroll ning menetlusosaliste põhiõigused, kuna menetluse kiirendamine ei muuda kohtuliku arutamise sisu ega vähenda õiguskaitse taset. Kiirema menetluse tagamiseks palume kaaluda nii kohtunikele riigikaitseõiguses koolituste korraldamist kui ka riigikaitseõiguse küsimusi puudutavates kohtuasjades kohtumenetlusele maksimumtähtaegade seadmist.	
2.	Leiame, et <u>kohtunike koolitusprogrammi tuleks lisada ka riigikaitseõiguse ja rahvusvahelise humanitaarõiguse teemad</u>, tagamaks kohtunikele antud valdkonnas parema väljaõppe ning teadmised Toetame riigikaitseõiguse ja rahvusvahelise humanitaarõiguse teemade lisamist kohtunike koolitusprogrammi. See on vajalik, arvestades muutunud julgeolekukeskkonda ning riigikaitseõiguse ja rahvusvaheliste küsimuste kasvavat tähtsust õigusemõistmises. Kohtud võivad menetleda vaidlusi, mis puudutavad riigikaitseõiguse meetmete õiguspärasust, kaitseväeteenistust, rahvusvaheliste operatsioonidega seotud küsimusi ning põhiõiguste piiranguid erikordade ajal. Nimetatud valdkonnad on oma olemuselt kompleksed ning eeldavad nii riigisisese kui ka rahvusvahelise õiguse süstemaatilist tundmist. Kohtunike täiendkoolituse kaudu on võimalik tagada ühtsem ja kvaliteetsem kohtupraktika, lühendada menetlusaegu ning tugevdada õigusselgust. Lisaks on riigikaitseõiguse ja rahvusvahelise humanitaarõiguse tundmine oluline põhiõiguste kaitse seisukohast, kuna riigikaitseõiguses olukordades tuleb sageli hinnata põhiõiguste piirangute vajalikkust ja proportsionaalsust. Koolitusprogrammi täiendamine aitab tagada, et sellised hinnangud põhinevad piisaval erialasel pädevusel.	Selgitatud. Toetame koolitusprogrammi täiendamist. Kohtute nõukogu kehtestab kohtu tööjaotusplaani koostamise alused, sealhulgas kohtunike ja kohtuteenistujate spetsialiseerumise põhimõtted koos kohustusliku koolituse mahu nõuetega.
3.	Kriisiolukorrad eeldavad kiiret otsustamist, keerukate ja ajakriitiliste õigusküsimuste lahendamist ning sageli ka riigisaladuse või tundliku teabe käsitlemist. Võimalus määrata kriisiolukorras spetsialiseerunud kohtunikud, kellel on vastav erialane ettevalmistus ja kogemus riigikaitse- ja julgeolekuvaldkonnas, aitab tagada õigusemõistmise kvaliteedi, ühtlasema kohtupraktika ning menetluste tõhusa ja õigeaegse läbiviimise. Samuti on spetsialiseerunud kohtunike määramine oluline põhiõiguste tõhusa kohtuliku kaitse seisukohast,	Arvestatud. Eelnõu on täiendatud §-ga 38⁸ (kohtunike koolitus õigusemõistmise tagamiseks erakorralise ja sõjaseisukorra ajal).

	kuna kriisiolukordades tehtavad otsused võivad oluliselt mõjutada isikute õigusi ja vabadusi. <u>Pädev ja kiire kohtulik kontroll aitab säilitada tasakaalu avaliku huvi ja põhiõiguste kaitse vahel.</u>	
Haridus- ja Teadusministeerium		
1.	Haridus- ja Teadusministeerium kooskõlastas 29.05.2025 väljatöötamiskavatsuse „Kohtunike töökoormuse ühtlustamine, asenduskohtunike ametisse nimetamine, kohtunikele lisatasu maksmise võimaldamine jt ettepanekud kohtute töö efektiivsemaks muutmiseks“ ning 4.12.2025 kohtute seaduse ja kriminaalmenetluse seaduse muutmise seaduse (kohtukorralduse muudatused) eelnõu märkustega. <u>Eelnõus ei ole arvestatud kummaski menetlusetapis esitatud HTM märkusega, mis puudutas spetsialiseerumisega seotud probleemi.</u> See on meie hinnangul eelnõu seletuskirjas jätkuvalt selgitamata. Kui süsteemis on üks või üksikud kohtunikud, kes lahendavad ainult teatud liiki vaidlusi, siis väheneb lahenduste varieeruvus ja paindlikkus. Kohtusüsteemi puhul avaldub see kohtupraktika mitmekesisuse vähenemises ning õigusmõtlemise arenguruumi ahenemises. See omakorda võib vähendada süsteemi elujõulisust. Kohtuvõimu tugevus põhineb professionaalsel diskussioonil, mistõttu on seni kohtupraktika arenenud kohtuasjapõhiselt. Eelnõus ettenähtud kohustusliku spetsialiseerumise korral hakkab kohtupraktika arengut mõjutama ainult teatud liiki vaidlusi lahendava kohtuniku ametiaeg, mis on eluaegne. Selline muudatus ei toeta kohtupraktika dünaamilist ja mitmekesisist arengut. Palume seletuskirja täiendada selgitusega, kuidas eelnõukohane spetsialiseerumine toetab kohtupraktika dünaamilist ja mitmekesisist arengut võrreldes täna kehtiva põhimõttega.	Selgitatud. Tartu Ülikooli koostatud spetsialiseerumise analüüs leidis, et „Spetsialiseerumine mingit tüüpi asjadele loob eelduslikult asjade läbivaatamise parema sisulise pädevuse, tagab tõenäolisemalt ühtlasema kohtupraktika ja võimaldab menetleda asju ökonoomsemalt“. Eelnõu §37 lg4¹ sätestatud spetsialiseerumisvaldkonnad on piisava suurusega ja võimaldavad kohtutele paindlikkust, nn kohustusliku spetsialiseerumine moodustab umbes 42% kõikidest kohtuasjadest.
2.	<u>Kohtute seadust planeeritakse täiendada §-ga 2¹</u>, mille järgi esimese ja teise astme kohtus tuleb asi menetleda üldjuhul üheksa kuu jooksul. Märkime, et eelnõu seletuskirjas puudub selle muudatuse osas mõjude hindamine ja ka selgitus, kuidas tagatakse selle nõude täitmine (näiteks, kas see toob kaasa vajaduse tõsta kohtuametnike arvu). Palume seletuskirjas hinnata ka selle muudatuse mõjusid.	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.
Sotsiaalministeerium		
1.	Toetame ja tunnustame kohtunikespetsialiseerumisvaldkondade täiendamist, ent palume muuta ja täiendada eelnõu § 1 punktiga 55 kohtute seaduse § 37 lg-s 4¹ tehtavaid muudatusi järgmiselt:	Mitte arvestatud. Lähisuhtevägivalla alla paigutuvad ka teie nimetatud perevägivalla ja naistevastase vägivalla

	1) Lähisuhtevägivalla asjade asemel rääkida perevägivalla asjadest, lähtudes Istanbuli konventsiooni ja ohvriabi seaduse terminoloogiast. Terminit lähisuhtevägivald ei ole Eesti õiguskorras defineeritud. 2) Lisada perevägivalla asjade kõrvale seksuaalvägivalla asjad. Sarnaselt perevägivallaga (ja alaealiste asjadega) nõuab ka seksuaalvägivalla asjade menetlemine kohtunikult eriettevalmistust, sh suuremat teaduslikkust selliste kuriteo mõjust ohvrile ja sellest, kuidas ohvreid seda arvestavalt kohelda, ning sobivaid isikuomadusi. Eriti oluline on traumateadlikkus ja sobivad isiksuseomadused, kui seksuaalvägivalla ohvriks on alaealine. Seksuaalvägivalla asjade loetellu lisamine on eriti oluline, kuna seletuskirja kohaselt on samas lõikes nimetatud alaealistega seotud süüteasjade all eeskätt mõistetud „kohtuasja, milles menetlusalune isik või süüdistatav on noorem kui kaheksateistkümnepäevane. Sellise kohtuasjana pole otstarbekas üldjuhul käsitada asja, milles osaleb alaealine kannatanu või tunnistaja“. Kui seksuaalvägivalla asju spetsialiseerumise alusena välja toodud pole, siis selline alaealistega seotud süütegude määratlus ei kaitse piisavalt alaealisi seksuaalvägivalla ohvreid. Loetelu täiendamine seksuaalvägivalla asjadega aitaks seda olukorda parandada ja alaealisi seksuaalvägivalla ohvreid tõhusamalt kaitsta. Ettepaneku tulemusena oleks sätte sõnastus selline (muudatus märgitud rohelisega): „(4¹) Kohtute nõukogu kehtestab kohtunike tööjaotusplaani koostamise täpsemad alused, sealhulgas kohtunike spetsialiseerumise põhimõtted. Tööjaotusplaaniga tuleb tagada tsiviilkohtunike spetsialiseerumine perekonnaõiguse ja eestkoste asjadele, maksejõuetuse- ja ühinguõiguse asjadele, tööõiguse asjadele, intellektuaalse omandi kaitse asjadele, süüteokohtunike spetsialiseerumine alaealistega seotud süüteasjadele, lähisuhtepere- ja seksuaalvägivalla asjadele ja majandusalaste süütegude asjadele ning halduskohtunike spetsialiseerumine planeerimisõiguse asjadele, keskkonnaõiguse asjadele ja maksuõiguse asjadele. Kohtud lähtuvad tööjaotusplaani kinnitades käesolevast seadusest ja kohtute nõukogu kehtestatud alustest.“	kuriteod. Termin „lähisuhte vägivald“ on laiem ja järgib prokuratuuri struktuuri (prokuratuuris on loodud alaealiste ja lähisuhtevägivalla osakond“). Spetsialiseerudes analoogselt võimaldab see loogilisemalt kohtuasju menetleda ja ei muuda spetsialiseerumist kohtus liiga kitsapiiriliseks.
2.	Pean ka oluliseks välja tuua, et Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lg 1 kohaselt antakse eelnõu kooskõlastamiseks piisav tähtaeg, mis on vajalik asja	Arvestatud.

	sisuliseks läbivaatamiseks. JDM on andnud 20 lk eelnõu ning 83 lk seletuskirja kooskõlastamiseks aega 3 tööpäeva. Eelnõu on küll kooskõlastamisel juba teist korda, ent JDM on ise märkinud, et sellesse on tehtud võrdlemisi palju olulisi muudatusi. Sellises olukorras ei ole 3 tööpäeva eelnõu kooskõlastamiseks piisav tähtaeg ning selliste ebapiisavate tähtaegade andmine ei võimalda tagada õigusloome kvaliteeti. Eelnõu esitluskirjas ei ole JDM sedavõrd lühikese tähtaja andmist ka sõnagagi põhjendatud.	Eelnõu kooskõlastamiseks antud tähtaega pikendati.
Riigikohus		
1.	Kuigi põhimõtteliselt toetame kohtuhalduse muutmist, ei ole eelnõus esitatud haldusmodelit puudutavad sätted rakendamiseks valmis. Pakutud haldusmodel on toores ja arusaamatu pädevusjaotusega mitme eri institutsiooni vahel. See ei taga tegelikku otsustusõigust kohtusüsteemis oluliste küsimuste üle, ei taga kohtutele reaalselt eelarvelist sõltumatust ja piisavat finantseeritust ning selle rakendamine praktikas on läbi mõtlemata ega ole suure tõenäosusega eelnõus pakutud tempos võimalik. Arvestades praeguse Riigikogu koosseisu sisulist efektiivset tööaega vaid kuni jaanipäevani, ei ole reaalne, et eelnõu saaks oluliselt parem ja selgem, et sellega seotud probleemid saaksid korralikult lahendatud. Vaidlused kohtuhalduse üle võivad saada takistuseks kogu eelnõu seaduseks saamisel. Seetõttu pooldame kohtuhalduse muutmise sätete eraldamist eelnõust ja edasiminekut nende muudatustega, mis võiks kohtusüsteemi, selle korraldust ja juhtimist reaalselt tõhustada. Kohtuhalduse muutmise võiks kas edasi lükata uue Riigikogu koosseisu selgumiseni või vähemalt liikuda sellega edasi eraldi eelnõuga, vähendades riski, et selle teema pidurdumine saaks takistuseks ka muude vajalike muudatuste realiseerimisel. Kohtuhalduse kiirustatud muutmise tagajärjed võivad olla kurvad.	Teadmiseks võetud.
2.	Kes kohtuid eelnõu järgi haldaks ja milline oleks pädevusjaotus? KS § 39 muudatuste järgi korraldaks I ja II astme kohtuid kohtute nõukogu (KN), samas täidaks haldusülesandeid ka kohtud ja nende esimehed ise nagu ka Justiits- ja Digiministeerium (JDM). Eelnõust nähtub, et tegelikult tegelevad haldusülesannetega ka kohtuhaldusteenistus (KHT) ning eelarve osas Riigikogu. Kõigi nende rollid kipuvad jääma laialivalguvaks ja ebaselgeks. Eelnõust nähtub, et tegelikult täitevvõim olulisi haldusega seonduvaid ülesandeid siiski kohtutele üle ei anna. Nii ei anta üle nt väga olulist kohtute infosüsteemi (KIS) arenduse korraldust ja tellijafunktsioone, JDM jääb osalema kohtute eelarve kujundamises ja	Arvestatud. Eelnõus on selgemaks muudetud KHT ja kohtute nõukogu pädevust (§-d 41¹ ja 41²). Seletuskirjas toodud selgitused KHT ja KN rollijaotusest. KHT on asutus. Haldusülesannete jaotus KHT ja kohtute vahel ning KHT täpsemate ülesannete määramine on otstarbekas jätta kohtute nõukogu pädevusse, sest

eelarveprotsessis (vt KS § 43¹). Milliseks JDM-i roll kohtuhalduses tervikuna kujunema peaks, jääb ebaselgeks. Ebaselgeks jääb ka kohtusüsteemi poolt halduse eest vastutamine. Eelnõu järgi on see pandud KN-i korraldada, jättes märkimisväärselt segaseks KHT ja selle direktori rolli haldamisel, seda koostöös KN ja kohtu esimeestega. Arvestades seniseid kogemusi saab selline ebaselgus ebapädevat juhitamatust, korraldamatust ja vastutamatust kohtusüsteemis vaid süvendada. Eelnõu järgi võiks eeldada, et KN korraldab jooksvat kohtuhaldust, millele viitab mh kavandatava KS § 41¹ p-i 5 järgne kohustus korraldada kohtuasutuste eelarvevahendite kasutamist ja arvestuse pidamist. KS § 40¹ lg 9 alusel KN-i kohtunikest liikmete töökoormuse vähendamine viitab arusaamale, nagu peaks KN senisest KHN-st erinevalt tihedasti koos käima ja tegelema operatiivjuhtimisega. See ei oleks aga reaalselt võimalik KN-i esimehest Riigikohtu esimehele, kes peab juhtima ja korraldama Riigikohtu tegevust, esindama Riigikohut olulises mahus rahvusvahelistes institutsioonides ning mõistma õigust põhiseaduslikkuse järelevalve asjades, mh viimasel ajal arvukates ja eriti kiireloomulistes valimisasjades. Samamoodi ei ole reaalne, et KN-i tegevuses saaks operatiivjuhtimise tasandil osaleda KN-i liikmetena pakutud Riigikogu liige, justiitsminister, JDM-i kantsler, õiguskantsler ega Eesti Advokatuuri esindaja, kelle töökoormust pole kavas vähendada. Kui neid esindaks tegelikult muud inimesed, muutuks nende institutsioonide KN-i koosseisu kaasamine sisuliselt mõttetuks, kuna nad kas ei saaks töös osaleda või tehtaks seda tegelikult ametnike kaudu. Nii ei ole reaalne, et KN saaks osaleda operatiivjuhtimises, vaid seda peaks tegema KHT ja selle direktor. KHT pädevust ja struktuuri eelnõus aga praktiliselt ei ole, see oleks KN-i määrata (KS § 41¹ lg 9). Nii kujuneks harali juhtimine, kus ühelt poolt tegeleks juhtimisega kaheksa I ja II astme kohtu esimeest, 11 KN-i liiget ning nende kõrval paralleelselt ka KHT ja JDM. Selliselt ei ole võimalik kohtusüsteemi tõhusalt juhtida ning vastutus on täielikult hajutatud. Ainus võimalus tõhusamaks juhtimiseks oleks võrdlemisi suure pädevusega ja juhtimisvõimetustega KHT ja selle direktor, kellel oleks seaduse järgi oluline õigus nii ressursikasutuse kui ka kohtukorralduse küsimustes, kellele peaks sisuliselt alluma ka kohtu esimehed ning kelle tegevust kontrolliks KN kui KHT kõrgem organ. Eelnõus on aga juhtimisloogika hoopis tagurpidi, st justkui kõik juhivad, ent tegelikult ei tee seda ega ka vastuta keegi.	tugiteenustega seotud ootused ja vajadused võivad aja jooksul muutuda.
--	---

3.	<u>KN-i koosseis.</u> KHN on hääletanud tulevase KN-i liikmelisuse üle. Arusaamatu on, miks eelnõus sellega arvestatud ei ole. Jääb mõistmatuks miks on KN-i liikmelisuses tehtud selline drastiline muudatus ning suurendatud täitevvõimu otsest osalust nõukoja töös. JDM-i kantsleri lisamine valdkonna eest vastutava ministri kõrvale ei tundu olevat kooskõlas eelnõu eesmärgiga anda kohtute haldamine kohtusüsteemile. Isegi kui sellise muutusega leppida, on kasutatud segast sõnastust, nimetades ühelt poolt konkreetse ministeeriumi kantsler, aga teiselt poolt üldiselt valdkonna eest vastutav minister. Eelduslikult oleksid need ju samast ministeeriumist. Seletuskirjas on küll viidatud Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu (Consultative Council of European Judges, CCJE) arvamustele, aga ei ole selgitatud, miks on selle soovitustest hälbitud. Eelkõige seadusandliku ja täidesaavavõimu esindajate kaasamise osas. Lisaks soovitusest, et enamik liikmeid peaksid olema valitud kohtunikud (arvamus nr 10, p 18; arvamus nr 24, p 30). Praeguse 11 liikme puhul ei täidaks kohtute nõukogu seda soovitust, sest neist vaid viis on valitud kohtunikud. Samuti ei põhjendata seletuskirjas, miks kaldutakse kõrvale Euroopa kohtunõukogude võrgustiku (European Network of Councils for the Judiciary, ENCJ) standardist VI kohtuväliste liikmete kohta. Selle punkt 3.3 näeb samuti ette, et poliitiliste seostega liikmeid tuleks vältida ning selle punkt 3.4 konkreetselt sätestab valdkonna eest vastutava ministri välistamise. Riigikogu liikme asemel võiks olla „Riigikogu nimetatud liige“, st see ei pea tingimata olema Riigikogu liige ega ka asenduma Riigikogu koosseisu vahetudes. Kaaluda võiks KN-i asendusliikmete vajalikkust, kuna praegu on nii nende pädevus, olemasolu kui ka asendamine korduvalt tekitanud küsimusi, seda enam edaspidi. Kui keegi liikmetest välja langeb, saab KN tegutseda edasi kuni uue liikme valimiseni.	Arvestatud. Eelnõu § 40¹ sätestab, et kohtute nõukogusse kuulub 11 liiget: Riigikohtu esimees, viis kohtunike täiskogu valitud kohtunikku, kaks Riigikogu nimetatud liiget, valdkonna eest vastutav minister, õiguskantsler ja advokatuuri esindaja. See tähendab, et kohtute nõukogu enamuse moodustavad kohtunikud. Käesolevas eelnõus on lähtutud koosseisust, mida on toetanud 19.09.2024 istungil praegune kohtute haldamise nõukoda. Selle järgi on kohtute nõukogu koosseisus esindatud nii seadusandlik kui ka täidesaatev võim, kuid koosseisu enamuse moodustavad Riigikohtu esimees ja kohtunike täiskogu valitud kohtunikud. Sellise koosseisu eesmärk on tagada võimude tasakaalustatus ja kohtuvõimu institutsionaalne sõltumatus.
4.	<u>KHT seisund ja juhtimine.</u> KHT seisund on võrreldes eelnõu varasema versiooniga läinud veel segasemaks. Kui varem oli tegu selgelt riigiasutusega, siis nüüd on eelnõus (KS § 41² lg 1) seda defineeritud kui „kohtuid teenindav õigusemõistmise volitusteta Tartu Ringkonnakohtu struktuuriüksus, mis täidab käesolevas seaduses sätestatud ning kohtute nõukogu antud ülesandeid“. Nähtuvalt eelnõus olevast riigieelarve seaduse muutmise regulatsioonist on KHT kohtuasutuse kui põhiseadusliku institutsiooni hallatav asutus. Sellega on kooskõlas ka eelnõu § 41² lg 1 määratlus, et KHT <i>teenindab</i> kohtuid. Selline asutus (struktuuriüksus) ei saa olla samaaegselt kohtuid <i>korraldav</i>. Kohati on aga	Arvestatud. Eelnõu §-s 42¹ on KHT pädevust täpsustatud. KHT on asutus.

	eelnõus ja veelgi ulatuslikumalt seletuskirjas püütud KHT-le omistada kohtuid korraldavat pädevust. Kui KHT peab kohtuid haldama, peab ta haldama ka Tartu RKK. Sisuliselt on tegu arusaamatu tegevusvormiga, mille staatus ja suhe Tartu RKK-ga (mh kes kellele allub siis) jääb eelnõust täiesti ebaselgeks. Arvestades, et sisuliselt pole KHT-l eelnõu järgi ei pädevust ega võimu, selge pole selle struktuur ning tagatud pole eelarve, siis ei saa sellise ebaselguse tasandil eksperimenteerimist pidada õigustatuks. Eksitav ja paljasõnaline on ka väide seletuskirja lk-l 2, et KHT <i>alla koondatakse senised ministeeriumi kohtuhaldusülesanded</i>. Kohtuhaldusülesanne on kohtuid korraldav ülesanne, kohtud peavad seda <i>kõrvalekaldumatult täitma</i>. KN tehniline teenindamine (KS § 40 lg 3, ainus näide seletuskirjas, milline ülesanne ministeeriumilt KHT-le antakse) ei ole kohtuhaldusülesanne. Nähtuvalt ka eelnõust ei anta KHT-le üle kohtudirektorite ülesandeid selliselt, millisena need on kehtivas KS-s. Eelarvega seotud pädevuse vaates ei ole kohtuhaldusülesanne mitte riigieelarvest vahendite saamiseks eelarvetaotluse ettevalmistamine, vaid õigus kehtestada eelarve, mis on täitmiseks. Samuti ei ole asjakohane KHT võrdlus Põhjamaade kohtuhaldusasutustega: erinevalt KHT-st viimased <i>korraldavad</i> kohtuid ning osutavad toetavaid teenuseid, mis on KHT ainus pädevus, üksnes väga vähesel määral. Esimese ja teise astme kohtute hallatavat asutust, nagu selle üldpädevust määratleb edaspidi seadus, ei saa KN oma otsusega muuta kohtuhaldusülesandeid täitvaks asutuseks (eelnõu säte § 41 lg 2 ei ole kooskõlas eelnõu § 8 p-dega 1 ja 2). Muuta tuleks kas KHT üldpädevust seaduses – ei piisa sellise pädevuse kirjeldamist seletuskirjas – või loobuda eelnõus kavandatud sättest § 41 lg 2. Samuti ei ole kooskõlas KHT üldpädevusega eelnõu säte KS § 12 lg 3 p 1¹. Ka põhiseaduslikule institutsioonile ja selle hallatavale asutusele (või ka põhiseadusliku institutsiooni <i>struktuuriüksusele</i>) laieneb avaliku teenistuse regulatsioon. Tulenevalt KHT üldpädevusest ei ole tegemist ATS mõistes avaliku võimu teostamisega. Seega ei pea (ei saa) KHT teenistujad olema (olla) ametnikud, mistõttu tuleks vastavalt korrigeerida eelnõus kavandatud KS sätet § 41² lg 6 p 1.	
5.	<u>Eelarvegarantiid ja eelarvemenetlus.</u> Ühelt poolt on positiivne kohtute käsitlemine põhiseadusliku institutsioonina eelarve menetluses. Teisalt jääb seejuures aga kogu eelarveprotsess märkimisväärselt ebaselgeks, mh JDM-i roll selles. Kui tahta mingitki ühtset eelarve juhtimist ja vastutust, peaks siin järele otsustada.	Teadmiseks võetud. Eelnõu näeb ette, et lisaks Riigikohtule on ka esimese ja teise astme kohtud riigieelarve seaduse (§ 2 lg 2

	olema koostamisel ja raha jagamisel KHT-l, mitte kohtu esimeestel ning on küsimus, kas kohtud üldse vajavad tehnilises mõttes eraldi eelarveid. KN peaks tegema kesksed otsused eelarve kinnitamise kohta. Eelarveläbirääkimisteks ei pea fikseerima Riigikohtu esimehe kohustuslikku KN esindamist (mh vältimaks võimalikku huvide konflikti Riigikohtu esindamisel eelarveprotsessis), KN võiks ise esindaja nimetada, sisuliselt võiks see olla KHT direktor. Suurimad kõhklused seonduvad aga selles, kas kohtusüsteem haldusmudeli muutmise järel ka tõhusalt rahastatud saab olema. See ongi selle eelnõu kõige tõsisem probleem – tegelikult garantiisid ei ole. Kui senini on JDM vajadusel tasandanud süsteemi haldaja ja vastutajana kohtu eelarvet oma suurema eelarve puhvri kaudu ja jooksvad rahamured enamasti saanud lahendatud, siis eelnõu järgi kohtutele mingit reservraha ei tagata. Tagatud ei ole ka KIS arendusraha ehk kohtupoolse tellijaks olemise rahaga tagamist edasiste arenduste ja süsteemi korralduse osas, mille tähtsust ei maksa alahinnata. Eelnõu ei taga, et vähemasti täitmata kohtunikukohtade raha saaks kohtusüsteem ise kasutada. Garantiiks oleks kohtunikukohtade (miinimum)arv seaduses ja selle püsiv rahastamine, vaatamata sellele, kas kohtunikukohad on täidetud. Eelnõu näeb aga ette vaid kohtunike maksimumarvu, mis eelarveliselt on pigem piduriks. Eelnõus kavandatud KS § 43¹, mille kohaselt I ja II astme kohtud koostavad KN-i kinnitatud liigenduse alusel omad eelarved, ei ole kooskõlas § 12 lg 3 p-ga 2, millest nähtuvalt peaks kohtutele eelarve koostama KHT direktor ja kohtute esimeste pädevuses on üksnes eelnõu kooskõlastamine. Eelnõu säte § 41¹ lg 1 p 4 teise osaga, mille kohaselt KN liigendab riigieelarves kohtute grupi eelarve kohtute ja kohtuhaldusteenistuse vahel (administratiivne liigendus) ei ole kooskõlas eelnõu § 43¹ p 5 regulatsiooniga, mille kohaselt KN peab liigendama vahendid ka majandusliku sisu järgi. Iseenesest on tegemist dubleerivate sätetega, ilmselt KN-i ülesannete loetelus piisaks vaid pädevuse äratoomisest, aga detailsem regulatsioon tuua üksnes §-s 43¹.	p 2), riigivaraseaduse (§ 3 lg 1 p 10) ja raamatupidamise seaduse (§ 2 lg 4) tähenduses põhiseaduslikud institutsioonid. Eelnõu vähendab täitevvõimu rolli esimese ja teise astme kohtute rahastamises ning kaitseb PS §-s 4 ettenähtud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõtet ning PS §s 146 ettenähtud kohtuvõimu institutsionaalset sõltumatust. §-s 146 ettenähtud kohtuvõimu institutsionaalset sõltumatust.
6.	<u>Uue haldusmudeli rakendamine.</u> Põhimõtteliselt ebaselge on ka uue kohtuhaldusmudeli rakendamine. Sisuline kava eelnõus on lünklik ja puudulik, eriti veel eelnõus ette nähtud ajaline surve muudatusteks juba aasta keskel. Tagatud ei ole KHT tööle hakkamine, sinna inimeste ja eelarve saamine nagu ka see, kus see asutus füüsiliselt paiknema hakkaks ja mis on selle esmane pädevus. Samas peaks need asjad olema	Arvestatud. Eelnõus on täiendatud ja täpsustatud seaduse jõustumise tähtaegu ja seletuskirjas on selgitatud kohtuhaldusmudeli rakendamiseks vajalike

	selged, enne kui valida uus KN ja oodata, et uus süsteem ilma rahata n-ö iseenesest tööle hakkab. Minimaalselt tuleks ministril seaduse jõustumisel nimetada ise kohe KHT esimene juht, kes saaks uut haldusmudelit vedama jõuliselt, et selle rakendamiseks mingigi lootus oleks.	aktide andmist, tuludekulude jaotust. Rakenduskava on seletuskirjas kajastatud.
7.	<u>KS § 2¹ ehk „asi lahendatakse 9 kuuga“</u> Deklaratiivseks jääb ja tegelikule elule ei vasta pakutud KS § 2¹ kohtute menetlusaja kohta. Püüdlemine 9-kuuse menetlusaja poole on tervitav, aga seda eesmärki ei ole võimalik saavutada käsu korras vajalike ressurssideta. Kohtute tänane rahastus ei vasta eelduslikult kohustuste mahule ja tööhulgale, eriti apellatsioonistmes. Kääre töö hulga ja rahastuse vahel pole võimalik vähendada muul viisil kui rahastust suurendades või kohtute ülesandeid vähendades. Rahastust oleks võimalik suurendada lõivude või maksude arvelt. Ülesandeid on võimalik vähendada menetlust lihtsustades või (edasi)kaebeõigust piirates. Kui seadusest tulenev 9-kuuline menetlusaeg peaks saama kohtunikule suuniseks, millist asja lahendada eelisjärjekorras, on oht, et leiame end olukorrast, kus „kõik asjad tuleb lahendada eelisjärjekorras.“ Seda seetõttu, et uusi asju tuleb rohkem peale, kui on võimalik tänaste ressurssidega lahendada mõistliku aja jooksul ning seega paratamatult osad asjad viibivad. Niivõrd-kuivõrd sätte eesmärk on anda menetlusosalistele informatiivne orientiir, siis palju täpsem ja informatiivsem oleks vaadata vastava kohtu menetlusstatistikat ja keskmist menetlusaega (need andmed on avalikud). See on alati kõige uuem ja täpsem teave selle kohta, kui kaua tegelikult asja menetlemine võtab. Eelpool toodud põhjustel ei saa me seda sätet põhimõtteliselt toetada. Tähtaja järgimata jätmise tagajärjed jäävad samuti lahtiseks. Lisaks on säte puudulikult sõnastatud. Selle 9-kuulisest tähtajast tuleks arvata välja ka järgmised ajaperioodid: puuduste kõrvaldamiseks kuluv aeg; määruskaebustele kuluv aeg; ekspertiisile kuluv aeg; menetlusosaliste taotlused pikendusteks ja edasilükkamisteks. Ühegi nende asjaolu ilmnemine ei tähenda, et tingimata on tegemist „keerulise“ kohtuasjaga, mis põhjendaks praeguse sõnastuse puhul kõrvalekaldumist 9-kuulisest tähtajast. Säte peaks seega sisaldama kõiki kohtust sõltumatuid asjaolusid, mis võivad viia selleni, et ka ideaalses maailmas pole võimalik asja lahendada 9 kuuga.	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.
8.	<u>Kohtunike koguarvu ja kohtumajade asukoha seaduse tasandil kindlaks määramine.</u> Nagu märgitud, ei poolda me kohtunike arvu fikseerimist seaduses vähemasti mitte „KUNI“ põhimõttel (KS § 11	Mitte arvestatud. Muudatus tagab kohtusüsteemi stabiilsuse ja

lg 1, § 19 lg 1, § 23 lg 1). Küll võiks fikseerida kohtunike (miinimum)arvu, mis tagaks vastavas osas ka finantseerimise koos võimalusega kasutada seda raha nt kohtunike ajutisel eemalolekul kohtuametnike motiveerimiseks. Lisaks võib see praegu pakutud piirmäär lõhki minna asendamiste ja naasmiste korral. Kohtunike koguarvu ülempiiri fikseerimine tänasele tasandile konstitutsioonilise seadusega võib samuti tekitada olukorra, kus pole võimalik kiirelt ja paindlikult reageerida olukordadele, kus on vaja rohkem kohtunikke. Seda enam kui soov üldjuhul kõik menetlused hoida 9 kuu pikkused, sest tänane jääk näiteks Tallinna Ringkonnakohtus on veninud 2-aastaseks. Selle jäägi vähendamine ning tulevikus menetlusaja lühendamine paratamatult vajab täiendavat tööjõudu. Ei ole mõistlik panna seadusesse paika numbrit, mis ei jäta mitte mingit kasvuruumi võrreldes tänasega. Isegi seletuskiri (lk 7–8) mainib, et kohtunike koguarvu sätestavat määrust on tulnud aja jooksul väga palju muuta. Seadusega läheb paratamatult samamoodi, kui sinna ei arvestata sisse puhvrit. Samuti pole veenev seletuskirjas esitatud põhjendus, et seaduse tasandil kohtunike koguarvu sätestamine annab mingit kindlustunnet või stabiilsust, et see arv ei allu enam haldusotsustele. Esiteks, eelduslikult oleks seoses KN loomisega see haldusotsus kohtusüsteemi enda teha. Seega ei peaks kohtusüsteem kartma mingit ebakindlust, eelduslikult kohtusüsteem endale kahjulikke otsuseid ei tee. Eelnõuga ettenähtud valikuline regulatsioon kohtunike üldarvu suurendamiseks seoses kohtu esimehe valimisega teisest kohtust on põhjendamatu, ebavõrdsust tekitav ja mittevajalik. Eelnõuga nähakse ette, et maakohu esimeheks teise maakohu (uus säte § 12 lg 1¹) ja halduskohtu esimeheks teise halduskohtu (uus säte § 20 lg 1¹) kohtuniku nimetamisel võib maakohunike või halduskohtunike üldarv olla suurem seadusega ettenähtud ülempiirist. Selline säte aga puudub ringkonnakohtute jaoks. Kohtutel on alati olnud esimees, samuti ei muutu kohtute arv. Esimehe väiksem töökoormus kohtunikuna on juba arvesse võetud kohtunike üldarvu määramisel, senine määrase tasemel regulatsioon tuuakse üle seadusesse. Kohtuesimehe valik „teisest kohtust“ mõjutab üksnes kohtute omavahelist töökoormust – ühes kohtunike ressurss suureneb (koormus väheneb), teises väheneb (koormus suureneb). Et selline ühes kohtus koormuse vähenemine on sama suur kui teises suurenemine, ei olegi sel kõikide samaliigiliste kohtute kohtunike üldarvule mõju. Sellist võimalikku johtute vahelise koormuse muutust lahendab KN, tuginedes eelnõu sättetele § 11 lg 2, § 19 lg 2, § 22	välistab võimaluse muuta kohtunike arvu haldusotsustega. Seaduses sätestatud ülempiir praegusele nelja maakohu kohtuniku kohtade koguarvule, kuid jätab võimaluse ametikohtade täitmisel paindlikkuseks tegeliku vajaduse ja töökoormuse järgi. Kohtuniku kohtade koguarv on kohtusüsteemi seisukohalt strateegiline ressurss, mis mõjutab otseselt õigusemõistmise kättesaadavust ja kvaliteeti. PS § 104 lõike 2 punkti 14 ja § 149 lõike 4 järgi on kohtukorralduse sätestamine seadusandja pädevuses. Ka PS § 3 lõikest 1 tuleneva olulisuse põhimõtte järgi peab põhiõiguste realiseerimise seisukohalt olulised otsused langetama seadusandja. Seetõttu määratakse eelnõu järgi seadusega näiteks esimese ja teise astme kohtute kohtunike arv ning kohtumajade geograafiline jaotus. Seetõttu on põhjendatud, et see on sätestatud seaduses, mille muutmine eeldab Riigikogu otsustust ja poliitilist vastutust. Ettepanekut teha ka KS § 99 lg 1 p 5 ja § 86 lg 1 muudatus, mis välistaks kohtuniku ametist vabastamise kohtunike arvu vähendamise tõttu, käesoleva EN menetlemise raames ei toetata. Kehtiv regulatsioon näeb kohtuniku ametist vabastamise ette
---	--

	lg 2. Seega puudub vajadus sätete § 12 lg 1¹ ja § 20 lg 1¹ järele. Samadel põhjustel on mittevajalik eelnõu säte § 12 lg 13. Ka see, kuhu otsustab teisest kohtust valitud maakohtu esimees pärast kohtunikuna tööle jääda, mõjutab see vaid maakohtute vahelist ressursijaotuse õiglust. Ainus olukord, mis võiks kohtu esimehe tagasipöördumisega mõjutada kohtunike üldarvu, on selline, kus ringkonnakohtunikuks pöördub tagasi esimese astme kohtu esimeheks olnud ringkonnakohtu kohtunik (eelnõus kavandatud säte § 12 lg 3 peaks kehtima üksnes ringkonnakohtute kohtunike üldarvule). Sarnaselt eelnevaga ei ole veenev seletuskirja põhjendus stabiilsusest ja garantiist kohtumajade seaduse tasandil kindlaks määramisel (KS § 9 lg 2¹, § 18 lg 2¹). Kui seda ei tehtaks seaduse tasandil, siis jääks see eelduslikult KN-i ehk kohtusüsteemi enda otsustada. Pole põhjust arvata, et kohtunikud hakkaks endale kahjulikke otsuseid tegema. Seaduse tasandil linna täpsusega kindlaks määratud kohtumajade puhul ei ole linna sees täpse aadressi üle otsustamine eriti suur isevalitsemine, mis peaks olema eelnõu eesmärk. Kohtunike piirarvu kehtestamisel tuleks teha ka KS § 99 lg 1 p 5 ja § 86 lg 1 muudatus, mis välistaks kohtuniku ametist vabastamise kohtunike arvu vähendamise tõttu. Muidu võiks tekkida vastuolu PS § 147 lg 1 ls 1 järgse kohtuniku eluaegsuse reegluga.	üksnes erandlike ja objektiivsete struktuursete muudatuste korral ega võimalda meelevaldset ametist vabastamist ning on kooskõlas põhiseaduse § 147 lõikes 1 sätestatud kohtuniku eluaegsuse põhimõttega. Ettepanekus tõstatatud küsimus kohtunike arvu vähendamise täielikust välistamisest ametist vabastamise alusena ei kuulu käesoleva eelnõu reguleerimisalasse. JDM analüüsib ettepanekut ja vajadusel algatab uue EN.
9.	<u>Kohtu eestseisus</u> Riigikohtus on kohtunike seas erimeelsused puutuvalt eestseisuse loomisesse. Osa kolleege vastustab eestseisuse vajalikkus väiksemates kohtutes. Osa kohtunikke (halduskolleegium) leiab, et kuigi praeguse versiooni järgi on kohtu esimehe roll eestseisuse koosseisu mõjutamisel vähenenud, siis on see jätkuvalt liiga hierarhiline selleks, et see võiks asendada üldkogu. Praegusel kujul on välistel tegutsejatel, st KN-il, põhjendamatult suur roll eestseisuse moodustamisel. Selleks, et kohus saaks olla autonoomne, peaks ta olema tegelikult ise end valitsev, mitte n-ö keskvoimust sõltuv. Samuti on jätkuvalt esimehel määrav roll eestseisuse koosseisu mõjutamisel, sest saab teha ettepanekuid nõukogule esitatavate kandidaatide osas (KS § 36¹ lg 2). Kohtu esimees peab saama ainuisikuliselt juhtida kohtuasutust igapäevastes üksikküsimustes. Kohtuasutust puudutavate olulisemad ja üldisemad otsused, mis märkimisväärselt mõjutavad kohtuniku sõltumatust (tööjaotusplaan, spetsialiseerumine, kolleegiumidesse määramine), peab tegema kohtuasutuse sisedemokraatial põhinev organ. Selleks võiks olla eestseisus, kui kõik selle valitavad liikmed on valinud kohtu üldkogu.	Arvestatud. Eelnõu on muudetud, § 36¹ sätestab eestseisuse koosseisu, moodustamise ja §36² selle pädevuse. Eelnõu kohaselt kuulub maakohtu eestseisusesse kohtu esimees, osakondade juhatajad ning osakondade juhatajate arvule vastav arv kohtu üldkogu valitud liikmeid (eelduslikult 5-liikmeline), halduskohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, aseesimees ning kohtu üldkogu valitud liige, ringkonnakohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, kolleegiumide esimehed ning kolm kohtu üldkogu valitud liige (eelduslikult 7-liikmeline).

	Niivõrd-kuivõrd on eelnõu eesmärk anda kohtu esimehele teatav roll eestseisuse koosseisu kujundamisel, siis praeguste ametiaegade juures (esimees 7 aastat ja valitud liikmed 4 aastat) paratamatult tekib olukord, kus mõni tulevane esimees peab leppima „vanast ajast jäänud“ liikmetega.	
10.	<u>Tööjaotusplaani, asjade üleriigiline jagamine ja sundspetsialiseerimine.</u> Selge üleriigilise kohtualluvuse asemel on eelnõus loodud kentsakas asjade kohtunikele suunamise mudel. Tõenäoliselt põhineb see põhiseaduse väärtõlgendusel. Isegi kui sellise lähenemisega leppida, siis jääb praegusel kujul KS 45⁵ alt välja kinnipeetavatele tervishoiuteenusega seotud kaebused (sel puhul pole tegemist vangla haldusakti ega toiminguga). KS § 45⁴ ja 45⁵ valguses võiks KN-le anda üldise õiguse näha mingites kohtuasjades sarnastel põhimõtetel ette üleriigiline jagamine, st kui mingit tüüpi kohtuasjad just mingit kohut ummistavad. KS § 37 lg 4 valguses võiks mõelda, kas kohtu tööjaotusplaan võiks olla ka pikemaks ajaks kui üks aasta kohtu eestseisuse otsusel nt. Ebaratsionaalne on pidevalt plaani muutmise menetlusi korraldada. Küll võiks plaani muutmine paindlikum olla. Küsitav on KS 37 lg 4¹ sundspetsialiseerumise looteluga. Pigem võiks kõik need valdkonnad välja jätta ja vajadusel delegeerida KN-le spetsialiseerumise ettenägemine.	Osaliselt arvestatud. Selles eelnõus on kohtuasjade üleriigilisest jagamisest loobutud, kuid arvestades teema olulisust menetlusosalistele ja kohtutele, analüüsitakse teemat edasi ning võimalikud sobivad lahendused pakutakse välja VTK-s
11.	<u>Muud märkused.</u> Arusaamatu on, miks eestseisus saab kehtestada vaid ajutised menetlusgrupid ja mida see üldse tähendab (KS § 36² lg 1 p 3) Kentsakas on regulatsioon, mille järgi saab kohtuniku üle viia teise osakonda eestseisus, kuid valdkonna vahetamise (mis palju põhimõttelisem otsus) saab otsustada kohtu esimees (KS § 9¹ lg 4). Kohtu registriosakonna ja kinnistusosakonna võiks ühendada (KS § 15 lg 4, § 16 lg 4). Mõlemas töötavad sarnase pädevusega kohtunikuabid, keda saaks paindlikult vajadusel ka valdkonnaüleselt rakendada. KS § 42 valguses jääb ebaselgeks, miks on vaja eraldi kohtu kodukorda ja kohtu kantselei kodukorda. Ainuüksi halduse muutmine seda ei põhjenda ning alati jääks ka vaidlusi, kas kuskil on lubamatuid õigusnorme sees. KS § 46 lg 1 valguses on küsimus, kas on vaja kohtutelt seadusjärgselt küsida aruandeid õigusemõistmise	Osaliselt arvestatud. Eelnõu ja seletuskiri on muudetud, kohtu eestseisus saab moodustada menetlusgruppe vastavalt vajadusele, nende ajaline kestus ei ole piiratud.

	korra kohase toimimise kohta. Praeguses praktikas on see pigem taandunud, KN-le võiks jääda õigus neid nõuda. Väär on seletuskirja väide, et eelnõu ei suurenda halduskoormust. Ettenähtud lisaülesanded, nt tagasiside andmine suurendab halduskoormust ilmselgelt. Kohtunikud saavad kõrgemate astmete kohtutelt niikuinii pidevalt tagasisidet, täiendava bürokraatliku mehhanismi kasutegur on kaheldav. Eriti arvestades, et ka seletuskiri (lk 17) nendib, et aastal 2011 kokkulepitud metoodika tagasiside andmiseks ei ole leidnud kasutust. Samuti tunduvad jätkuvalt ebasiirad seletuskirja väited, et tagasiside vestluse näol pole tegemist distsiplinaarmenetluse sarnase protsessiga (vt nt seletuskiri lk 63, kus öeldakse, et „Äärmuslikel juhtudel võib see vältida distsiplinaarmenetluse algatamise“). Kordame ka kohtunike koolitusnõukogu ettepanekut teha kohtute seaduses järgmised muudatused: • paragrahvist § 38 lg 3 p-st 7 kustutatakse „ja asendusliikmed“; • paragrahvi 44 lg 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: ”(1) Kohtunike koolituse eest vastutab koolitusnõukogu. Koolitusnõukogu liikme volituste pikkus on kolm aastat. Koolitusnõukokku kuuluvad kolm esimese astme, kolm teise astme ja kolm Riigikohtu kohtunikku ning prokuratuuri, Eesti Advokatuuri ja Tartu Ülikooli esindaja. Koolitusnõukogu kinnitab oma kodukorra ja valib esimehe. Koolitusnõukogu teenindab Riigikohus.“; • paragrahvi 44 täiendatakse lg-tega 1¹ ja 1² järgmises sõnastuses: „(1¹) Nõukogu kohtunikest liikmed valib kohtunike täiskogu. Koolitusnõukogu liikmeks valitakse igast kohtuastmest üks tsiviilvaldkonna, üks süüteovaldkonna ja üks halduskohtunik. (1²) Nõukogu töös võib sõnaõigusega osaleda valdkonna eest vastutava ministri esindaja.“	
Eesti Advokatuur		
1.	Tunnustame, et <u>loobutud on samaliigiliste kohtute ühendamisest</u>, mille probleemsusele advokatuur juhtis tähelepanu oma eelmises arvamuses (03.12.2025 nr 1-8/25/40-4).	Teadmiseks võetud.
2.	Eelnõuga kavandatud <u>kohtuhalduse üleminek Justiits- ja Digiministeeriumilt kohtutele</u> on põhimõtteline muudatus ning oleme seisukohal, et haldusfunktsioonide üleandmisel peab riik tagama kohtutele ka vastavad rahalised vahendid ja vajaliku tugistruktuuri, et uus süsteem oleks jätkusuutlik. Lisaks tekitab küsimusi kavandatava ajakava realistlikkus, kuna üleminek uuele	Selgitatud. Eelnõus on täiendatud ja täpsustatud seaduse jõustumise tähtaegu ja seletuskirjas selgitatud kohtuhaldusmudeli

	udelile juba 2027. aastal peab saama piisavalt ette valmistatud, vältimaks võimalikke tõrkeid õigusemõistmise sujuvas toimimises.	rakendamiseks vajalike aktide andmist, tuludekulude jaotust. Rakenduskava on seletuskirjas kajastatud.
3.	<u>Kohtumenetluse kestuse</u> osas märgime, et kuigi eelnõu näeb ette indikatiivse 9-kuulise tähtaja, jääb säte deklaratiivseks, kui selle eesmärgi täitmiseks ei võeta tarvitusele täiendavaid meetmeid, sh menetlusseadustike revisjon menetluste lihtsustamiseks; uute IT tööriistade, sh tehisintellekti kasutuselevõtt; kohtuväliste vaidluste lahendamise mehhanismide soodustamine; vabade kohtunikukohtade täitmine, piisava arvu kohtujuristide ja tugipersonali värbamine jm	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.
4.	Seoses kohtute seaduse § 37 lg 1¹ muutmisega teeme täiendavalt ettepaneku <u>ette näha võimalus kohtunike töökoormuse vähendamiseks ka juhtudel, mil kohtunik täidab seaduses sätestatud ülesandeid mõnes teises organis</u>, eelkõige peame silmas kohtute seaduse § 38 lg 3 p-s 8 toodud loetelu. Advokatuuri aukohtu ja kutsesobivuskomisjoni töö näitel saame kinnitada, et taoliste lisäülesannete täitmine ei ole väike koormus, vaid nõuab järjepidevat ja sisulist panustamist.	Mitte arvestatud. Ettepanek vajab täiendavat analüüsi.
Prokuratuur		
1.	Prokuratuur tänab võimaluse eest anda arvamus kohtute seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse (kohtukorralduse muudatused) eelnõule. Prokuratuur toetab kohtukorralduse muudatusi, millega soovitakse saavutada kiiret, kvaliteetset ja kättesaadavat õigusemõistmist kõikjal Eestis, samuti optimeerida kohtute töökoormust, tõhustada kohtute tööd.	Teadmiseks võetud.
2.	Eelnõu punkti 1 kohaselt <u>kestab kohtuasja menetlus esimeses ja teises kohtuastmes 9 kuud</u>. Kuigi seletuskirja kohaselt on see orientiir, millest lähtuda, mitte imperatiivne reegel, peab prokuratuur siinkohal siiski vajalikuks märkida, et taolise eesmärgi saavutamine eeldab põhjalikku menetlusseadustike muudatust. Kehtivate menetlusreeglite raames ei ole pakutud tähtaja järgimine sageli võimalik. Prokuratuur ei toeta menetlustähtaegade reguleerimist seaduses, kaaluda võiks vastavate eesmärkide määratlemist kohtute arengukavas.	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.
3.	<u>Kohtumenetluse kvaliteedi ja tõhususe seisukohalt on tähtis kohtunike spetsialiseerumine ja eriettevalmistus</u>. Samas võiks prokuratuuri hinnangul olla spetsialiseerumismudel selline, mille	Teadmiseks võetud.

	tulemusel ei kaugene kohus menetlusosalistest. Eelnõus esitatud muudatus toetab seda.	
4.	Prokuratuur <u>toetab eelnõus esitatud ettepanekut rahvakohtunike institutsiooni kaotamiseks.</u> Muudatusega on võimalik vältida olukordi, kus mahukates kriminaalasjades lükkub asja arutamine edasi või alustatakse asja arutamist uuesti algusest rahvakohtunike puudumise või vahetumise tõttu.	Teadmiseks võetud.
5.	Prokuratuur jääb varasemalt esitatud kaalutlustel seisukohale, <u>et kohtute nõukogu koosseisust riigi peaprokuröri välja jätmine ei ole põhjendatud.</u>	Mitte arvestatud. Eelnõu § 40¹ sätestab, et kohtute nõukogusse kuulub 11 liiget: Riigikohtu esimees, viis kohtunike täiskogu valitud kohtunikku, kaks Riigikogu nimetatud liiget, valdkonna eest vastutav minister, õiguskantsler ja advokatuuri esindaja. See tähendab, et kohtute nõukogu enamuse moodustavad kohtunikud. Käesolevas eelnõus on lähtutud koosseisust, mida on toetanud 19.09.2024 istungil praegune kohtute haldamise nõukoda. Selle järgi on kohtute nõukogu koosseisus esindatud nii seadusandlik kui ka täidesaatev võim, kuid koosseisu enamuse moodustavad Riigikohtu esimees ja kohtunike täiskogu valitud kohtunikud. Sellise koosseisu eesmärk on tagada võimude tasakaalustatus ja kohtuvõimu institutsionaalne sõltumatus.
6.	<u>Kohtute seaduse § 58⁴ näeb ette kohtunike roteerumise võimalused.</u> Plaanitava muudatuse järgi lisatakse sama sätte lõikesse 2 võimalus kohtunikul olla valitud või nimetatud delegaatprokuröri ametikohale. Prokuratuur nõustub plaanitava muudatusega, kuid peab vajalikuks võimaldada kohtunikel roteeruda ka prokuröri ametikohale. Seeläbi tagatakse kohtunikele laiem võimalus	Teadmiseks võetud.

	ametialaseks enesearenguks. Roteerumine kohtute ja prokuratuuri vahel soodustab parimate praktikate ülekandumist ning aitab kaasa menetluskvaliteedi ühtlustamisele.	
Eesti Kohtunike Ühing		
1.	Kuigi EKoÜ tänab Justiits- ja Digiministeeriumi võimaluse eest esitada eelnõu kohta arvamus, oleme seisukohal, et sedavõrd mahukatest dokumentidest (eelnõu seletuskiri 83 lehel, eelnõu tekst 20 lehel) koosneva eelnõu osas on kohtutele antud arvamuste esitamiseks pretsenditult ja selgelt ebamõistlikult lühike tähtaeg. Lisaks on tegemist juba mitmenda kohtute seaduse olulise ja mahuka muudatusettepanekuga, mille kohta peaks igapäevaselt õigusemõistmisega tegelev kohtunikukond andma arvamuse piiratud aja jooksul. EKoÜ leiab, et sellisel viisil eelnõude koostamine ei anna tunnistust soovist asjaosalisi tegelikult ja sisuliselt kaasata. EKoÜ peab kahetsusväärseks, et uues eelnõus korduvad samad probleemid, mis esinesid varasemas KS ja KrMS muutmise eelnõus (kohtukorralduse muudatused). Selgi korral planeeritakse eelnõuga laiaulatuslikke muudatusi, kuid puuduvad faktilised andmed ja analüüsid, mis kavandatud muudatusi toetaksid. Varasem kohtute ja EKoÜ tagasiside on jäetud suures osas tähelepanuta. Eelnõu seletuskiri sisaldab hulgaliselt deklaratiivseid väiteid muudatustega saavutatavate eesmärkide kohta, kuid andmed, mis planeeritud muudatuste põhjendatust toetaksid puuduvad kas täielikult või on nende alusel tehtud alusetuid järeldusi. Kuna mitmetele eksitavatele viidetele juhtis EKoÜ tähelepanu juba 03.12.2025 esitatud arvamuses, jääb kahetsusväärsest mulje, et eksitavate viidete tegemine on teadlik. EKoÜ ei toeta eelnõus planeeritud muudatusi, millistega soovitakse kohtutes luua täiendavaid osakondi, allutatakse kohtunikud sundspetsialiseerumisele ja kohustatakse neid täitma ametiülesandeid väljaspool nende alalist teenistusk kohta, vähendatakse kohtute sisedemokraatiat ja luuakse alus kohtunike tagasisidestamisele. Lisaks leiame, et loodava kohtute nõukogu koosseis on endiselt vastuolus rahvusvaheliste standarditega. Eeltoodu osas jääme täielikult EKoÜ 03.12.2025 arvamuses toodud seisukohtade juurde. Eelnõu seletuskirjas on märgitud, et selle eesmärgiks on luua kollegiaalsel juhtimisel põhinev ja tõhus kohtute	Osaliselt arvestatud. Eelnõu on muudetud, § 36¹ sätestab eestseisuse koosseisu, moodustamise ja §36² selle pädevuse ning loobutud on osakondade loomisest. Spetsialiseerumine mingit tüüpi asjadele loob eelduslikult asjade läbivaatamises parema pädevuse, kindlustab tõenäolisemalt ühtlasema kohtupraktika ja võimaldab menetleda asju ökonoomsemalt.¹ Ka kehtivad KS § 37 lg 2 punkt 3¹ ja lõige 4¹ näevad ette, et tööjaotusplaani ja asjade jaotamine peavad tagama kohtunike spetsialiseerumise (mh alaealistega seotud asjadele ja maksejõuetusasjadele). PS §-st 146 tuleneva kohtu institutsionaalse sõltumatusega vastuolus olevaks ei saa pidada seda, et seadusandja näeb ette peamised suunad, millele spetsialiseerumine peaks igaks kohtus tagatud olema. Eestseisuse poolt tööjaotusplaani kinnitamine aitab tagada kohtusüsteemi efektiivset toimimist, kaaludes üle iga üksiku kohtuniku õiguse oma valdkonna siseselt spetsialiseerumise suunda valida. Võimalusel saab eestseisus kohtunike

¹ RKPJKo 10.05.2016, 3-4-1-31-15, p 42.

	töökorralduse süsteem, mis toetab kohtunike sõltumatust, kuid eelnõus planeeritud muudatused on deklareeritud eesmärgiga selges vastuolus. Kollegiaalse juhtimise loomise asemel see tegelikult kaotatakse ja luuakse täiendavalt uusi hierarhilisi ja bürokraatlikke struktuure, mis ei muuda töökorraldust tõhusamaks, vaid hoopis takistavad paindlikkust. Kohtunike allutamine kohustuslikule spetsialiseerumisele koos kohustusega teha tööd väljaspool oma alalist teenistusk kohta seab sõltumatuse ohtu, mitte ei toeta seda. Lisaks on eelnõus planeeritud muudatused mitmes osas sellised, mis võimaldavad suurendada kohtute üle poliitilist mõju.	eelistustega siiski arvestada. Eestseisuse õigus valdkonnasisest spetsialiseerumist suunata ei mõjuta kohtunike kohustust mõista õigust kooskõlas põhiseaduse ja seadustega ega riiva PS §-s 146 ettenähtud kohtuniku personaalset sõltumatust.²
2.	<u>Asjade lahendamise tähtaja kehtestamine</u> EKoÜ peab kõige problemaatilisemaks kohtute seadusesse (KS) § 2¹ lisamist, mille kohaselt seatakse kohtuasja menetlemisele ajaline ebarealistlik piir. Eelnõu seletuskirjas puudub igasugune põhistus ja analüüs selle kohta, millistel põhjustel soovitakse sellist muudatust teha ning millised andmed toetavad järeldust, et olemasolevate rahaliste ressursside ja kohtunike arvu piires ning kehtivate menetlusnormide alusel on sellise eesmärgi saavutamine üleüldse võimalik. Nõustuda ei saa eelnõu seletuskirjas toodud viitega, et tegu on üldise orientiiriga, mis justkui ei kahjustaks paindlikkust keerukamate asjade lahendamisel. Eelnõu tekstist mistahes erandeid ega paindlikkust ei nähtu. Vastupidiselt seletuskirjas märgitule näeb eelnõu selgelt ette imperatiivse reegli, mille ületamisel võib kohtunikku eelduslikult oodata distsiplinaarkaristus. Samal ajal soovitakse eelnõuga kinnistada seaduse tasandil olemasolev kohtunike arv. Olukorras, kus riik ei plaani suurendada kohtunike arvu ega eraldada kohtusüsteemile senisest oluliselt suuremaid ressursse (sealhulgas laiaulatuslike tehnoloogiliste muudatuste tegemiseks) ning ellu ei ole viidud ettepanekuid kohtute töökoormuse oluliseks vähendamiseks, ei ole eelnõusse sisse kirjutatav eesmärk ka üldise keskmisena saavutatav. Seejuures on Justiits- ja digiministeeriumil olemas teave selle kohta, et kohtus lahendatavate asjade arv on viimasel aastal taas hüppeliselt suurenenud ning kohtunikud on töötanud juba mitmete aastate jooksul ülemäärase töökoormuse tingimustes. Sisuliselt ei ole arvestatud põhjuseid, mis on menetlustähtaegade pikenemise kaasa toonud (kohtunike põlvkonnavaheetus, seadusandlusest tulenevad nõuded).	Arvestatud. Muudatusest loobutud.

² Vt ka [EIK 15.01.2026, Biliński v. Poola](#), p 70.

	Eeltoodust võib teha paraku järelduse, et on tegu pelgalt kohtusüsteemi survestatmiseks ette nähtava reegluga, mis ei ole sobiv meede soovitud eesmärgi saavutamiseks. Juhime Teie tähelepanu sellele, et menetlustähtaeg ei sõltu pelgalt sellest, kui kiiresti on asja menetlev kohtunik võimeline töötama. See sõltub paljuski vaidluse keerukusest ja menetlusosaliste arvust, poolte esindajate oskustest ja ajaressursist, menetlusnormidest ning lõppastmes sellest, kui palju kohtuasju peab kohtunik korraga menetlema. Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu (CCJE) on oma arvamuses nr 2 rõhutanud, et riikidel tuleb eraldada kohtutele piisavad vahendid, et nad saaksid tegutseda kooskõlas Euroopa Inimõiguste Konventsiooni artiklis 6 sätestatud standarditega³. Sama on rõhutatud CCJE arvamuses nr 6⁴. Eesti kohtusüsteem on mitmete viimaste aastate jooksul olnud sunnitud leidma lahendusi nõutavatele eelarvekärbetele ning töötama suurel arvul täitmata ametikohtadega. Lisaks osundame, et kohtunikele imperatiivsete ja kohustuslike menetlustähtaegade seadmine on omane nendele riikidele, kus on demokraatia õõnestamiseks nimelt asutud kohtute sõltumatust piirama. Näitena võib siinkohal tuua Ungari, mille õigusaktide kohaselt peaksid kõik kohtuasjad olema lahendatud imperatiivse kuue kuu jooksul. Seesugust olukorda on tauninud oma resolutsioonis Euroopa Kohtunike Ühing⁵, rõhutades, et seadustes ette nähtud menetlustähtaegade saavutamine peab olema realistlik, arvestades kohtutele eraldatud ressursse ja kehtivaid menetlusnorme. Samas resolutsioonis on viidatud, et Euroopa standardite kohaselt tuleb kohtuid puudutavate oluliste seaduste muutmisel arvestada kohtunikukonna enamuse arvamusi, samuti kohtunike ühingute arvamusi. Siinkohal osundab EKoÜ, et Justiits- ja Digiministeerium on viimase aasta jooksul kavandanud korduvalt erinevaid laiaulatuslikke kohtuid puudutavaid reforme, milliste osas ei ole sisuliselt kohtunikukonna ja EKoÜ arvamusi arvestatud. Nii ei ole viimases eelnõus arvestatud mitmete oluliste EKoÜ seisukohtadega, mis esitati 03.12.2025. EKoÜ on tekkinud olukorrast teavitanud Euroopa Komisjoni. Juhul, kui ministeerium jätkab eelnõu	
--	---	--

³ Kättesaadav: <https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/dokumendid/ccje2001op2.pdf>

⁴ Kättesaadav: <https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/dokumendid/ccje2004op6.pdf>

⁵ Kättesaadav: <https://ekou.ee/mat/EAJ-2025-statement-Hungary.pdf>

	menetlemist ilma meie seisukohtade sisulise arvestamiseta, oleme sunnitud pöörduma Euroopa Kohtunike Ühingu poole palvega koostada selliseid seadusemuudatusi tauniv resolutsioon.	
3.	<u>Kohtute üldkogude pädevuse kaotamine ja eestseisuste loomine.</u> EKoÜ-le edastatud eelnõus soovitakse endiselt luua kohtute eestseisused ning välistada seniste kohtute üldkogude pädevus tööjaotusplaanide kehtestamisel. EKoÜ jääb antud küsimuses 03.12.2025 arvamuses toodu juurde. Peame kahetsusväärseks, et ministeerium on meie arvamusi täielikult ignoreerinud. Eelnõu seletuskirjas on väidetud, et kohtu üldkogu ei ole praktiline ega tõhus igapäevase töökorralduse otsustamiseks ja tööjaotusplaani kinnitamiseks. Lisaks on väidetud, et tööjaotusplaani koostamine eeldab detailset ülevaadet struktuuriüksustest ja kohtunike spetsialiseerumisest, mida üldkogudel ei ole. EKoÜ leiab, et kahetsusväärsest on tegu mitte ühelgi faktilisel alusel põhineva järeldusega. Eelnõu seletuskirjas ei ole esile toodud ühtegi faktiliselt esinenud olukorda, kus tööjaotusplaanide kehtestamine üldkogude poolt oleks mistahes viisil töökorraldust takistanud. Üldkogudel ehk kohtunikel endil on olemas täielik ülevaade nende spetsialiseerumisest ja sellest, millised on kohtute struktuuriüksused. Vastupidiselt eelnõus toodule on nimelt üldkogud need, kes suudavad vajaduse korral paindlikult ja kõigi kohtunike huve kaasavalt lahendada ootamatult suurenenud või muutunud töökoormusega seotud probleeme. Kohtute eestseisuste loomine tekitab asjatu ja ebavajaliku uue bürokraatliku juhtimistasandi, mille loomise ebavajalikkus paistab eriti groteskselt silma väikese kohtunike arvuga kohtutes. Olukorras, kus iga kohtu eestseisus koosneb kohtu esimehest ja pooles ulatuses temale lojaalsetest kohtunikest (ettepaneku nende nimetamiseks teeb kohtu esimees), on sisuliselt endiselt tööjaotusplaanide kehtestamisel tegu kohtu esimehe ainuisikulise otsusega, mis annab talle võimuhoovad kohtunike survestamiseks. Eelnõu seletuskirjas puuduvad igasugused sisulised põhistused, millist probleemi seesuguse võimu koondamisega soovitakse lahendada. Isegi juhul, kui nõustuda eestseisuste loomisega suuremates kohtutes, puudub igasugune mõistlik põhjus osade eestseisuse liikmete ametisse nimetamiseks kohtute nõukogu poolt kohtu esimehe ettepanekul. Lõppastmes jääb kogu eelnõust endiselt mulje, et selle tegelikuks eesmärgiks ei ole ega saagi olla kohtute	Osaliselt arvestatud. Eelnõu on muudetud, §36¹ sätestab eestseisuse moodustamise. Eelnõu kohaselt kuulub maakohtu eestseisusesse kohtu esimees, osakondade juhatajad ning osakondade juhatajate arvule vastav arv kohtu üldkogu valitud liikmeid (eelduslikult 5-liikmeline), halduskohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, aseesimees ning kohtu üldkogu valitud liige, ringkonnakohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, kolleegiumide esimehed ning kolm kohtu üldkogu valitud liige (eelduslikult 7-liikmeline)

	töökorralduse tõhustamine, vaid pelgalt võimu koondamine kohtute üle.	
4.	<u>Kohtunike spetsialiseerumine</u> EKoÜ jääb kohtunike spetsialiseerumise osas täielikult 03.12.2025 esitatud arvamuses toodu juurde. Peame kahetsusväärseks, et meie seisukohti ei ole arvestatud ning endiselt on eiratud meie varasemas arvamuses viidatud rahvusvahelisi standardeid, mis hoiatavad eelnõus planeeritud kitsast spetsialiseerumisest tulenevate riskide eest. Eelnõu kohaselt otsustab endiselt sisuliselt kohtu esimees ilma ühegi objektiivse kriteeriumita selle, millises osakonnas kohtunik töötab ja millele ta peab spetsialiseeruma. Endiselt ei nähtu eelnõu seletuskirjast, millist probleemi soovitakse seeläbi lahendada või millistele algandmetele on tuginetud. Endiselt sisaldab eelnõu seletuskiri spetsialiseerumise osas mitmeid selgelt ebaõigeid viiteid väidetavatele lahendusi toetavatele algandmetele, milliseid tegelikult ei eksisteeri. Mõistetamatu on, millisel eesmärgil on eelnõus asutud reguleerima põhimõtteid, millistele tuginedes peaks koostama tööjaotusplaani. Nii on eelnõus leitud, et tööjaotusplaanis peab arvestama lisaks koormuse ühtlustamisele ka istungite ja menetlusosalise ärakuulamise puhul kohtuniku läheduse ja menetlusosaliste ootustega, vältimaks kohtunike ja menetlusosaliste ebamõistlikku sõitmist asjade lahendamisel. Olukorras, kus kohtunik töötab oma teenistuskohas ega oleks sunnitud tegema tööd väljaspool seda, puudub sellise nõude kehtestamiseks vajadus. Kuidas aga saab nõuet täita olukorras, kus kohtunik peab sõitma tööle teise kohtusse, eelnõust järeldada pole võimalik. Lisaks nähakse eelnõus ette, et tööjaotusplaani peaks ühest küljest tagama kohtunike spetsialiseerumise, kuid teisest küljest arvestama vajadust korraldada asjades suulisi istungeid või isiku ärakuulamisi. Millist eesmärki soovitaks sellise regulatsiooniga saavutada, ei ole mõistetav. Ilmselt ei ole eelnõu koostajad arvestanud, et see, kas asjas esineb vajadust korraldada suulisi istungeid või ärakuulamisi, sõltub suures osas vaidlusaluse asja liigist. Nii on kohtuasju, mida ei saa lahendada ilma suulise istungita või isiku ärakuulamiseta ning neid, mida sellisel viisil lahendada saab. Kuidas peaks	Osaliselt arvestatud. Eelnõu järgi otsustab eestseisus maakohtus kohtunike arvulise jaotuse valdkondade ja osakondade vahel ning kohtunike kuulumise osakonda. Ringkonnakohtus otsustab eestseisus kohtunike arvulise jaotuse kolleegiumide vahel. Samuti kinnitab eestseisus kohtunike tööjaotusplaani. Tööjaotusplaaniga peab nägema muuseas ette kohtunike spetsialiseerumise teatud tüüpi asjadele (§37 lg4¹). Spetsialiseerumine mingit tüüpi asjadele loob eelduslikult asjade läbivaatamises parema pädevuse, kindlustab tõenäolisemalt ühtlasema kohtupraktika ja võimaldab menetleda asju ökonoomsemalt.⁶ Eestseisuse poolt tööjaotusplaani kinnitamine aitab tagada kohtusüsteemi efektiivset toimimist, kaaludes üle iga üksiku kohtuniku õiguse oma valdkonna siseselt spetsialiseerumise suunda valida. Võimalusel saab eestseisus kohtunike eelistustega siiski arvestada.

⁶ RKPJKo 10.05.2016, 3-4-1-31-15, p 42.

	tööjaotusplaan neid asjaolusid aga arvestama, eelnõu seletuskirjast ega eelnõust järeldatav ei ole.	
5.	<u>Kohtuniku töötamine väljaspool töökohta.</u> EKoÜ leiab jätkuvalt, et kohtuniku kohustamine töötamiseks väljaspool tema alalist teenistuskohta kujutab endast olulist kohtuniku sõltumatuse riivet. Sisuliselt teeb otsustuse saata kohtunik selliseid ülesandeid täitma kohtu esimees, kellele eelnõuga ei planeerita seada ühtegi kriteeriumi, millest ta lähtuma peaks. Eelnõuga luuakse seeläbi selge survevahend, millega võib mõjutada kohtunikke erinevatel eesmärkidel. Nõustuda ei saa eelnõus pakutud lahendusega, et teatud liiki asjade lahendamine tehakse ülesandeks kohtule, mille töökoormus on kõige väiksem. Seejuures ei lähtuta mitte aga sellest, milline peaks olema optimaalne töökoormus, arvestades riigi eraldatud rahalisi ressursse. Eelnõuga soovitakse saavutada tulemus, kus üritatakse küll osasid kohtuasju suunata ümber nõ vähem koormatud kohtutele, kuid ei arvestata seda, et ka nõ absoluutarvude alusel vähem koormatud kohtus võivad kohtunikud töötada optimaalsemast suurema koormusega. Nõustuda ei saa eelnõu seletuskirjas toodud arvamusega, et pelk asjade ümberjagamine aitab kohtumenetlusi tõhustada. Erinevused erinevate kohtute töökoormuste vahel on tegelikult marginaalsed. Lisaks jäetakse arvestamata, et nendes kohtutes, mille tööpiirkonnad on geograafiliselt laiemad, kulub kohtunikel oluline tööaeg menetlusosaliste juurde sõitmiseks. Eelnõu väljatöötamise ajaks ei ole veel ka lõppenud PlanPro keskkonnas toimuvad tööaja mõõdistamised, mis alles annaksid tegeliku ülevaate selle kohta, milline ajaline ressurss milliste tööülesannete täitmiseks kulub. EKoÜ leiab, et kohtunike kohustamisest töötamiseks väljaspool nende alalist teenistuskohta tuleb loobuda. Lisaks leiame, et eelnõus planeeritavad muudatused tarbijakrediidi asjade ning vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asjade lahendamiseks on ebaõnnestunud. Tarbijakrediidiasjade osas aitaks kohtute töökoormust ühtlustada ilma kohtunike sõltumatust riivamata lahendus, kus muudetakse nende asjade kohtualluvuse reegleid ning nähakse ette, et neid asju lahendatakse kirjalikus menetluses. Sellisel juhul on võimalik neid kohtuasju jagada ühtlaselt kõikidele	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.

	kohtutele ilma vajaduseta sundida kohtunikke töötama väljaspool oma alalist teenistuskohta.	
6.	<u>Tööjaotusplaanide koostamine.</u> Eelnõuga on soovitud kehtestada seaduse tasandil erinevaid nõudeid, millistele peaksid kohtute tööjaotusplaanid vastama, kuid eelnõust ei ole võimalik mõista, millist probleemi seeläbi lahendatakse ja millele tuginetakse. Mitte millelgi põhinev on eelnõu seletuskirjas märgitu, et tööjaotusplaani kohaselt peaksid spetsialiseerunud kohtunikul moodustama enamuse osa töömahust mingi kitsama valdkonna asjad. Eelnõu seletuskirjas on märgitud lausa protsentuaalselt, kui palju asju peaks kohtunikele jagatama spetsialiseerumise alusel. EKoÜ leiab, et seaduse tasandil tööjaotusplaanidele nõuete kehtestamiseks puudub vajadus ning vastupidiselt eelnõu seletuskirjas deklareeritule toob selliste nõuete kehtestamine kaasa mitte paindlikkuse, vaid jäiga süsteemi, mis ei pruugi arvestada aja jooksul toimuvaid elulisi ja ühiskondlikke muutusi. Nii on lähiaastatest võimalik esile tuua mitmeid juhtumeid, kus kohtutel tuli erakorraliselt lahendada suurel arvul teatud valdkonna spetsiifilisi asju ning selliste olukordadega on aidanud toime tulla nimelt üldkogude endi otsustel paindlikult kehtestatud tööjaotusplaanid. Eelnõust ega selle seletuskirjast ei ole võimalik mõista, miks soovitakse eelnõuga seaduse tasandil reguleerida teatud valdkonnad, millistele tuleb tagada spetsialiseerumine. Ühest küljest tagavad kohtutes olemasolevad tööjaotusplaanid nimetatud valdkondadele spetsialiseerumise ka täna, kuid teisest küljest ei arvestada kehtivaid menetlusnorme. Nii on kehtivate menetlusnormide kohaselt intellektuaalse omandi vaidlusi lahendavaks erikohtuks Harju Maakohus ning teised kohtud ei saaks täita nõuet tagada tööjaotusplaanis nendele valdkondadele spetsialiseerumine. Haldusvaidluste puhul aga lahendatakse enamik vaidlusi vastustaja asukoha järgi, millest tulenevalt lahendatakse valdav osa keskkonnaõiguse haldusvaidlustest Tallinna Halduskohtus, sest Keskkonnaamet asub Tallinnas.	Selgitatud. Spetsialiseerumine mingit tüüpi asjadele loob eelduslikult asjade läbivaatamises parema pädevuse, kindlustab tõenäolisemalt ühtlasema kohtupraktika ja võimaldab menetleda asju ökonoomsemalt.⁷ Ka kehtivad KS § 37 lg 2 punkt 3¹ ja lõige 4¹ näevad ette, et tööjaotusplaan ja asjade jaotamine peavad tagama kohtunike spetsialiseerumise (mh alaealistega seotud asjadele ja maksejõuetusasjadele). PS §-st 146 tuleneva kohtu institutsionaalse sõltumatusesega vastuolus olevaks ei saa pidada seda, et seadusandja näeb ette peamised suunad, millele spetsialiseerumine peaks igaks kohtus tagatud olema. Eestseisuse poolt tööjaotusplaani kinnitamine aitab tagada kohtusüsteemi efektiivset toimimist, kaaludes üle iga üksiku kohtuniku õiguse oma valdkonna siseselt spetsialiseerumise suunda valida. Võimalusel saab eestseisus kohtunike eelistustega siiski arvestada.
7.	<u>Täiendavate osakondade loomine</u> Eelnõuga soovitakse ette näha kohustuslikus korras kõigis kohtutes teatud osakondade loomine, kuid eelnõust ega selle seletuskirjast ei nähtu, millist probleemi soovitakse seeläbi lahendada. Puuduvad igasugused analüüsid selle kohta, kuidas on mõned aastad	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.

⁷ RKPJKo 10.05.2016, 3-4-1-31-15, p 42.

	tagasi kohtutes juba loodud osakonnad tegelikult mõjutanud menetlustähtaegu ja kohtute tööd. Ilma sisulise lahendamist vajava probleemi olemasoluta hulgaliselt uute osakondade loomine ainult lisab ebavajalikku bürokraatiat ning suurendab ressursi, mis kulub osakondade juhtimisele. Nõustuda ei saa eelnõu seletuskirjas toodud väitega, et kui kohtuniku kuulumise osakonda otsustab üksnes kohtu esimees, on tagatud kohtuniku sõltumatus, sest puuduvad välised mõjud või täidesaatva võimu mõjud. EKoÜ on juba selgitanud 03.12.2025 arvamuses, et kohtunike sõltumatuse tagamiseks tuleb välistada ka kohtusüsteemi sisesed sobimatud mõjud. Eelnõu ei näe kohtu esimehele ette nõudeid ega piiranguid, mida ta peaks arvesse võtma kohtuniku määramisel ühte või teise osakonda. Nõustuda ei saa, et täiendavate osakondade loomine toob kaasa selge raamistiku spetsialiseerumisele, sest selge raamistik spetsialiseerumisele on olemas ka täna kehtivate tööjaotusplaanide alusel. Lisaks jäetakse arvestamata reaalne olukord, kus kohtunikud on küll kehtiva seaduse alusel sunnitud kuuluma ühte või teise osakonda, kuid nende osakonda kuulumine ei ole seotud nende spetsialiseerumisega. Nii on Harju Maakohtus süüteovaldkonna osakonda kuuluvaid kohtunikke, kes on spetsialiseerunud ka tsiviilasjade lahendamisele ning vastupidi. Alusetu on seletuskirjas toodud järeldus, et kohtunik peab nimelt spetsialiseerumise alusel kuuluma ühte osakonda. Halduskohtunike osas ei ole ka seni peetud osakondadesse kuulumist vajalikuks. Milleks selline range piiritlemine vajalik on ja millist eesmärki seeläbi soovitakse saavutada, eelnõu seletuskirjast ei nähtu. EKoÜ leiab jätkuvalt, et kohtunikel endil peaks olema pädevus otsustada, kas või milliseid osakondi luua ning osakondade loomist pelgalt täiendava bürokraatia eesmärgil tuleb vältida. Ebaõige on seletuskirjas toodud järeldus, et kui kohtunik kuulub ühte osakonda, on tema töökoormus, asjade jaotus ja asendamine selgelt reguleeritav. Osakonda kuulumine või mittekuulumine ei oma otsest seost kohtuniku töökoormusega. Lisaks ei näe kehtivad õigusnormid ette asjade ümberjaotamist või nn kohtuniku asendamist menetluse kestel tulenevalt töökoormusest. Seletuskirja järgi peaks tulevikus kohtu eestseisus vajadusel kohandama kohtunike arvu osakondades tööjaotusplaani muutmisega. Tähelepanuta on aga jäetud, et ilma kohtunike kohustusliku jaotamisega paljude osakondade vahel saaks töökoormust muuta paindlikult ja kiiremini.	
--	---	--

8.	<u>Kohtute nõukogu koosseis</u> EKoÜ leiab, et eelnõus kavandatu on endiselt vastuolus rahvusvaheliste standarditega. Jääme täielikult oma 03.12.2025 arvamuses toodu juurde ning peame kahetsusväärseks, et meie arvamust ei ole arvestatud. Endiselt ei moodusta kohtute nõukogus enamust kohtunike valitud kohtunikest esindajad. EKoÜ taunib muudatusi, milliste kohaselt kuuluvad nõukogu liikmete hulka minister ja Riigikogu liige. Ministeeriumi kantsleri näol on tegemist samuti ametikohajärgse täitevvõimu esindajaga, kes meie eelmises arvamuses viidatud nõuete kohaselt ei peaks olema kohtute nõukogu liige.	Osaliselt arvestatud. Kohtute nõukogusse kuulub 11 liiget: Riigikohtu esimees, viis kohtunike täiskogu valitud kohtunikku, kaks Riigikogu nimetatud liiget, valdkonna eest vastutav minister, õiguskantsler ja advokatuuri esindaja. See tähendab, et kohtute nõukogu enamuse moodustavad kohtunikud. Käesolevas eelnõus on lähtutud koosseisust, mida on toetanud 19.09.2024 istungil praegune kohtute haldamise nõukoda.⁸ Selle järgi on kohtute nõukogu koosseisus esindatud nii seadusandlik kui ka täidesaatev võim, kuid koosseisu enamuse moodustavad Riigikohtu esimees ja kohtunike täiskogu valitud kohtunikud. Sellise koosseisu eesmärk on tagada võimude tasakaalustatus ja kohtuvõimu institutsionaalne sõltumatus.
9.	<u>Kohtunike tagasisidestamine</u> EKoÜ taunib eelnõus planeeritud kohtunike tagasisidestamist ning jääb täielikult 03.12.2025 arvamuses toodud juurde. Peame kahetsusväärseks, et EKoÜ viidatud rahvusvahelised standardid on jäetud arvestamata. Eelnõuga soovitakse seaduses kindlaks määrata kohtunike maksimaalne arv, kuid seejuures ei arvestata võimalust, et riigil võib objektiivselt tekkida vajadus kohtunike arvu kiiresti suurendada. Näiteks Tartu Vanglasse kinnipeetavate toomine Rootsist võib hüppeliselt suurendada halduskohtute koormust või võib halduskohtute koormus suurene da illegaalse rände või varjupaigataotluste hulga olulisel suurenemisel. Arvestatud ei ole sedagi, et kui suureneb erinevaid	Mitte arvestatud. Tagasiside eesmärk on toetada kohtunikku tema erialateadmiste ja -oskuste täiendamisel. Tagasiside andmine toimub kohtusüsteemi siseselt kõrgema astme kohtu kohtuniku poolt. Tagasiside andmine ei ole seotud karjääriotsustega, samuti pole tegemist distsiplinaar-menetlusega. Tagasiside andmist võimaldavast regulatsioonist olenemata

⁸ [Kohtute haldamise nõukoja 19.-20.09.2024 istungi protokoll.](#)

	juhtimisülesandeid täitvate kohtunike arv, suureneb seejärel ülejäänud kohtunike töökoormus, mis omakorda toob kaasa vajaduse kohtunike kohtade arvu suurendamiseks. Lisaks eeltoodule peame taunimisväärses eelnõu § 42¹ planeeritud muudatust, milliste kohaselt peaks tulevikus kohtute arengukava arvestama Riigikogu kinnitatud poliitika põhialuseid. Leiame, et kohtute arengukava koostamisel tuleb lähtuda õigusriigi ja õigusemõistmise huvidest, mitte parlamendis enamust omavate erakondade päevapoliitilistest eesmärkidest.	jääb kohtuniku õiguseks ja kohustuseks mõista õigust kooskõlas põhiseaduse ja seadustega. Puudub põhjus väita, et tagasiside andmise võimalus riivaks PS §-s 146 ettenähtud kohtuniku personaalset sõltumatust või allutaks kohtusüsteemi päevapoliitilistele eesmärkidele.
10.	Eeltoodut kokku võttes ei toeta EKoÜ eelnõus planeeritud ülalviidatud muudatusi ning teeme ettepaneku nendest loobuda. Oleme sunnitud kordama, et planeeritud muudatuste menetlemise jätkamisel pöördume lisaks Euroopa Komisjonile Euroopa Kohtunike Ühingu poole palvega koostada muudatusi tauniv resolutsioon. <u>EKoÜ teeb uuesti ettepaneku minna edasi Riigikogu menetluses oleva kohtute haldamise tõhustamise eelnõu 632 SE menetlusega</u>, viies eelnõus 632 SE pakutud KHAN-i koosseisu kooskõlla siin arvamuses toodud rahvusvaheliste standarditega ning vajadusel täpsustades KHAN-i määrusandluspädevust.	Teadmiseks võetud. VV võttis EN 632 Riigikogu menetlusest tagasi.
Tartu Ringkonnakohus		
1.	Ringkonnakohus nõustub eelnõus esitatud järgmiste muudatustega: - kohtumajade asukohtade määramine seadusega. - kohtuniku osalise töökoormusega töötamise taotlemise ja kohtuniku teenistusvanuse ülemmäära tõstmise lihtsustamine. - kohtunike distsiplinaarvastutuse kehtivuse aja pikendamine. - kohtuniku ametikitsenduste leevendamine.	Teadmiseks võetud.
2.	Ringkonnakohus <u>ei ole vastu ka alama astme kohtunikele tagasiside andmise korralduse loomisele</u>, kuid leiab, et tegemist on lisatööga, mis vaieldamatult suurendab nii kolleegiumi esimehe kui ka tagasiside andmisega vahetult tegelevate kohtunike töökoormust. Eelnõu seletuskirjas puudub samas sellekohane kohtu koormuse mõjuanalüüs, rääkimata selgitusest koormust tasandavate meetmete või kõrgema astme kohtutele lisaressursside andmise kohta. Mitteformaalse vestluse vormis alama astme kohtunikele tagasiside andmine ei ole Tartu Ringkonnakohtule ka täna võõras ning seadus saaks anda sellise vestluse pidamiseks ka õigusliku aluse. Samas näeb eelnõusse lisatav KS § 60 lg 1 p 4¹ ette, et kohtuniku	Teadmiseks võetud.

	isikutoimikusse lisatakse tagasisidevestluse kokkuvõte koos kohtuniku arvamusega tagasiside kohta. Selline tagasiside andmise korraldus näeb juba eos ette võimalike vaidluste tekkimist tagasisidevestluse kokkuvõttesse lisatavate võimalike tähelepanekute, soovitude, selgituste vms üle ning tagasisidekokkuvõte iseenesest võib muutuda võimaliku kriitika ja rünnakute objektiks. Eelnõust ega selle seletuskirjast ei selgu ka see, kas või milline õiguslik tähendus on tagasisidekokkuvõttel kohtuniku edasises karjääris.	
3.	<u>Ringkonnakohus ei toeta kohtunike ülemarvu kindlaks määramist kohtute seaduses järgmistel põhjendustel:</u> <i>Muudatust pole asjakohaselt põhjendatud</i> Kui praegu määratakse kohtunike arv ministri poolt, siis eelnõuga soovitakse maa-, haldus- ja ringkonnakohtute kohtunike arv määrata seaduses (ringkonnakohtu puhul kuni 46 kohtunikukohta, vt eelnõu § 1 p 35). Sellise muudatuse tegemiseks pole piisav ega asjakohane seletuskirjas esitatu, mille järgi on kohtunike koguarv vajalik reguleerida seaduses seetõttu, et „kohtunike koguarv on kohtusüsteemi seisukohalt strateegiline ressurss, mis mõjutab otseselt õigusemõistmise kättesaadavust ja kvaliteeti“ (nt seletuskirja lk 26, 33, 35) või et vajalik on „välistada kohtunike arvu muutmine haldusotsustega“ (seletuskirja lk 2). Need argumendid ei ole veenvad. Kohtunikukohtade suurendamine või vähendamine vastavalt vajadusele on üksikküsimuse lahendamine. Järelikult on põhjendatud selle küsimuse lahendamine just üksikkotsusega, mitte piirarvu määramine seadusega. <i>Vajalik on paindlikkus kohtunike arvu määramisel, et õigeaegselt reageerida muutustele kohtute koormuses</i> Täielikult arvestamata on jäetud asjaolu, et seadusega, eriti konstitutsioonilise seadusega paika pandud kohtunike arvu muutmine on vajadusel oluliselt keerulisem ja aeganõudvam kui kohtunike arvu muutmine ministri määrusega. Sellisel juhul tuleks muuta Riigikogus seadust, mitte ministri määrust ja see on hoopis keerulisem protsess, tulemus võib sõltuda mitte niivõrd õigusemõistmise vajadusest, kuivõrd poliitilisest hetkeseisust jne. Vajadus kohtunike arvu muutmiseks võib aga kindlasti tekkida, kuna tegelikult pole millegagi tagatud see, et hetkeseisuga olemasolevad kohtunikukohad (millest eelnõus seletuskirja järgi lähtutakse) vastavad kohtunikukohtade vajadusele ühiskonnas ka mõne aasta pärast. Eelnõust ei nähtu	Mitte arvestatud. Muudatus tagab kohtusüsteemi stabiilsuse ja välistab võimaluse muuta kohtunike arvu haldusotsustega. Seaduses sätestatud ülempiir vastab praegusele ringkonnakohtuniku kohtade koguarvule, kuid jätab võimaluse ametikohtade täitmisel paindlikkuseks tegeliku vajaduse ja töökoormuse järgi. Kohtuniku kohtade koguarv on kohtusüsteemi seisukohalt strateegiline ressurss, mis mõjutab otseselt õigusemõistmise kättesaadavust ja kvaliteeti. Seetõttu on põhjendatud, et see on sätestatud seaduses, mille muutmine eeldab Riigikogu otsustust ja poliitilist vastutust.

vähimatki mõjuanalüüsi selle kohta, kas hetkeseisuga olemasolevate kohtunike arv on adekvaatne ka pikemas perspektiivis. Arvestades üldteadaolevat õiguskorra mahu pidevat kasvu ja sellega tõenäoliselt kaasnevat kohtuvaidluste arvu kasvu, ei ole välistatud, et tulevikus on vajadus rohkemate kohtunikohtade järele. Rõhutada tuleb ka seda, et kavandatava regulatsiooniga kaasneb ka vastupidine oht – kui mingil põhjusel kohtunike koormus väheneb (nt tehismõistuse tugevama kaasamise tõttu vaidluste ennetamisele ja lahendamisele), ei ole võimalik paindlikult ja kiirelt kohtunikohti vähendada, et riigi eelarvekulusid kokku hoida. Piirarvu kehtestamine ei arvesta ka võimalusega, et sõltuvalt kohtute töökoormusest võib olla vajalik kohtunikukohtade viimine ühest kohtuastmest teise. Näiteks praegu on Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumi ülekoormuse leevendamise ühe vahendina välja pakutud kohtunike arvu suurendamine Tallinna Halduskohtus vabaneva kohtunikukoha arvel. Koha üleviimise teostumisel võib ringkonnakohtunike arv ületada seaduses ettenähtud piirarvu. Seaduses ettenähtud kohtunike piirarv võib ületatud saada ka kohtuniku töötamisel väljaspool kohut (KS § 58⁴) ja sealt kohtusse tagasipöördumisel. Olukord, kus selle tulemusena töötab kohtusüsteemis reaalselt rohkem kohtunikke kui on seaduses ettenähtud ülempiir hägustab kohtunike täidetud kohtade arvust tegeliku ülevaate saamist. <i>Kohtunike ülemarvu kehtestamine seaduses ei taga samal arvul kohtunikukohtade finantseerimist riigieelarvest ning ringkonnakohtutele seatud ülempiir ei arvesta praegust olukorda</i> Leiame, et puudub igasugune garantii, et seaduses määratud arvu piires kohtuniku kohtade täitmist reaalselt riigieelarvest finantseeritakse isegi siis, kui kohtute nõukogu peab põhjendatuks kohtunikukohad täita. Ülempiiri sätestamine ei ole ka tegelik tagatis kohtusüsteemi kohasele ja jätkusuutlikule toimimisele. Pigem väljendab see seadusandja soovi hoida kohtunike arv kohtusüsteemis kindlates raamides sõltumata kohtuasjade arvust, menetlustähtaegadest vms. Ringkonnakohtutele seatud ülempiir – kuni 46 kohtunikku – ei arvesta sellega, et kehtiva justiitsministri 27.10.2005. a määruse nr 47 § 3 järgi on küll Tallinna Ringkonnakohtus 30 kohtunikku ja Tartu Ringkonnakohtus 16 kohtunikku, kuid § 3⁵ järgi võib kuni 2030. aasta lõpuni Tartu Ringkonnakohtus olla 17	
---	--

	kohtunikku ning Tartu Ringkonnakohtus töötabki hetkel faktiliselt 17 kohtunikku.	
4.	Ringkonnakohtus <u>ei toeta eestseisuse loomist ringkonnakohtus.</u> <i>Eestseisus ei suurenda kollegiaalset juhtimist, vaid mõjub vastupidiselt, kuna võtab ära eestseisusesse mittekuuluvatelt kohtunikelt võimaluse kaasaraäkimiseks.</i> Eelnõu seletuskirjas nähakse eestseisust kui kollegiaalset juhtimisorganit ning selgitatakse, et eestseisuse pädevusse antakse seni kohtu esimehe ainupädevuses olnud otsused, nagu kohtu kodukorra, struktuuri ja koosseisu ning tööjaotusplaani kinnitamine (seletuskirja lk 4). Ringkonnakohtu puhul lisandub eestseisusele veel kolleegiumis kohtunike arvu määramise ülesanne (eelnõu § 1 p 40). Arvamus, justkui suureneks tänu eestseisusele ringkonnakohtus kollegiaalne juhtimine, on väär. Tegelikult kahaneb eestseisuse loomisega hoopis oluliselt kohtu üldkogu roll, kuhu kuuluvad kõik ringkonnakohtu kohtunikud ja seega väheneb suure osa kohtunike vahetu kaasaraäkimise õigus oma kohtu jaoks olulistes küsimustes. Näiteks annab üldkogu kehtiva kohtute seaduse järgi kohtu esimehele arvamuse kohtunike jagunemise osas kolleegiumide vahel (§ 24¹ lg 2). Kui selle küsimuse otsustaks eestseisus, kaotaks enamik ringkonnakohtu kohtunikke (need, kes pole eestseisuses, kuid oleksid üldkogus) selles osas sõnaõiguse. Ehkki kehtiva seaduse järgi annab üldkogu esimehele üksnes arvamuse, on üldjuhul vähemalt Tartu Ringkonnakohtu juhtimise tava olnud selline, et esimees arvestab selles küsimuses üldkogu arvamust⁹. Seega ei saa väita, et üldkogu arvamus selles küsimuses oleks näilik. Veel antakse eestseisuse pädevusse tööjaotusplaani kinnitamine, kodukorra kehtestamine ning ajutiste menetlusgruppide moodustamise (eelnõu § 1 p 49). Seni on tööjaotusplaani kinnitamine üldkogu ainupädevuses ning kodukorra kehtestamine peab kohtu esimehe poolt toimuma kooskõlastatult kohtu üldkoguga (kehtiva kohtute seaduse § 36 p 1 ja § 42 lg 1). Ka neis küsimustes võetakse seeläbi enamikult kohtunikelt ära võimalus üldkogul oma arvamust väljendada.	Mitte arvestatud. Eelnõuga nähakse ette esimese ja teise astme kohtutes eestseisuste moodustamine. Maakohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, osakondade juhatajad ning osakondade juhatajate arvule vastav arv kohtu üldkogu valitud liikmeid (eelduslikult 5-liikmeline), halduskohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, aseesimees ning kohtu üldkogu valitud liige ja ringkonnakohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, kolleegiumide esimehed ning kolm kohtu üldkogu valitud liiget (eelduslikult 7-liikmeline). Ringkonnakohtus otsustab eestseisus kohtunike arvulise jaotuse kolleegiumide vahel.

⁹ Näiteks Tartu Ringkonnakohtu 06.09.2021. a erakorralise elektroonilise üldkogu otsusega otsustati täita halduskolleegiumis vabanenud kohtuniku koht tsiviilkolleegiumis ja teha ministrile ettepanek kuulutada koha täitmiseks välja avalik konkurss.

<i>Eestseisus võib otsustada küsimusi kohtunike enamuse tahte vastaselt</i> Võttes üldkogult ära tema praegused ülesanded ning andes need eestseisusele, võib kujuneda ka lausa ebamõistlik olukord, kus vähemus kohtunikke (eestseisuse liikmed) otsustavad lahendada küsimuse vastupidiselt enamuse soovile. Eeldus, et eestseisus esindab kõigi kohtunike huve, praktikas kindlasti paika ei pea, sest isegi kui kõigile kohtunikele antakse võimalus eestseisusele eelnevalt oma seisukohti esitada, ei pruugi eestseisuse liige neid teistele edasi anda. Samuti võib ta lähtuda otsuse tegemisel ikkagi vaid enda arvamusest. Igal juhul ei ole selline seisukohtade „edasivahendamine“ samaväärne sellega, kui kohtunik saaks ise oma seisukoha üldkogus esitada. <i>Eestseisus ei puugi õigesti kajastada kolleegiumide proportsioone</i> Kavandataval kujul ringkonnakohtu eestseisuse moodustamine (ringkonnakohtu esimees, kolleegiumide esimehed ning kohtu üldkogu poolt valitud kolm liiget, vt eelnõu § 1 p 49) ei pruugi peegeldada adekvaatselt ringkonnakohtu kolleegiumide proportsioone kohtus. Nii võib mõni kolleegium olla teistest oluliselt väiksem või suurem, aga eestseisuse liikmete valik seda ei kajasta. Tulemusena võib mõne kolleegiumi huvid jääda eestseisuses kaitseta. Üldkogul sellist moonutust ei teki. <i>Eestseisuse vajalikkust ei ole seletuskirjas põhjendatud</i> Seaduseelnõu seletuskirjast ei nähtu veenvaid põhjendusi eestseisuse loomise vajalikkuse kohta. Eelnevalt on p-s 2.1. välja toodud, et esitatud põhjendused (kollegiaalse juhtimise suurendamine) ei ole asjakohased. Samuti pole välja toodud seda, miks leidsid eelnõu koostajad, et praegu on kollegiaalsus kohtute juhtimises ebapiisav. Tartu Ringkonnakohtus ei näe, et senine regulatsioon kõnealuste küsimuste otsustamisel, kus otsustajateks on üldkogu või üldkogu seisukohta arvestav kohtu esimees, oleks mingil põhjusel väär või ebamõistlik. <i>Kollegiaalsust juhtimises saab tõsta muul moel</i> Kui pidada vajalikuks kollegiaalse otsustamise suurendamist kohtute juhtimisel, siis võiks seadusandja kaaluda hoopis selgemalt selle ettenägemist, et küsimustes, kus arvamuse peab kujundama üldkogu, kuid otsuse vormistab kohtu esimees, on üldkogu otsustus esimehele siduv. Siinkohal väärib märkimist, et kui üldkogu on mõnes suures kohtus otsustusorganina liialt kohmakas, tasub kaaluda üldkogu käitumisreeglite	
--	--

	täpsemat reguleerimist, mis selle probleemi lahendaks. Samas isegi kui eelnõus pakutud süsteem võib olla mõnes osas sobiv suurele kohtule (Harju Maakohus), ei ole see sobiv ega vajalik juhtimise tõhustamise meede väiksemates kohtutes.	
5.	<u>Ringkonnakohus ei toeta kolleegiumi esimeeste nimetamist kohtute nõukogu poolt</u> <i>Muudatuse vajalikkus on jäetud täiesti põhjendamata</i> Eelnõu p 41 näeb ette, et kolleegiumide esimehed nimetatakse kohtute nõukogu poolt ringkonnakohtu esimehe ettepanekul. Kehtiva kohtute seaduse § 24² lg 1 järgi valivad kolleegiumi esimehe kolleegiumi liikmed. Eelnõu seletuskirjast ei leia selle muudatuse põhjendamiseks sisuliselt midagi (vt seletuskirja lk 36). Seega jääb sellise muudatuse vajalikkus täielikult arusaamatuks ning seda ei saa toetada. Tartu Ringkonnakohus ei näe vajadust senise korra, kus kolleegiumi esimehe valivad kolleegiumi liikmed endi seast, ja mis on ringkonnakohtu hinnangul hästi toiminud, muutmiseks. <i>Kehtiv lahendus on põhjendatud ja mõistlik</i> Senine lahendus, kus kolleegiumi esimehe valivad kolleegiumi kohtunikud, on igati mõistlik, kuna kolleegiumi liikmed teavad lähedaste kolleegidena üksteist oluliselt paremini kui kavandatava kohtute nõukoja võimalikud liikmed või nõukojale ettepanekut tegev ringkonnakohtu esimees (kui viimane pole just samast kolleegiumist või muul põhjusel kolleegiumi esimehekandidaati hästi teadev). Vastavalt oskavad just kolleegiumi liikmed valida nende jaoks sobivaima esimehe. Kui lähtuda eeldusest, et kolleegiumide esimehed peavad kohtu esimehe ainuvõimu kohtu juhtkonnas (eelnõu järgi eestseisuses) tasakaalustama, siis ei peaks kohtu esimees kolleegiumide esimeeste nimetamises ega vabastamises osalema, ka mitte ettepanekute tegemise vormis. Selles valguses ei ole asjakohane ka eelnõu seletuskirjas viide riskile, et kohtu juhtimist hakkaksid takistama isikutevahelise (mõeldud on ilmselt kohtu ja kolleegiumide esimehi) koostöö tõrked. Samuti oleks kolleegiumide esimeeste valimine kolleegiumide enda poolt paremini kooskõlas tänapäevase demokraatliku juhtimise põhimõtetega (mida eelnõu seletuskirjas on korduvalt välja toodud). <i>Kolleegiumi esimehe valik kohtu esimehe poolt ei ole kooskõlas kolleegiumi esimehe institutsiooni olemusega</i> Arvestades kolleegiumi esimehele pandud ülesandeid (kohtute seaduse § 24²) võib eeldada, et kolleegiumi	Osaliselt arvestatud. Eelnõu on muudetud, kolleegiumi esimehed nimetab kohtu esimees kuulanud ära kolleegiumi kohtunike arvamuse.

	liikmete toetus ja usaldus kolleegiumi esimehele on äärmiselt oluline, et viimane saaks talle pandud ülesandeid edukalt täita. Eelnõuga kavandatud esimehe määramise viis - ringkonnakohtu esimehe ettepanekul nimetab kohtute nõukogu - võib kaasa tuua hoopis vastupidise efekti, kus kolleegiumi esimeheks satub ringkonnakohtu esimehe poolt soositud ja talle lojaalne isik, kellel tegelikult kolleegiumi toetust ei ole. Vastavalt ei pruugi see isik olla võimeline tõhusalt täita kolleegiumi esimehele pandud ülesandeid. Tähelepanuta ei saa jätta ka seda, et sellisel juhul võivad kolleegiumis tekkida märkimisväärsed sisepingeid. Kolleegiumisiseste pingete tekkimist tuleks vältida, mitte nende tekkimise võimalikkust seadusega suurendada.	
6.	<u>Ringkonnakohus ei toeta eelnõus ettenähtud kohtute nõukogu koosseisu.</u> <i>Kohtute nõukogu koosseis ei järgi rahvusvahelisi standardeid ega pruugi suuta oma ülesandeid efektiivselt täita</i> Kohtute nõukogus saab eelnõu järgi olema 11 liiget: Riigikohtu esimees, kaks ringkonnakohtunikku, kolm esimese astme kohtunikku, Riigikogu liige, Advokatuuri juhatuse nimetatud vandeadvokaat, õiguskantsler või tema nimetatud esindaja, Justiits- ja Digiministeeriumi kantsler või tema nimetatud esindaja ning valdkonna eest vastutav minister või tema nimetatud esindaja. Leiame, et arvestades kohtute nõukogu senise kohtute haldamise nõukojaga võrreldes kardinaalselt muutunud ülesandeid ja pädevusi, on tegemist aktiivse juhtimisorganiga, mille töö saab olema oluliselt vastutusrikkam ja mahukam kui praeguse kohtute haldamise nõukoja töö, mis eeldab ka tihedamaid kokkusaamisi. Meil on tõsine kahtlus, et eelnõus ettenähtud koosseis sellist rolli kanda suudab (vt ka märkust p 7.1 lõikes 2). Kohtute nõukogu koosseisuga seotud probleemidest on pikalt kirjutanud kolleeg M. Ernits oma põhiseaduslikkuse eksperthinnangus „Kohtute seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (kohtute haldamise tõhustamine), 632 SE“ (vt hinnangu lk 13 jj) ning ka Eesti Kohtunike Ühing 03.12.2025. a arvamuses justiits- ja digiministrile (vrt arvamuse p 3.3 koos sealsete viidetega). Rahvusvaheliste standardite järgi ei tohi kohtute nõukogu liige olla tegevpoliitik, kuuluda parlamenti, olla tegev täitevvõimu või haldusvõimu asutustes. Kindlasti ei tohiks nõukokku kuuluda minister. Kui osad liikmed isegi nimetab parlament, ei tohiks need liikmed ise parlamenti kuuluda.	Osaliselt arvestatud. Kohtute nõukogusse kuulub 11 liiget: Riigikohtu esimees, viis kohtunike täiskogu valitud kohtunikku, kaks Riigikogu nimetatud liiget, valdkonna eest vastutav minister, õiguskantsler ja advokatuuri esindaja. See tähendab, et kohtute nõukogu enamuse moodustavad kohtunikud. Käesolevas eelnõus on lähtutud koosseisust, mida on toetanud 19.09.2024 istungil praegune kohtute haldamise nõukoda. Selle järgi on kohtute nõukogu koosseisus esindatud nii seadusandlik kui ka täidesaatev võim, kuid koosseisu enamuse moodustavad Riigikohtu esimees ja kohtunike täiskogu valitud kohtunikud. Sellise koosseisu eesmärk on tagada võimude tasakaalustatus ja kohtuvõimu institutsionaalne sõltumatus.

	<i>Täiskogu poolt valitud I ja II astme kohtunikud on nõukogus vähemuses</i> Jätkuvalt on probleemiks ka see, et kohtute nõukogus ei ole kohtunike endi valitud kohtunikest liikmed enamuses. Üheteistkümnest liikmest on kohtunike poolt valitavaid I ja II astme kohtunikke ainult viis (Riigikohtu esimees on nõukogus ametikohajärgselt).	
7.	<u>Kohtuhaldusteenistuse moodustamine Tartu Ringkonnakohtu struktuuriüksusena</u> ja kohtute eelarve läbirääkimiste korraldus vajavad laiemat arutelu ja läbimõttlemist. <i>Esimese ja teise astme kohtute eelarvete kujunemine</i> Eelnõuga sätestatakse esimese ja teise astme kohtute muutumine põhiseaduslikeks institutsioonideks riigieelarve seaduse vaates. SE § 43¹ lg 1 kohaselt on riigieelarve osaks esimese ja teise astme kohtute grupieelarve, mis koosneb kaheksa kohtuasutuse ning kohtuhaldusteenistuse eelarvetest. Riigikogule esitatava kohtute grupi eelarve projekti kinnitab kohtute nõukogu. Pärast riigieelarve vastu võtmist liigendab kohtute nõukogu riigieelarves märgitud kohtute grupi vahendid esimese ja teise astme kohtute ning kohtuhaldusteenistuse vahel (§ 43¹ lg 5). Kuid eelnõust ei selgu, kas kohtute nõukogu ka kinnitab kohtuasutuste ning kohtuhaldusteenistuse eelarved, millise aktiga on tegemist, kes selle allkirjastab ning kas selle peale saab ka kaevata¹⁰. SE § 41² lg 6 p-s 2 nimetatud kohtuhaldusteenistuse direktori ülesanne “annab kohtuhaldusteenistuse töö korraldamiseks teenistuslaseid akte” piirdub kohtuhaldusteenistusega ja ei laiene kohtuasutustele. Kohtuasutuste eelarveid ei saa kinnitada ka kohtute esimehed, sest esimehe pädevuses on kooskõlastada kohtuhaldusteenistuse direktori koostatud kohtu eelarve eelnõu (SE § 12 lg 3 p 2, § 20 lg 1, § 24 lg 1). Samuti ei selgu eelnõust, kes vastutab kohtuasutuste kinnitatud eelarvete täitmise eest. SE § 41¹ lg 1 p 5 sätestab, et kohtute nõukogu korraldab kohtuasutuste eelarvevahendite kasutamist ja nende üle arvestuse pidamist. Kas eelarvevahendite korraldamise kohustusest saab tuletada ka kohtute nõukogu vastutuse kohtuasutuste eelarvevahendite kasutamise eest? Nii kohtute eelarvevahendite kasutamise korraldamine kui selle jälgimine eeldab kohtute nõukogu liikmetelt märkimisväärset finantskompetentsi ning järjepidevat	Arvestatud. Eelnõu §-s 42¹ on KHT pädevust täpsustatud. KHT on iseseisev asutus. Eelnõu näeb ette, et lisaks Riigikohtule on ka esimese ja teise astme kohtud riigieelarve seaduse (§ 2 lg 2 p 2), riigivaraseaduse (§ 3 lg 1 p 10) ja raamatupidamise seaduse (§ 2 lg 4) tähenduses põhiseaduslikud institutsioonid. Esimese ja teise astme kohtute eelarve projekti valmistab KS § 43¹ lg 2 järgi kohtute esimeeste ning Justiits- ja Digiministeeriumi sisendi alusel ette KHT direktor. Eelarve projekti kinnitab kohtute nõukogu. Seeläbi suurendatakse kohtute võimalust ise oma eelarvet koostada, kujundada ja kaitsta. Eelnõu vähendab täitevvõimu rolli esimese ja teise astme kohtute rahastamises ning kaitseb PS §-s 4 ettenähtud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõtet ning PS §s 146 ettenähtud kohtuvõimu institutsionaalset sõltumatust.

¹⁰ Vrdl Vabariigi Valitsuse seaduses on täidesaatvale võimule ette nähtud väga detailne üld- ja üksikaktide andmise regulatsioon.

vajadust süveneda kohtute eelarvetesse. Lisaks tuleb märkida, et eelnõu seletuskirja lehekülgedel nr 54-55 esitatud tabel 4 “ Kohtute gruppi koonduvate kulude eelarve 2025. aasta näitel (eurodes)” kajastab I ja II astme kohtute senist eelarvet, kuid selles puuduvad eelarvevahendid kohtuhaldusülesannete üle võtmiseks justiits- ja digiministeeriumilt. Eelnõu seletuskiri ei selgita justiits- ja digiministeeriumi eelarvest kohtute baaseelarvesse üle antavate eelarvevahendite liiki ja mahtu, mistõttu ei ole kohtutel võimalik hinnata eelarve piisavust uue kohtukorralduse tingimustes. <i>Eelarveläbirääkimiste korraldus</i> Vildakas on ka läbirääkimiste üldine korraldus. Eelnõu näeb ette, et kohtute eelarve koostatakse kõigi kohtute jaoks ühiselt. Eelarve projekti koostab Kohtuhaldusteenistuse direktor koostöös Justiits- ja Digiministeeriumiga ning kohtute esimeestega. Eelarvele lisatakse eelarveaasta oodatavad tulemused kohtuasjade keskmise menetluskiiruse ja jõudluse kohta. Nii eelarve lõplik suurus kui ka oodatavad tulemused kohtuasjade keskmise menetluskiiruse ja jõudluse kohta määratakse eelarveläbirääkimistel Riigikogus. Samas ei osale eelarveläbirääkimistel ükski esimese või teise kohtuastme esimees. Esimese ja teise astme kohtuid ning kohtuhaldusteenistust esindab kohtute haldus- ja arendusnõukogu esimees, s.t Riigikohtu esimees. Eelarve ja kohtute vastusoorituse kujunemise kirjeldatud viisil seab kahtluse alla kohtu esimehe ülesande tagada korrakohane õigusemõistmine kohtus, kuna kohtu võimaluste ja suutlikkusega ei pea arvestama kohtutele kohtuasjade keskmise menetluskiiruse ja jõudluse kohta kohustuste võtmisel ega ka selleks vajalike eelarvevahendite määramisel. Kohtute (ja seeläbi ka menetlusosaliste) huvide kaitsmine nende küsimustes kavatakse usaldada Riigikohtu esimehele, kes ise ei osale õigusemõistmises esimese ega teise astme kohtutes ega saa vastutada ka esimese ja teise astme kohtutele võetud eesmärkide täitmise eest. Olukorda ei paranda see, et läbirääkimisel osaleb sõnaõigusega valdkonna eest vastutav minister. Kohtuhalduse kavandatavate muudatuste elluviimise järel ministril puudub vastutus kohtute tegevuse eest õigusemõistmisel. Riigikohtu esimehe ja ministri vaade esimese ja teise astme kohtute tegevusele on paratamatult väline vaade ega saa seetõttu arvestada kõiki seoseid kavandatava eelarve ja sellega eeldatavalt saavutatava tulemuse vahel. Riigikohtu	
---	--

	esimehe arvamus kohtute arengusuundade ja selleks vajalike eelarvevahendite kohta on kahtlemata kaalukas, kuid ei saa olla sama detailne kui igapäevaselt kohtus õigusemõistmise korraldamisega tegeleval kohtujuhil. Seega ei taga eelnõus pakutud korraldus kohtute tegelike võimaluste ja vajaduste arvestamist eelarve määramisel. Teiseks paneb kohtute eelarve määramise kavandatav korraldus Riigikohtu esimehe keerulisse positsiooni. Nimelt esindab Riigikohtu esimees eelarve läbirääkimistel Riigikohtus sarnaselt esimese ja teise astme kohtutele ka Riigikohut. Nii organisatsiooni kui ka eelarve osas on Riigikohus esimese ja teise astme kohtutest selgelt eraldiseisev. Eelarvevahendite piiratuse tõttu ei saa pidada ebatõenäoliseks olukorda, kus Riigikohtu ning esimese ja teise astme kohtute eelarve taotlused või kokkulepitavad tegevuseesmärgid võivad olla teineteist välistavad või vähemalt konkureerivad. See tähendab, et riigil võib olla võimalik tagada ülesannete täitmiseks piisav eelarve kas Riigikohtule või esimese ja teise astme kohtutele, kuid mitte samaaegselt mõlemale. Ebaõiglane on nõuda, et Riigikohtu esimees konkurentsiolukorras esindaks nii Riigikohut kui ka esimese ja teise astme kohtuid. Sellist huvide konflikti tuleks vältida. Riigikohtu ning esimese ja teise astme kohtute huvide samaaegne esindamine võib osutuda võimatuks ülesandeks. Samas eeldaks ka praegusega sarnase korralduse jätkumine, s.o et minister esindab eelarve läbirääkimistel esimese ja teise astme kohtuid, et ministril on vastutus ka eelarve täitmise ja kohtute sisulise tegevuse tulemuse kujunemise eest. See jällegi oleks vastuolus eelnõuga kohtuhalduse valdkonnas kavandatud teiste muudatustega. <i>Kohtute tulemuspõhine rahastamine</i> Eelnõu viib kohtute seadusesse põhimõtte (§ 43¹ lg 3), mille kohaselt lisatakse eelarveläbirääkimistel kohtute grupi eelarvele konkreetse eelarveaasta oodatavad tulemused lähtudes kohtute arengukavast. Eelnõu seletuskirjas (lk 54) täpsustatakse, et eelarve eelnõuga esitatakse lisaks kohtute arengukavale ka tulevase eelarveaasta oodatavad tulemusnäitajad (seostatuna kohtute töökoormuse mõõtmise metoodika ja kohtute rahastusega), vajaduse korral eelarvega seotud ettepanekud kohtute seaduse muutmiseks (kohtunike arv, kohtumajad). Seega on eelnõu tekst ja eelnõu seletuskirja tekst mõneti erinevad. Kohtute arengukava on tegevuskava, milles määratakse kindlaks esimese ja teise astme kohtute arengueesmärgid,	
--	---	--

	jõudlus kohtumenetluse liikide kaupa, nende saavutamiseks kavandatavad tegevused ning vajalike ressursside ja rahastamise põhimõtted (§ 42¹). Seega lähtub kohtute arengukava eelkõige pikaajalisest visioonist selle kohta, milliste menetluslike eesmärkide poole võiks püüelda, mitte kohtute käsutuses olevatest reaalsest ressurssidest ega ole seetõttu objektiivne eelarveläbirääkimiste alus. Visioon ning kohtute reaalsed võimalused võivad üksteisest oluliselt erineda. Seetõttu on vägagi kaheldav, et kohtud saaksid eelarveläbirääkimistel tugineda oodatavatele tulemustele (kohtute arengukava), mis on vastu võetud pikaajalise perspektiiviga ega arvesta olemasolevat olukorda (vt ka märkust p-s 10 kohtu arengukava kohta).	
8.	<u>Vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asjade lahendamine</u> <i>Regulatsioon ei tohiks olla kohtute seaduses</i> Regulatsioon, mis näeb ette kohtute seaduse täiendamise §-ga 45⁵ (eelnoõ § 1 p 78) pealkirjaga „Vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asjade lahendamine“ ei kuulu olemuslikult kohtute seaduse reguleerimisalasse. Tegemist on puhtalt halduskohtumenetluse regulatsiooniesemesse kuuluva normistikuga. Selline valdkonnapõhiste menetlusregulatsioonide killustamine ning väljajätmine selle õigest asukohast (halduskohtumenetluse seadustikust) raskendab õiguse kohaldamist selle rakendajale ning veelgi enam sellest arusaamist menetlusosalistele. <i>Regulatsioon on asjatult pikk, ebaselge ning ebamõistlik</i> Kavandatava kohtute seaduse § 45⁵ lg 1 defineerib kõigepealt, misasi on vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise asi. Sellise definitsiooni vajalikkus on kaheldav, ka mõiste on jätkuvalt väga pikk ning seda kasutatakse hiljem vaid sama paragrahvi kolmes lõikes. Normitehniliselt oleks paragrahvi sisu võimalik kokku võtta märksa lühemalt ja lihtsamalt. Kavandatava kohtute seaduse § 45³ lg 2 näeb ette vangistusasjade lahendamist kohtus, mille kohtunike koormus on väikseim ning lg 3 sätestab, et kohtunik menetleb vangistusasju asja alluvusjärgse halduskohtu kohtunikuna. Võimalik on aru saada, et selle regulatsiooniga püütakse luua olukord, kus kohtualluvus näiliselt justkui ei muutu, kui väiksema koormusega kohtule suunatakse lahendamiseks vangistusasju. Samas jätab see ebaselgeks hulga küsimusi. Kas nt sellist asja lahendav kohtunik peaks asja lahendamisel kasutama menetlusedokumendis teise kohtu (selle kohtu, kust asi	Arvestatud. Muudatusest on loobutud. Selles eelnõus on vangistuse, aresti ja eelvangistuse asjade üleriigilisest jagamisest loobutud, kuid arvestades teema olulisust menetlusosalistele ja kohtutele, analüüsitakse teemat edasi ning võimalikud sobivad lahendused pakutakse välja VTK-s.

	ümber suunati) rekvisiite? Kas selles menetluses osalev kohtupersonal (juristid, sekretärid, referendid) oleks kohtuniku teenistusjärgsest kohtust või selle konkreetse asja alluvusjärgsest kohtust? Kuidas toimub sellises asjas apellatsiooni- ja määruskaebemenetlus, kas kohtuniku tegeliku teenistuskoha järgi või konkreetse asja alluvuse järgi? Regulatsioon häägustab arusaamist kohtute tegelikust töökoormusest, kuna kohtunikud ja ametnikud panustavad osa tööaega teise kohtu kohtuasjade lahendamisse. Lisaks võib selline korraldus rikkuda esimese ja teise kohtuastme omavahelise tasakaalu, kui esimeses kohtuastmes lahendavad osa asju teise ringkonnakohtu tööpiirkonda jäävad kohtud, kuid edasikaebamine toimub endiselt algse kohtualluvuse järgsesse ringkonnakohtusse. Kokkuvõttes tuleks sellise ebamõistliku ning keerulise regulatsiooni asemel näha ette lihtsalt see, et vangistusasjades esitatakse kaebus kaebaja viibimiskoha järgi (kehtiva halduskohtumenetluse seadustiku § 8 lg 5), kuid kaebust menetletakse halduskohtus, mille kohtunike töökoormus on kohtute infosüsteemi järgi kõige väiksem. Seletuskirjas kardetud põhiseaduse § 24 riivet ei esineks ka siis.	
9.	<u>Kohtulahendiga tekitatud kahju hüvitamise asjades vastustajaks kohtute nõukogu sätestamine</u> <i>Lahendus võib tekitada praktilisi probleeme</i> Eelnõuga muudetakse halduskohtumenetluse seadustikku ja riigivastutuse seadust selliselt, et Justiits- ja Digiministeeriumi asemel muutub kohtulahendiga tekitatud kahju hüvitamise asjades vastustajaks kohtute nõukogu (eelno § 3 ja § 10). Samas ei nähtu eelnõu § 1 p-st 67, mis sätestab kohtute nõukogu pädevuse (kohtute seadusesse kavandata §-i 41¹), et kohtute nõukogu ülesandeks oleks kohtulahendiga tekitatud kahju hüvitamise asjades vastustajaks olemine. Isegi kui leida, et see on seadusest tuleneva muu ülesande täitmine (kavandatava kohtute seaduse § 41¹ p 14), siis jääb ebaselgeks, kuidas kohtute nõukogu, kelle olemust võib mõista mitte alalise, vaid vastavalt vajadusele koguneva organina ja kelle liikmed on reeglina hõivatud muu põhitööga, peaks reaalse vajaduse korral halduskohtumenetluses vastustajana osalema? Nt kes koostab kohtumenetluses osalemiseks vajalikud menetlusedokumentid ning kes osaleb istungil, kui seda peaks peetama? Eelnõu ei näe ette kohtute nõukogu esindamise korda. On kaheldav, kas selles küsimuses saab esindamise ülesande panna mõnele nõukogu liikmele või nõukogusse mittekuuluvale isikule.	Selgitatud. Muudatus on vajalik, kuna kohtuhalduse üleminekuga kohtusüsteemile endale ning esimese ja teise astme kohtute käsitlemisega põhiseadusliku institutsioonina ei saa Justiits- ja Digiministeeriumil sellist kohustust olla. Muudatus on analoogne RVastSi § 17 lõike 1 muudatusega.

	Kohtute nõukogu koosseis ega töövorm ei ole sobilik seaduses sätestatud tähtaja piires kahjunõuete kohta seisukoha kujundamiseks ja/või vastuse andmiseks. <i>Jääb ebaselgeks, kas eelarves on hüvitisteks vahendeid</i> Samuti sätestab eelnõu § 1 p 65 (kavandatava kohtute seaduse § 40¹ p 10), et nõukogu tegevuseks vajalik raha nähakse ette kohtuhaldusteenistuse eelarves. On ebaselge, kas see eelarve kataks vajadusel ka võimalikud hüvitised, kui kohtulahendiga tekitatud kahju hüvitamise vaidluses peaks kaebus rahuldamisele kuuluma?	
10.	<u>Kohtu arengukava regulatsioonist kohtute seaduses tuleks loobuda</u> <i>Arengukava sätestamise vajadust pole põhjendatud</i> Eelnõuga võetakse seaduse tasandil kasutusele kohtute arengukava mõiste (§ 1 p 70, kavandatav kohtute seaduse § 42¹), mida seni kohtute seaduses ei olnud. Seaduseelnõu seletuskirjas ei ole selgitatud, miks peeti vajalikuks arengukava kehtestamine seaduses sätestada, selles piirdatakse vaid arengukava olemuse lahti kirjutamisega (vt nt seletuskirja lk 52). Seletuskirjast nähtuvalt on samas kohtute arengukava eraldi dokumendina juba praegu Eestis olemas (vt seletuskirja lk 7) ning puudub põhjendus, miks on vaja seda küsimust veel täiendavalt üle reguleerida. Võimalik pole hinnata, millist positiivset efekti peaks kohtusüsteemile andma arengukava reguleerimine seaduses. <i>Arengukava sätestamine seaduses ei ole vajalik ja põhjustab täiendavat halduskoormust ning bürokraatiat</i> Kavandataval kujul luuakse arengukava näol järjekordne riigi bürokraatiat ning halduskoormust suurendav dokument, mille õiguslik tähendus ja siduvus ning konkurents õigustloovate aktidega jääb praeguse regulatsiooni põhjal ebaselgeks. Reeglina on arengukava strateegilise planeerimise alusena poliitikakujundamise vahendiks, millega seatakse eesmärgid, mida hiljem seadustesse kirjutada. Kohtud poliitikat ei kujunda. Lisaks halduskoormuse kasvule võib see tuua kaasa ohu kuritarvitusteks ning uuteks vaidlusteks, kuna niivõrd avaralt sõnastatud olemus võimaldab arengukavasse sisse kirjutada erinevate kohtute jaoks problemaatilisi eesmärgi ning lahendusi, mida hiljem seadusteks vormida. Lihtsustatult öeldes saab see olema järjekordne dokument, mille koostamist peavad kohtud hoolikalt jälgima ning mis kokkuvõttes tähendab lihtsalt asjatut ressursikulu kõigi osapoolte jaoks.	Selgitatud. Arengukava on strateegiline dokument, mille koostamine võimaldab siduda kohtute arendustegevuse ühtseks tervikuks, tagades kohtusüsteemi stabiilse ja sihipärase arengu.
11.	<u>Ringkonnakohus ei toeta kohtumenetluse kestuse sätestamist kohtute seaduses</u> Eelnõus nähakse ette, et kohtute seadust täiendatakse §-	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.

	ga 2¹, mille järgi kohtuasja menetlus ei kesta ühes kohtuastmes üldjuhul üle üheksa kuu arvates asja saabumisest kohtusse, kusjuures nimetatud tähtaja hulka ei arvata aega, mil menetlus oli peatatud või menetlusosalised tagaotsitavad. Leiame, et tegemist on deklaratiivse sättega, mis ei taga mingilgi viisil kohtumenetluse läbiviimist üheksa kuuga. Vastava sätte lisamisest kohtute seadusesse tuleks loobuda.	
12.	<u>Ringkonnakohtus ei toeta nn kohtuniku tagasipöördumise sätte muutmist.</u> Eelnõuga muudetakse kohtute seaduse § 58⁴ lõiget 6 ning nähakse ette, et kohtuniku töötamisel väljaspool kohut võib kohtuniku tagasipöördumise järel kohtute seaduse § 11 lõikes 1, § 19 lõikes 2, § 23 lõikes 1 nimetatud kohtunike üldarv olla suurem kuni maa-, haldus- või ringkonnakohtus kohtunikukoha vabanemiseni ning seaduse § 25 lõikes 3 nimetatud kohtunike arv olla suurem kuni Riigikohtus kohtunikukoha vabanemiseni. Kehtiva kohtute seaduse järgi võib kohtunike üldarv olla suurem kuni vastavas osakonnas või kolleegiumis kohtunikukoha vabanemiseni. Seeläbi ei tekita kohtuniku tagasipöördumine kolleegiumi, kust ta ajutiselt lahkus, probleeme teiste kolleegiumide töökorraldusele. Uus regulatsioon tähendab aga seda, et kohtusiseselt tuleb leida lahendus, kuidas tagada kolleegiumites optimaalne töökoormus, kus nt pensioneerumise tõttu lahkub kohtunik kriminaal- või tsiviilkolleegiumist, kuid naasnud halduskolleegiumi liikme tõttu ei ole võimalik pensioneerumise tõttu kohtuniku kaotanud kolleegiumit endisele tasemele suurendada. Praktikas võib see olla äärmiselt keeruline ning kaasa tuua vajaduse leida kohtunik teisest kolleegiumist, kes oleks nõus täielikult ümber spetsialiseeruma ning asuma pensioneerunud kohtuniku asemele. See on aga totaalses vastuolus eelnõus muidu rõhutatud spetsialiseerumise põhimõttega – sellisel juhul tuleb niisugusel kohtunikul loobuda võimalik et aastatepikkusest spetsialiseerumisest ühele õigusharule ning asuda omandama täiesti teises õigusharus õigusemõistmiseks vajalikke teadmisi. On selge, et selline lahendus oleks väga aeganõudev ja ebapraktiline ning tähendaks ohtu, et teises õigusharus tööle asuva kohtuniku lahendid võivad olla kas ebakvaliteetsed või siis kujunevad tema menetlustähtjad vähemalt algul väga pikaks uute teadmiste omandamise vajaduse tõttu. Sellist olukorda tuleb kindlasti vältida.	Teadmiseks võetud.
13.	<u>Eelnõu jõustumistähtjad on</u> ebarealistlikud ega anna kohtutele piisavalt aega eelnõus ettenähtud kohtureformi käivitavate ettevalmistavate tegevuste teostamiseks.	Arvestatud.

		Eelnõus on täiendatud ja täpsustatud seaduse jõustumise tähtaegu ja seletuskirjas on selgitatud kohtuhaldusmudeli rakendamiseks vajalike aktide andmist, tuludekulude jaotust. Rakenduskava on seletuskirjas kajastatud.
Harju Maakohus		
1.	<i>Kohtumenetluse kestus esimese ja teise astme kohtus (eelnõu § 1p 1)</i> Ühelgi juhul ei ole võimalik kohtumenetluse kestuse sätestamisega seaduses. Seletuskirjas puuduvad täpsemad põhjendused või uuringud selle kohta, millest tuleneb kohtuasjadele konkreetse menetlustähtaja määramine ega selle tähtaja järgimata jätmise tagajärjed. Seletuskirjas märgitakse üldiselt, et kohtumenetluse tähtjad on liiga pikad, kuid puudub analüüs selle kohta, miks on tähtjad pikad ning milline oleks Eesti õigust ja kohtupraktikat arvestav mõistlik aeg. Kehtestatud tähtaega ei ole seletuskirjas põhjendatud. Ka on arusaamatu, miks kehtestada tähtaega, kui see ei ole seletuskirja kohaselt imperatiivne ja sellele ei järgne tagajärge. Samuti ei saa nõustuda, et eelnõus sätestatud tähtaja orientiir oleks kuidagi efektiivsem kui menetluse kiirendamise taotluse esitamise võimalus. Menetluse kiirendamise taotluse menetlusele on seaduses ette nähtud konkreetne menetluskäik, mida on vaja järgida. Samas kui deklaratiivne tähtaja seadmine ei muuda olukorda kuidagi selgemaks ega paremaks. Menetlusseaduses kohtuasja kestvusele tähtaja seadmine ei ole demokraatlikes ühiskondades üldjuhul tavaks. Ka seletuskirjas ei ole ära toodud ühtegi näidet sellest, millise riigi seadus on eeskujuks võetud. Eesti on Euroopa Liidus tehtavate korraliste uuringute järgi asunud kogu aega menetluse kiiruselt esimese viie riigi hulgas ning tõhususelt asus 2025.aasta uuringu järgi kuuendal kohal. Tõhusus on veidi langenud, kuid selle põhjuseks saab olla pensioneerunud kohtunike suur arv ning täitmata kohtuniku kohad. Eesti kohtutes on pikaajaliselt olnud täitmata ligikaudu 10% esimese astme kohtunike kohtadest ning teadupärast ei jagata pensionile suunduvale kohtunikule viimasel kuuel kuul uusi	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.

	kohtuasju, mis tähendab, et tegelik tööjõu puudujääk on olnud veel suurem. Kohtud on korduvalt välja toonud, et kohtumenetluse kiirus sõltub inimressursist ning menetlusõiguse eripäradest, näiteks menetlusseadusega sätestatud tähtaegadest (hagile vastamise kohustuslik tähtaeg, kaebetähtajad) või kohtu ametikohustustest (kättetoimetamine, selgituskohustus). Paslik oleks algatada ühiskondlik arutelu sel teemal, milline on piisavalt kiire kohtumenetluse aeg ning vastavalt sellele korraldada kohtutele ka rahaline ja inimressurss, mitte üksnes sedastada, et kohtumenetlus on aeglane. Eelnõud tutvustaval kohvihommikul lubas minister pakutud muudatusettepanekust loobuda, kuid oleme siiski oma märkused lisanud.	
2.	<u>Eestseisuse moodustamine</u> Kohtute eestseisuse kaudu juhtimine on üks võimalik juhtimismudel. Eelnõus ei ole selgitatud, kuidas on tagatud, et eestseisusesse valitakse isikud, kes tegelikult ka teavad midagi organisatsiooni juhtimisest. Selgusetuks jääb, miks on ringkonnakohtus eestseisuses kolleegiumite esimehed, aga esimese astmes osakondade juhatajad ei ole eestseisuse liikmed. Eestseisusele peab olema hea koostöö kohtu esimehe ning juhtkonnaga laiemalt ja vastupidi. Praegune regulatsioon ei välista eestseisuse poolt suvaotsuseid, mille alusel ei ole võimalik kohtu esimehel ja juhtkonnal tagada kohtu korrakohast tööd. Eestseisuses peaksid olema ka osakonnajuhatajad, kui nad ei ole just valitud kas kohtunike või kohtute nõukogu poolt. Mõistlikum oleks sätestada tööjaotusplaanile täpsemad kriteeriumid ja tagada korralik analüütiline võimetus tööjaotusplaani teaduspõhiselt koostada, kui piirata kohtunike võimalust oma töö korraldamisel kaasa rääkida. Näiteks saab määrata ära, et teatud valdkondadele peab olema spetsialiseerunud kohtuasjade arvuga proportsionaalne hulk kohtunikke. Nõustuda ei saa seletuskirja kriitikaga, et kohtute tööjaotusplaanid on liiga detailsed või suvaliselt koostatud. See on elukauge väide ja näitab, et eelnõu koostajad ei ole süüvinud kohtute tegelikku juhtimise asjaoludesse. Harju maakohtus on tööjaotusplaani taganud kohtuasjade ühtlase jaotuse. Iga-aastased statistilised kokkuvõtted näitavad, et kohtunike töökoormus erineb töökoormuspunktide jaotuse alusel	Osaliselt arvestatud. Eelnõu on muudetud, §36¹ sätestab eestseisuse moodustamise. Eelnõu kohaselt kuulub maakohtu eestseisusesse kohtu esimees, osakondade juhatajad ning osakondade juhatajate arvule vastav arv kohtu üldkogu valitud liikmeid (eelduslikult 5-liikmeline), halduskohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, aseesimees ning kohtu üldkogu valitud liige, ringkonnakohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, kolleegiumide esimehed ning kolm kohtu üldkogu valitud liige (eelduslikult 7-liikmeline).

	kõige rohkem 5-6% ulatuses. Arvestatud on ka kohtunike soov spetsialiseeruda ning tegelikke ühiskonna vajadusi. Eelnõus alahinnatakse kohtunike arusaamist ja vastutusvõimet kohtu töö korraldamisel.	
3.	<u>Täiendavate osakondade loomine</u> Nõustuda ei saa eelnõud seletuskirjas märgituga, et kohtud ei ole suutnud tagada spetsialiseerumist seadusega määratud ulatuses. Kõikides kohtute v.a Tartu Maakohtu süüteosakonnas, on olemas seadusega määratletud spetsialiseerumisega kohtunikud (alaealised, maksejõuetus). Seaduse tasandil osakondade spetsialiseerumise reguleerimine on tarbetult detailne ja piirab kohtute võimalust reageerida muutuvatele oludele ühiskonnas. Eelkõige on kohtuvaidluste suundumusega vastuolus range vahetegu tsiviil ja süüteovaldkonnal. Näiteks on alates 01.01.2026 Harju maakohtus perekonna ja alaealiste osakond, mille liikmed on nii süüteokohtunikud kui ka tsiviilkohtunikud just seetõttu, et ühiskonna probleemid, millega kohtunikud tegelevad ja tihti ka konkreetsed isikud, on samad. Olenemata menetluse liigist on kohtunikel vaja sarnast väljaõpet (nt lähisuhtevägivald, alaealiste küsitlemine) ning ka kohtu koostööpartnerid on paljuski samad (nt KOV, politsei). Mõistlik on ka majandusalasid süütegusid ja maksejõuetusega seotud vaidluste lahendamine ühes osakonnas. Harju maakohtus arutavad alates 01.01.2026 teatud väga spetsiifilisi süüteoasju (maksud, intellektuaalne omand, andmekaitse) just nimelt tsiviilkohtunikud, sest neid on erialased teadmised. Samuti on väga kitsas spetsialiseerumine Eesti oludes ebavajalik, kui mitte lausa kahjulik. Näiteks on ühisvara jagamisel, perekonnaosakonna kohtunikul vajalik teada nii asjaõiguse kui ka ühinguõiguse temaatikat, sest tänapäeval on ühisvara jagamine seotud paljuski kinnisvara ja osaühingu osadega. Eelnõu seletuskiri märgib, et professionaalsete esindajate osavõtuga korralduslikke eelistungeid peaks saama üldjuhul teha ka videosilla vahendusel, kohtuasjade jagamisel tuleb arvestada istungi vajalikkusega. Videosilla vahendusel tehtavate menetlustoimingute ringi tuleks laiendada, kohtunike kaalutusvabadust suurendada ning vastavat tehnikat, selle töökindlust ja kvaliteeti parandada. Tööjaotusplaanis peab sellega arvestama. Seletuskirjas väidetu ei vasta paraku Eesti tegelikkusele. Kohtute videosilla lahenduste võimaks	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.

	on madal, seadmed on vananenud ja isegi interneti ühendus on vahelduva kvaliteediga. Puudub ka analüütiline võimekus ennustada istungimenetluste mahtu, sest see sõltub kohtuasjade dünaamikast. Teeme ettepaneku mitte sätestada seaduses järgalt osakondade nimetusi ja jaotust, vaid üksnes määratleda, et vajalik on teatud teemadele spetsialiseerumise tagamine. See annab kohtutele suurema vabaduse tööd korraldada. Osakondade määratlemine ei peaks olema tööjaotusplaani, vaid kodukorra küsimus KS § 37 lg 1 järgi. Tööjaotusplaan kehtestatakse üheks aastaks, kuid osakond on palju püsivam kooslus. Sisuliselt tähendaks pakutud lahendus, et iga aastal moodustatakse uued osakonnad. Mõistlik on määrata osakonnad kodukorras ja kohtunike spetsialiseerumine tööjaotusplaanis. Arvestades Eesti väiksust ja kohtuasjade jaotust, ei ole mõistlik jaotada ära kõiki kohtuasju spetsialiseerumise järgi ja fikseerida see veel osakonnana. Seletuskirjast peaks välja jätma igasugused suunised kohtuasjade menetlemise osas. Tähelepanek kohtunike spetsialiseerumisega seoses – see hakkab mõjutama ka juristide töökorraldust. Kohtu struktuuri ja koosseisu muutmine võib olla väga sage protsess. Üldkogu arvamuse ärakuulamine siin võib oluliselt tööprotsesse aeglustada.	
4.	<u>Kohtuasjade suunamine teise kohtusse kohtualluvust muutmata</u> Kohtud on korduvalt teinud ettepanekut jaotada teatud kohtuasjad üle riigi. Tasuks siiski mõelda, milline oleks täpne seaduse sõnastus, et see oleks üheselt arusaadav ja seda toetaks ka tehniline lahendus.	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.
5.	<u>Kohtuhaldusülesannete üleandmine</u> Seletuskirja järgi antakse kohtutele üle terve rida haldusülesandeid, kuid selgitused on selles osas väga ebamäärased. Mida tähendab „IT süsteemide arenduses suureneb kohtu kui tellija roll“? Seletuskirjast ei selgu, millises ulatuses antakse üle ka eelarve st ametikohad, mis tagavad kohtute nõukoja töö. Seletuskirjas oleks vaja sõnaselgelt selgitada, millised kohustused jäävad ministeeriumile.	Arvestatud. Seletuskirja on täiendatud. Muudatuse kohaselt on kohtute infosüsteemi vastutavaks töötlejaks Justiits- ja Digiministeeriumi asemel kohtud ja Kohtuhaldusteenistus.
6.	<u>Kohtute nõukogu loomine</u> Sisuliselt on koosseis jäänud samaks, mis KHN puhul, aga otsustuspädevus on muutunud. Kõik osalevad isikud va ministeeriumi kantsler, on isikud kes ei tegele üldjuhul strateegiliselt juhtimisega. Vajalik oleks vähemalt ühe professionaalselt juhtimisega tegeleva isiku kaasmaine	Teadmiseks võetud.

	nõukogu tegevusse. On kummaline, et advokatuur hakkab kujundama kohtute strateegilisi suundumusi, puudub põhjendus, et ministeeriumist peaks olema kaks liiget, samuti puudub seadusandja esindaja vajadus, seadusandja saab panustada läbi seadusloome ega peaks olema strateegilises juhtimises osaline. Oluline on, et välised liikmed saaksid ajaliselt ja sisuliselt panustada. Kohtute nõukoja roll ei saa olla „teadmiseks võtmine“, vaid sisuline juhtimine, milleks peab olema aega ja motivatsiooni. Tänane praktika näitab, et struktuuri ja koosseisu muudetakse kohtu esimehe ja/või kohtudirektori käskkirjaga väga sageli. Hetkel näiteks on justiitsministri käskkirjaga antud näidisstruktuur, mille järgi saab iga kohus struktuuri kehtestada. Kui see norm viia kohtute nõukogu pädevusse, siis on vaja kedagi, kes igapäevaselt selle halduskoormusega seal tegelema hakkab. Ettepanek sõnastada üldisemalt, näiteks järgmiselt: määrab kindlaks kohtuhaldusteenistuse peamised ülesanded ja volitused ning annab juhised struktuuri kehtestamiseks kohtuhaldusteenistuse põhimääruses ning teostab kohtuhaldusteenistuse üle järelevalvet.	
7.	<u>Eelarve.</u> Seletuskirjas on toodud, et KHTI tekib eelarve kohtutest üle antavatest kuludest ning Justiits- ja Digiministeeriumilt üle antavatest kuludest riigi eelarvestrateegia raames. Kirjeldatud viisil kujunenud eelarvetega on kohtutele tagatud tugiteenuste osutamine senises mahus ja senisel tasemel. See ei ole reaalselt võimalik, kuna juhtimisloogika muutusega lisandub KHT-le ülesandeid, millega varem ei ole tegeletud ja millega nt ministeeriumis ei tegelenud kohtute talitus, vaid nt finants (riigieelarve infosüsteemi täitmine, igaaastane tulemusaruande koostamine...). Lisaks arengukava koostamine nõu rulluval põhimõttel – igal aastal uue aasta lisamine. Seletuskirjas on tänast olukorda tugevalt ilustatud (nt välja on toodud, et kesksed üksused juba toimivad optimaalse struktuuri, juhtimismudeli ning koosseisu ning oma eelarvega). Lisaks on viidatud, et „kantselei tööd on võimalik korraldada kohtuteüleselt ning kohtute senine kogemus tugiteenuste konsolideerimisel kinnitab, et teenuste kohtuteülene osutamine toob kaasa töökorralduse ja -koormuse ühtlustumise. Tugiteenuste konsolideerimisega kaasnev tõhususe suurenemine juhtimises ja töökorralduses vabastab ressursi KHT toimimiseks vajalike lisanduvate ametikohtade katteks.“ Kui alles jääb 8 kohtuasutust,	Arvestatud. Eelnõu näeb ette, et lisaks Riigikohtule on ka esimese ja teise astme kohtud riigieelarve seaduse (§ 2 lg 2 p 2), riigivaraseaduse (§ 3 lg 1 p 10) ja raamatupidamise seaduse (§ 2 lg 4) tähenduses põhiseaduslikud institutsioonid. Esimese ja teise astme kohtute eelarve projekti valmistab KS § 43¹ lg 2 järgi kohtute esimeeste ning Justiits- ja Digiministeeriumi sisendi alusel ette kohtuhaldusteenistuse direktor. Eelarve projekti kinnitab kohtute nõukogu. Seeläbi suurendatakse kohtute võimalust ise oma eelarvet koostada, kujundada ja kaitsta. Eelnõu vähendab täitevvõimu rolli

	millel igaühel oma „juhtkond“, siis teenuseid kohtuteülele ja ühetaoliselt on väga keeruline ja ressursikulukas osutada. Riigikogus osaleb kohtute grupi eelarve läbirääkimistel ning esindab esimese ja teise astme kohtuid nõukogu esimees, st Riigikohtu esimees, samamoodi nagu ka Riigikohtu eelarve läbirääkimistel esindab Riigikohut esimees. Justiits- ja digiminister osaleb Riigikogus sõnaõigusega. Kuidas on siin tagatud I ja II astme kohtute suurem iseseisvus ja vastutus oma eelarve eest?	esimese ja teise astme kohtute rahastamises ning kaitseb PS §-s 4 ettenähtud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõtet ning PS §s 146 ettenähtud kohtuvõimu institutsionaalset sõltumatust.
8.	<u>Tulemuspõhine eelarvestamine</u> Tulemuslepingu ja tulemusrahastamise puhul on väga oluline, millise metoodika alusel tulemusi hinnatakse. Hetkel see seadusest ja eelnõust puudub. Oluline on sätestada väga selged kriteeriumid, millest rahastamine sõltub. See peaks olema välja töötatud enne seaduse vastu võtmist. Hetkel käib kohtuasjade töökoormuse mõõtmine, et selgitada välja, kui palju aega st kohtuniku ja kohtujuristi ressursi kulub kohtuasjade lahendamiseks, lisaks siis veel tugiteenuste panus (sekretärid jm personal, IT kulu, halduskulu). Tulemuslepingu eelduseks on, et me teame, kui palju ühe kohtuasja lahendamine tegelikult maksab. Puudub selgitus ja säte mis saab siis, kui kohtuasjade tulemusrahastus saab oktoobriks otsa st kui planeeritud kohtuasjade arv saab enne eelarve aasta lõppu täis. Kas siis saavad kohtud töö lõpetada? Seletuskirjas ei ole eelarve osas ette nähtud kohtuhaldusteenistuse eelarvet. Täna on kohtute haldamise kohustus JDM-l. Ülesannete üleandmisega on vajalik anda üle ka eelarve vahendid, mida ei ole eelnõus ega seletuskirjas kajastatud.	Selgitatud. Eelnõu seletuskirjas on selgitatud kohtuhaldusmudeli rakendamiseks vajalike aktide andmist, tuludekulude jaotust ja seaduse jõustumise tähtaegu. Rakenduskava on seletuskirjas kajastatud.
9.	<u>Maakohtunike arvu sätestamine seaduses.</u> Kohtunike arvu sätestamine seaduses ei ole otstarbekas ja läheb ka vastuollu tulemusleppe põhimõttega. Juhul, kui rahastamise kokkuleppel lepitakse kokku, et nt ajutiselt on vajalik suurendada kohtunike arvu, siis on selle muutmine läbi kohtute seaduse muutmise väga aeganõudev ja samas ka poliitiline otsus. Kohtunike arvu juures on vajalik silmas pidada ka seda, et paljudel kohtunikel on tulenevalt juhtimisfunktsioonist ja ka omavalitsusorganites osalemisest vajalik vähendada kohtuniku töö tegemise koormust. Suure kohtu osakonnajuhatajal peab olema vähemalt 50% tööajast	Mitte arvestatud. Muudatus tagab kohtusüsteemi stabiilsuse ja välistab võimaluse muuta kohtunike arvu haldusotsustega. Seaduses sätestatud ülempiir „kuni 164 kohtunikku“ vastab praegusele nelja maakohtu kohtuniku kohtade koguarvule, kuid jätab võimaluse ametikohtade

	võimalik olema võimalik kasutada juhtimisülesannete täitmiseks. Kohtunike arvu määramise aluseks peaks olema jälgitav arvutus, mis on seletuskirjas lahti kirjutatud. Kui kohtunike koormused vähenevad haldusorganite töös osalemisel, teiste koormus suureneb. Arvestades tänaseid täitmata kohti ja koormust, võib see olemasolevate kohtunike koormust veelgi suurendada?	täitmisel paindlikkuseks tegeliku vajaduse ja töökoormuse järgi. Kohtuniku kohtade koguarv on kohtusüsteemi seisukohalt strateegiline ressurss, mis mõjutab otseselt õigusemõistmise kättesaadavust ja kvaliteeti. Seetõttu on põhjendatud, et see on sätestatud seaduses, mille muutmine eeldab Riigikogu otsustust ja poliitilist vastutust.
10.	<u>Kohtuhaldusteenistuse (KHT) loomine.</u> Eelnõust ja seletuskirjast ei selgu, kuidas toimub KHT ja kohtute koostöö. KHT-le saab igal ajahetkel ülesandeid anda ja panna ta vastutama nende täitmise eest. Aga ressursside tagamisest pole kuskil juttu. Konkreetsete ülesannete loetlemine seaduses ei pruugi olla mõistlik, sest see ei ole piisavalt ettenähtav ning ei taga süsteemi paindlikkust. KHT töökorralduse osas veel tähelepanek: IT arendamisel jääb kohtute infosüsteemi vastutavaks kasutajaks küll JDM, kuid KHT peab kujunema kohtuid esindavaks sisuliseks tellijaks, kes oleks kvaliteetseks partneriks nii JDM-le kui ka Registrite ja Infosüsteemide Keskusele. KHT kujundamine kohtute IT sisutellijaks toob kaasa täiendavate ressursside vajaduse IT valdkonda (hetkel vaid IKT koordinaatori ametikoht).	Selgitatud. Eelnõus ja seletuskirjas on täpsustatud KHT rolli. KHT on asutus. Haldusülesannete jaotus KHT ja kohtute vahel ning KHT täpsemate ülesannete määramine on otstarbekas jätta kohtute nõukogu pädevusse, sest tugiteenustega seotud ootused ja vajadused võivad aja jooksul muutuda. Muudatuse tulemusel on kohtute infosüsteemi vastutavaks töötlejaks Justiits- ja Digiministeeriumi asemel kohtud ja Kohtuhaldusteenistus.
11.	<u>Kohtuniku ametiväline töötamine</u> Ettepanek on täiendada KS § 49 lõiget 1 sõnadega "riigi infosüsteemide arendamise". Sel juhul oleks muudetud tekst: "/../ samuti osaleda rahvusvaheliste organisatsioonide töös ning tegeleda õigusloome, infosüsteemide arendamise ja loomingulise tegevusega". Ettepaneku põhjendus: praktikas on tekkinud olukord, kus kohtunikel ei ole võimalik panustada riigi infosüsteemide arendamisse, sest see ei mahu lubatud kõrvaltegevuste alla, samuti ei ole seetõttu võimalik maksta kohtunikule tasu. Infosüsteemi arendamisel on oluline kasutajapoolne sisend, ilma selleta infosüsteemi arendada ei ole võimalik. Kohtunikupoolne panus võib	Teadmiseks võetud. Praeguse eelnõuga ei reguleerita kohtunikuameti välist töötamist. Kehtiv kohtute seadus võimaldab kohtunikul osaleda õigusloomes või teadustööl (nt õppejõud ülikoolis).

	olla oluline nii kohtuinfosüsteemi arendamisel, kuid ka muu riigi infosüsteemi arendamisel, kui selleks on vajalikud kohtuniku spetsiifilised erialateadmised. Lubatud kõrvaltegevust piiratakse sellega, et tegemist peab olema riigi infosüsteemiga, mitte eraõigusliku isiku enda tarbeks tehtud tarkvaraarendusega. Riigi infosüsteemi arendajaks võib seejuures olla hanke alusel olla eraõiguslik isik. Tuleb arvestada, et tihti käivad infosüsteemide arendus ja õigusloome käsikäes, seega töögrupis osalemine hõlmaks nii õigusloome küsimusi kui ka vastavaid infosüsteemi arendustega seotud küsimusi. Ei oleks mõistlik piirata kohtuniku rolli sellises olukorras vaid õigusloomega, arvestades, et õigusloome seejuures võibki käsitleda infosüsteemi ülesehitust ja toimimist.	
12.	<u>Tagasisidestamine</u> Tagasiside andmise võimalus on juba praegu olemas, kuid pole uuritud, miks seda ei ole kasutatud. Tagasiside andmine peab olema seotud võimalusega pakkuda ka enesetäiendust ja töö motiveerimisega. Teise astme kohtu kolleegiumi esimehel puuduvad igasugused administratiivsed hoovad pakkuda esimese astme kohtu kohtunikule neid võimalusi. Ka puudub Eestis kohtunike karjäärisüsteem, mis on paljudes teistes riikides tagasiside andmisel oluline.	Teadmiseks võetud. Tagasiside eesmärk on toetada kohtunikku tema erialateadmiste ja oskuste täiendamisel. Tagasiside andmine toimub kohtusüsteemi siseselt kõrgema astme kohtu kohtuniku poolt. -oskuste täiendamisel. Tagasiside andmine toimub kohtusüsteemi siseselt kõrgema astme kohtu kohtuniku poolt.
13.	<u>Kohtuniku ametipiirangud</u> Rahvusvahelises organisatsioonis peaks saama töötada ka osajaga nii, et samaaegselt vähendatakse kohtuniku töökoormust Eesti kohtus.	Teadmiseks võetud.
14.	<u>Distsiplinaarkaristuse kehtivuse pikendamine</u> Distsiplinaarmenetluse võiks kombineerida ka mentori määramise või kohustusliku koolitusega.	Teadmiseks võetud.
15.	<u>Rahvakohtunike institutsiooni kaotamine.</u> Mõistlik on võimaldada kolmest kohtunikust koosnevat koosseisu nii tsiviilasjade kui ka süüteasjade arutamisel, kui tegemist on eriti keeruka või laia kõlapinda leidva asjaga.	Teadmiseks võetud. Ettepanek vajab täiendavat analüüsi
16.	<u>Rakendusplaan.</u> Eelnõu rakendamise tähtajad ei ole realistlikud. Esmajoones peaks paralleelselt eelnõu menetlemisega	Arvestatud.

	toimuma projekti ettevalmistamine ja ülemineku korraldamine, kuid tänaseks ei ole seda veel alustatud. KN ja KHT töö alustamisel peaks eelnema ülesannete ja töökorralduse välja töötamine, lisaks ka tänaste direktorite poolt asjade üle andmine. Arusaamatu on kiirustamise vajadus. Leiame, et selleks, et muudatus oleks korralikult ka kohtusüsteemile selgitatud ja selle mõju ka juhitud on vajalik esmalt koostada tööplaan ja siis see etappide kaupa ellu viia, mitte kiirustades ebarealistlikud tähtajad seaduses sätestada.	Eelnõus on täiendatud ja täpsustatud seaduse jõustumise tähtaegu ja seletuskirjas on selgitatud kohtuhaldusmudeli rakendamiseks vajalike aktide andmist, tuludekulude jaotust.
Tartu Halduskohus		
1.	<u>KS § 2¹</u> – Tartu Halduskohus peab oluliseks, et seadusandja ja täitevvõim rakendaksid meetmeid, mis võimaldaksid kohtul kohtumenetluse kestust lühendada. Praeguses olukorras on prognoositav, et Tartu Halduskohtus pikenevad menetlusajad lähiajal veelgi: 2024. aastal oli Tartu Halduskohtu kohtunike ülekoormus 20% ja 2025. aastal 30%. Ülekoormust aitaksid vähendada ressursside süsteemselt läbimõeldud jaotamine ning kohtumenetluse sisulised muudatused (sh kohtute tehtud ettepanekud halduskohtumenetluse lihtsustamiseks, riigilõivu tõstmiseks ja õigusemõistmisevälistest ülesannetest loobumiseks). Kohtumenetluse oodatava kestuse deklareerimine olukorda ei paranda.	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.
2.	<u>KS § 19</u> – eelnõuga plaanitakse sätestada halduskohtunike arv seaduses. Eeldatavasti põhjustab pakutud lahendus eelnõu seletuskirjas esile toodud stabiilsuse asemel süsteemis liigse jäikuse. Lisaks ei vasta sõnastus „kuni 26 kohtuniku“ tegelikule vajadusele. Sõna „kuni“ annab eksliku indikatsiooni, justkui oleks Eesti riigi vajaduse maksimaalne piir kindlaks tehtud. Tegelikuses on halduskohtunike viimaste aastate töökoormus olnud ametikohtade arvust tunduvalt suurem. Pakume sõnastuseks „üldjuhul 28 kohtuniku“. Eelnõu seletuskirjast ei nähtu, et oleks läbi mõeldud, millises korras toimuks kohtuniku ametikohtade arvu muutmise menetlus. Vältimaks teema ülemäärast politiseerimist, võiks kaaluda lahendust, et kohtute nõukogu teeks asjaomase kohtu esimehe avalduse alusel Vabariigi Valitsusele ettepaneku algatada kohtunike ametikohtade arvu muutmise eelnõu.	Mitte arvestatud. Muudatus tagab kohtusüsteemi stabiilsuse ja välistab võimaluse muuta kohtunike arvu haldusotsustega. Seaduses sätestatud ülempiir vastab praegusele kahe halduskohtu kohtuniku kohtade koguarvule, kuid jätab võimaluse ametikohtade täitmisel paindlikkuseks tegeliku vajaduse ja töökoormuse järgi. Kohtuniku kohtade koguarv on kohtusüsteemi seisukohalt strateegiline ressurss, mis mõjutab otseselt õigusemõistmise kättesaadavust ja kvaliteeti. Seetõttu on põhjendatud, et see on sätestatud seaduses, mille muutmine eeldab

		Riigikogu otsustust ja poliitilist vastutust.
3.	<u>KS § 12 lg 2 ja § 12 lg 3 p 1¹ (koosmõjus KS § 20 lg-ga 1) ning KS § 39 lg 1</u> – KS § 12 lg 2 muudatuse põhjal võiks mõista, et eesmärk on sätestada, et kohtu juhtimine ei jagune enam kohtu esimehe ja kohtudirektori (ega kohtuhaldusteenistuse direktori) vahel, vaid kohut juhib esimees (vt eelnõu seletuskirja lk 29). Eelnõu seletuskirja kohaselt hakkab kohtu esimees pärast kohtudirektori volituste lõppemist vastutama täielikult ka oma kohtuasutuse haldamise eest (eelnõu seletuskirja lk 30). Eeltoodu põhjal võiks mõista, et kohtu juhtimise osaks on ka kohtu haldamise korraldamine osas, mida kohtute nõukogu pole andnud kohtuhaldusteenistuse pädevusse (KS § 12 lg 3 p 1¹ ja § 41¹ lg 1 p-d 9 ja 11). Arusaamatuks jääb aga KS § 39 lg 1 tähendus – selle põhjal võib mõista, et halduskohtu haldamist korraldab kohtu esimehe asemel kohtute nõukogu (kohtu esimees vajab kohtuhaldusülesande täitmiseks erinormi, kuid sellegi osas on eelnõu ambivalentne – vrd KS § 39 lg 1 ja § 41¹ lg 2). Kui kohtu juhtimine ei hõlma kohtu haldamist, siis tuleks need tegevused seaduses selgelt piiritleda või vähemalt eelnõu seletuskirjas esimese astme kohtu juhtimise korraldus selgelt lahti kirjutada (KS § 39 lg 4 vajalikku selgust ei loo).	Selgitatud. Eelnõus on selgemaks muudetud KHT kohtute nõukogu pädevust (§-d 41¹ ja 41²). Seletuskirjas on toodud selgitused KHT ja KN rollijaotusest. KHT on asutus. Haldusülesannete jaotus KHT ja kohtute vahel ning KHT täpsemate ülesannete määramine on otstarbekas jätta kohtute nõukogu pädevusse, sest tugiteenustega seotud ootused ja vajadused võivad aja jooksul muutuda.
4.	<u>KS § 12 lg 3 p 2 (koosmõjus KS § 20 lg-ga 1) ja KS § 43¹ lg 6</u> – eelnõu viidatud sätetest ega mujalt ei selgu, kes kinnitab halduskohtu eelarve. Kui eelnõu eesmärk on luua selgem ja tõhusam juhtimismudel, mille kohaselt juhib kohut kohtu esimees, peaks kohtu eelarve kinnitama (mitte kooskõlastama) kohtu esimees. Sel juhul peaks kohtuhaldusteenistuse (või kohtuhaldusteenistuse direktori) roll seisnema kohtu eelarve eelnõu koostamises. KS § 43¹ lg 6 põhjal on ebaselge, kas pärast kohtute grupi vahendite liigendamist peaksid halduskohtu eelarve koostama kõik esimese ja teise astme kohtud koos või on silmas peetud, et seda teeb halduskohus koostöös kohtuhaldusteenistusega.	Selgitatud. Esimese ja teise astme kohtute eelarve projekti valmistab KS § 43¹ lg 2 järgi kohtute esimeeste ning Justiits- ja Digiministeeriumi sisendi alusel ette KHT direktor. Eelarve projekti kinnitab kohtute nõukogu. Seeläbi suurendatakse kohtute võimalust ise oma eelarvet koostada, kujundada ja kaitsta. Eelnõu vähendab täitevvõimu rolli esimese ja teise astme kohtute rahastamises ning kaitseb PS §-s 4 ettenähtud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõtet ning PS §s 146 ettenähtud kohtuvõimu institutsionaalset sõltumatust.

5.	<u>KS § 36 p 1¹, § 36¹ ja § 36²</u> – kolmeliikmelise eestseisuse järele võiks tekkida Tartu Halduskohtus vajadus juhul, kui kohtunike ametikohtade arvu tuntavalt suurendatakse. KS § 36 ¹ lg-s 1 võiks selguse huvides täpsustada, et eestseisuse liige valitakse sama kohtu kohtunike seast.	Arvestatud. Eelnõu on muudetud, §36 ¹ sätestab eestseisuse moodustamise. Eelnõu kohaselt kuulub halduskohtus eestseisusesse kohtu esimees, aseesimees ning kohtu üldkogu valitud liige.
6.	<u>KS § 36 p 1 ja § 36² lg 1 p 1</u> – kohtunike tööjaotusplaani kui töökorralduse olulise dokumendi kinnitamine peaks jääma kohtu üldkogu pädevusse. Tartu Halduskohtu praktika ei kinnita eelnõu seletuskirjas esitatud väidet, et üldkogu pole selleks sobilik organ – tööjaotusplaani on muudetud kalendriaasta vältel harva. Kohtu esimehele või eestseisusele võiks anda volituse muuta käskkirjaga kohtu tööjaotusplaani, kui see on õigusemõistmise korrakohaseks tagamiseks vältimatult vajalik (vrd KS § 38 ¹). Alternatiivselt võiks lisada tingimuse, et enne tööjaotusplaani ja kodukorra kinnitamist tuleb ära kuulata kohtu üldkogu arvamust.	Mitte arvestatud. Eestseisuse poolt tööjaotusplaani kinnitamine aitab tagada kohtusüsteemi efektiivset toimimist, kaaludes üle iga üksiku kohtuniku õiguse oma valdkonna siseselt spetsialiseerumise suunda valida. Võimalusel saab eestseisus kohtunike eelistustega siiski arvestada
7.	<u>KS § 37 lg 4¹</u> – halduskohtunike kohustuslik spetsialiseerumine peaks hõlmama üksnes neid valdkondi, milles on kohtuasjade arv mõlemas halduskohtus stabiilselt kõrge. Eelnõu seletuskirjas pole esitatud põhjendusi, millistel kaalutlustel põhineb eelnõus tehtud valik. Tartu Halduskohtu tööjaotusplaanis pole keskkonnaõiguse asjade vähesuse tõttu kohtunike spetsialiseerumist vajalikuks peetud (2025. a statistika kohaselt saabus Tartu Halduskohtusse 5 keskkonnaõiguse asja, 2024. aastal 18 asja). Seepärast tasuks keskkonnaõiguse asjadele spetsialiseerumise kohustusest loobuda. Sõnade „planeerimisõiguse asjad“ asemel võiks selguse huvides kasutada „planeerimis- ja ehitusõiguse asjad.“	Osaliselt arvestatud.
8.	<u>KS § 40¹</u> – kuna kohtusüsteemi koostöö seadusandjaga suureneb, tasuks kaaluda parlamendiliikmete osakaalu suurendamist kohtute nõukogus. KS § 40 ¹ lg 9 osas vajaks täpsustamist, et kohtute nõukogu kohtunikust liikme töökoormuse vähendamisel säilib tema ametipalk (nagu kohtunikel, kelle töökoormust vähendatakse KS § 37 lg 1 ¹ alusel).	Arvestatud. Kohtute nõukogusse kuulub 11 liiget: Riigikohtu esimees, viis kohtunike täiskogu valitud kohtunikku, kaks Riigikogu nimetatud liiget, valdkonna eest vastutav minister, õiguskantsler ja advokatuuri esindaja. See tähendab, et kohtute nõukogu enamuse moodustavad kohtunikud.

		Käesolevas eelnõus on lähtutud koosseisust, mida on toetanud 19.09.2024 istungil praegune kohtute haldamise nõukoda. Selle järgi on kohtute nõukogu koosseisus esindatud nii seadusandlik kui ka täidesaatev võim, kuid koosseisu enamuse moodustavad Riigikohtu esimees ja kohtunike täiskogu valitud kohtunikud. Sellise koosseisu eesmärk on tagada võimude tasakaalustatus ja kohtuvõimu institutsionaalne sõltumatus.
9.	<u>KS § 45⁵</u> – vangistusasjade üleriigiline jaotamine on halduskohtute vahelise koormuse ühtlustamiseks mõistlik ja vajalik abinõu. Kuna tegemist ei oleks ajutise ega järelevalve meetmega, tuleks eelistada sätte paigutamist halduskohtumenetluse seadustikku. Eelnõus pakutud lahendus, et vangistusasja kohtualluvus ei muutu, tekitaks kaebajates segadust: miks lahendab ühe kohtu kohtunik teise kohtu asja, millisesse ringkonnakohtusse tuleb esitada edasikaebus, millise kohtu esimees lahendab taandamistaotlust ning teostab järelevalvet ja distsiplinaarvõimu. Pigem võiks kaaluda seadusesätet, et vangistusasi allub sellele halduskohtule, mille töökoormus on vangistusasjades väiksem.	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.
10.	<u>KS § 49 lg 1</u> – löike teist lauset tuleks pärast sõnu „kohtute seaduses“ täiendada sõnadega „või muus seaduses kohtunikule“. Seeläbi on selgem, et kohtunik võib täita ka Riigikogu valimise seaduse alusel Vabariigi Valimiskomisjoni liikme ülesandeid ja saada selle eest tasu.	Teadmiseks võetud.
11.	<u>KS § 88 lg 6</u> – kohtuniku distsiplinaarkaristuse kustumise tähtaja pikendamist ühelt aastalt kolmele on põhjendatud eelnõu seletuskirjas äärmiselt üldsõnaliselt. Seletuskirjast ei nähtu, et eelnõu koostajad oleksid muudatuse vajalikkust analüüsinud (nt pole teada, mitmel korral on viimase 30 aasta jooksul esinenud kolme aasta jooksul korduvat karistamist; samuti tuleks tähelepanu pöörata kustunud karistuse mõjule uue karistuse määramisel). Ajal, mil kohtusüsteemis on toimumas ulatuslikud reformid, võib selline läbimõttlemata muudatusettepanek	Teadmiseks võetud.

	olla tajutav kohtunike survestamise katsena. Sellest ettepanekust tuleks praegusel kujul loobuda.	
12.	<u>KS § 18 lg 2¹</u> – täienduste lisamisel kaob senise lause järele vajadus ära; KS § 18 lg 3 – võiks kaaluda järgmist sõnastust: „Halduskohtu tööpiirkonna määrab valdkonna eest vastutav minister kohtute nõukogu ettepanekul. Kohtumaja asub halduskohtu tööpiirkonnas. Kohtumaja täpse asukoha otsustab kohtute nõukogu. Iga kohtumaja asukoht on ka halduskohtu asukoht.“; KS § 19 – eelnõu punktis 29 on viidatud KS § 19 lg 1 muutmisele, kuid seaduses pole seda (vt ka eelnõu punkti 30).	Osaliselt arvestatud. Eelnõu muutmispunkti tekst parandatud.
13.	<u>KS § 37 lg 1²</u> – sättes tasuks täpsustada, et alustava kohtuniku töökoormuse vähendamine on kohtu esimehe pädevuses ning kohtuniku ametipalka ei vähendata (vt eelnõu seletuskiri, lk 43); KS 38³ – tasuks eelistada sõnu „edasilükkamatu vajaduse korral“ (s.o ainsuses); KS § 40¹ lg 7 – võiks kaaluda nt järgmist sõnastust „Nõukogu juhib ja esindab nõukogu esimees. Nõukogu esimees on Riigikohtu esimees.“ KS § 45⁵ lg 1 – lause lõpust võiks viimased sõnad kuni sõnani „kaebust“ välja võtta; KS § 46 – kehtivas seaduse ei ole lõiget 1; lõikesse 2 tuleks selguse huvides lisada pärast sõna „esitab“ sõnad „kohtute nõukogule“; KS § 49 lg 1 – väärriks täpsustamist, kas silmas on peetud osalemist õigusemõistmisega seotud organisatsioonide töös (vrd KS § 58⁴ lg 2); KS § 130³ lg 2 – sõna „valimise“ järele tasuks lisada sõna „ajutise“; KS § 130¹⁰ – sõnad „Enne 2026. aasta 1. juulit kehtinud“ on üleliigsed.	Osaliselt arvestatud. Eelnõu muutmispunkti tekst parandatud.
Tartu Maakohus		
1.	Samas on eelnõu koostajad suutnud <u>eelnõusse lisada tarbetu ja segadust tekitava § 2¹</u>. Tegemist on menetlusõiguse küsimusega, mis tuleb lahendada menetlusseadustikes. Rõhutada tuleb ka varem korduvalt esile toodut, et asjade läbi vaatamise kiirus ei sõltu tihti kohtunikust. Peamiseks kiirust mõjutavaks teguriks on ebamõistlik töökoormus, millele ei ole juba pikemat aega lahendust pakutud ega püütud olukorda leevendada. Samuti mõjutavad menetluste kestust suures osas menetlusosaliste tegevused: menetlusosalised on kadunud või mingil põhjusel hõivatud (teised	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.

	menetlused, haigused jne), menetluses on suurem arv osalisi, kelle leidmine ja neilt seisukoha saamine võtab aega; menetlusedokumentid on koostatud nii halvasti, et võib kuluda arvestatav aeg, et kohus saaks oma lauale dokumendi, mida ka sisuliselt menetleda saab; keerukamate asjade puhul esitatakse taotlusi ekspertiisideks (eksperte pole Eestis just ülemäära ja kuna osade pädevus on kaheldav (järelevalvet aga keegi ei teosta), on head eksperdid ülekoormatud), vaatlusteks, tõendite kogumiseks välismaalt jne, mis kõik võtavad aega ja nende toimingute kestust ei saa kuidagi mõjutada kohtunik. Tuleb märkida, et üle 40 nädala on kohtutes menetluses siiski väike osa tsiviilasju. Pakutud tähtaja rakendamise korral on mitmeid ohte, millele eelnõu koostajad ei ole ilmselt mõelnud: 1) kui peab hakkama kiiresti menetlema neid keerukamaid asju, mis kohtutes tavaliselt pikemalt menetluses on, kannatavad selle all asjad, mis praegu kiiremini menetletud saavad (näiteks lastega seotud asjad), sest kõikide asjade kiirkorras menetlemiseks ei ole kohtutel lihtsalt inim- ja ajalist ressursi - kokkuvõtvalt tõuseb keskmine menetlustähtaeg; 2) hakatakse otsima võimalusi menetluste peatamiseks, et mahtuda üheksa kuu piiri sisse; 3) kui mõni menetlus kestab üle üheksa kuu, siis võivad menetlusosalised esitada täiendavaid nõudmisi või kaebusi, mille lahendamisele kulub see aeg, mida võiks kasutada kohtuasja sisuliseks lahendamiseks - jällegi pikeneb üldine keskmine menetlusaeg. Juhul, kui § 2¹ on siiski plaanis jõustada, tuleks seadust täiendada ka § 6 osas ja määrata, et kuigi kohtunik korraldab oma tööaega iseseisvalt, tuleks lisada, et kohtuniku tööaeg on 40 tundi nädalas. Praegu ei ole kohtuniku tööaeg paraku sätestatud mitte üheski õigusaktis ja on ekslik arvamus, et töö iseseisva korraldamise all võib kohtunikelt nõuda ka 60 töötundi nädalas	
2.	Eelnõu kaaskirjas tuuakse positiivsena välja, et kohtute nõukogu koosseisu on üks Riigikohtu liige asendatud Justiits- ja Digiministeeriumi kantsleriga (§ 40¹ lg 1 p 7). Nimetatud muudatuse näitamine positiivsena on seletuskirjas sisustamata. <u>Ministeeriumi kaks kohta nõukogus on ebavajalik olukorras</u>, kus ministeerium enam kohtute haldusküsimustega ei tegele. § 40¹ lg 1 p 8 kohaselt on nõukogus nagunii juba valdkonna eest vastutav minister või tema esindaja, kelleks võib olla ka kantsler. Viimati mainitud kontekstis pole § 43¹ lg 4 alusel selge, milline roll ja vastutus on justiits- ja digiministeeriumil ja	Arvestatud. Kohtute nõukogusse kuulub 11 liiget: Riigikohtu esimees, viis kohtunike täiskogu valitud kohtunikku, kaks Riigikogu nimetatud liiget, valdkonna eest vastutav minister, õiguskantsler ja advokatuuri esindaja. See tähendab, et kohtute nõukogu enamuse

	kuhu ning millise õigusakti alusel liiguvad riigieelarvest välja makstavad rahad. Seaduseelnõu järgi ei saa justiits- ja digiministrit enam nimetada valduskonna eest vastutavaks ministriks, kuna tal kaob kohtutega igasugune seos peale nõuandva rolli. Jätkuvalt on nõukogus vaid viis I ja II astme kohtunikku (+ RK esimees) ja samas 5 muud liiget, seega ei ole kohtunikud nõukogus piisavalt esindatud. Ettepanek on anda täiendavalt üks nõukogu kohtu I astme (sh halduskohus) kohtunikele. Praeguse variandi kohaselt on esimese astme (sh halduskohtu) kohtunikud nõukogus liialt vähe esindatud: I astme 190 kohtuniku kohta on nõukogus kolm kohta, s.o 1 koht 63,3 kohtuniku kohta. Samas II astmes on 46 kohtunikku ja kaks kohta, ehk et koht 23 kohtuniku kohta. Arvesse tuleb võtta, et kogu kohtupidamise põhiraskus (asjade maht) lasub I astme kohtutel, seega on nende kaal kogu õigustmõistmises suurem, mistõttu tuleks tagada ka I astme suurem esindatus nõukogus. See tagaks paremini ka nõude, et nõukogus on ülekaalus kohtunikud: sel juhul 6 (+1) vs 4. Nõukogus liikmete valiku kriteeriumid (§ 40¹ lg 2) on hea idee, kuid üks täiendav koht võiks siis olla valdkonna vaba, kuid mitte samast kohtust.	moodustavad kohtunikud. Käesolevas eelnõus on lähtutud koosseisust, mida on toetanud 19.09.2024 istungil praegune kohtute haldamise nõukoda. Selle järgi on kohtute nõukogu koosseisus esindatud nii seadusandlik kui ka täidesaatev võim, kuid koosseisu enamuse moodustavad Riigikohtu esimees ja kohtunike täiskogu valitud kohtunikud. Sellise koosseisu eesmärk on tagada võimude tasakaalustatus ja kohtuvõimu institutsionaalne sõltumatus.
3.	Eelnõuga soovitakse piirata kohtunike enesemääramist ja sõltumatust vähendades kohtute üldkogu pädevust. Praegu kinnitab tööjaotusplaani kohtu üldkogu. See tähendab, et kõigi kohtunike soovidega arvestatakse ning asjad saavad jagatud kõige mõistlikumal viisil. Üldkogu pädevuse vähendamine ei ole millegagi õigustatud ega põhjendatud, kõik toimib. Kui tööjaotuskava ja spetsialiseerumist hakkavad otsustama vaid eestseisused, võib tekkida olukord, et kohtunikud ei saa neis küsimustes kaasa rääkida. Liati on eestseisuses jällegi liialt vähe kohtunike endi poolt valitud esindajaid - sama palju kui nimetatavaid. See aga vähendab jällegi kohtunike sõltumatust - on võimalik, et valitud esindajad jäävad vähemusse ega suuda esindada neid valinud kohtunike soovi. Ehk et eestseisuse loomise eesmärk ei ole arusaadav (§ 36¹ ja § 36²). Eestseisuse tekitamine esimehe ja osakonnajuhatajate kõrvale ei muuda juhtimist selgemaks. Kui esimees ja pooled eestseisuse liikmed valib kohtute nõukogu, ei ole kohtuniku sisemine sõltumatus tagatud. Pole selge, miks peaks eestseisus tegelema näiteks ajutiste menetlusgruppide moodustamisega. Ei ole tagatud, et pooled eestseisuse liikmed oleksid süüteo- ja teine pool tsiviilkohtunikud.	Osaliselt arvestatud. Eelnõu on muudetud, §36¹ sätestab eestseisuse moodustamise. Eelnõu kohaselt kuulub maakohtu eestseisusesse kohtu esimees, osakondade juhatajad ning osakondade juhatajate arvule vastav arv kohtu üldkogu valitud liikmeid (eelduslikult 5-liikmeline), halduskohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, aseesimees ning kohtu üldkogu valitud liige, ringkonnakohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, kolleegiumide esimehed ning kolm kohtu üldkogu valitud liige (eelduslikult 7-liikmeline)..

	Esimees + osakonnajuhatajad + eestseisus tähendaks praeguse eelnõu järgi, et Tartu Maakohtu juhtimisotsuseid teeb 1/3 kohtunikest. Ülejäänud 2/3 pädevuse vähendamine ei ole millegagi õigustatud. Kui kõigi juhtide koormust vähendada, vajab Tartu Maakohus juurde vähemalt kahte kohtunikukohta. Mööda ei saa vaadata sellestki, et § 12 lg 4 p 4 muudab maakohtu esimehe sõltuvaks kohtute nõukogust ja võtab võimaluse seista oma kohtu huvide eest.	
4.	<u>Keeruline on viie kohtumaja puhul luua tsiviilvaldkonnas kolme osakonda</u> (§ 9¹ ja § 37 lg 4¹). See tähendaks, et suurt osa asju ei menetleta inimesele kõige lähemas kohtumajas. Sundkorras spetsialiseerumine on üldse küsitav. On valdkondi, kus see on mõistlik, samas ei ole see nii väikses riigis absoluutsena mõistlik ega võimalik. Liigse spetsialiseerumisega on raskendatud töö võimalikult võrdse jagamine kohtunike vahel nii, et oleks tagatud ka menetlusosalistele võimalikult lähedane menetlus ilma lisakuludeta. Spetsialiseerumisega kaasneda võiv vajadus menetleda asja maakohtu tööpiirkonna teises servas (teises majas), toob kaasa ajalise kulu kohtunikule (ta ei tee sel ajal sisulist tööd, kui sõidab) ja lisaks ka sõidukulud. Lisaks tuleb märkida, et kohtunikud peaksid oma tööd saama teha võimalikult laiapõhjaliselt, et mitte kaotada oma kvalifikatsiooni ja õigusteadmisi teistest õigusvaldkondadest. Kui mõni kohtunik lahendab 10 aastat vaid eestkoste ja perekonnaasju, võib olla äärmiselt keerukas tema ümber spetsialiseerumine näiteks üldvaldkonna asjadele siis, kui kohtus sees selline vajadus tekib. Põhjendatud on osaline spetsialiseerumine näiteks kahele valdkonnale või siis üldvaldkonnale ja sinna juurde mingile kitsamale spetsiaalvaldkonnale. Selliselt on võimalik tööd paremini jaotada ja tagada kohtumenetluse läbiviimine siiski võimalikult menetlusosaliste lähedal ja väiksemate kuludega.	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.
5.	Tervitatav on püüe mingilgi moel tagada kohtute koormuse ühtlustamine §-de 45⁴ ja 45⁵ kaudu	Selgitatud. Selles eelnõus on kohtuasjade üleriigilisest jagamisest loobutud, kuid arvestades teema olulisust menetlusosalistele ja kohtutele, analüüsitakse teemat edasi ning võimalikud sobivad

		lahendused pakutakse välja VTK-s.
6.	Kindlasti ei ole kohased ja teostatavad rakendussätetes esitatud tähtajad kohtute nõukogu, kohtuhaldusteenistuse, kohtute eestseisuste moodustamiseks. Sisuliselt peaks kogu reform olema lõpetatud 2026 lõpuks, samas ei ole eelnõu veel saanud isegi valitsuse heakskiitu ja see peab läbima ka Riigikogu menetluse. Kohtute Nõukogu liikmeid saavad kohtunikud valida aga kohtunike täiskogul, mis on toimunud juuni alguses ja kandidaadid tuleb esitada eeldatavalt maikuus. Et see saaks toimuda, on eelnõu vastu võtmiseks aega 3,5 kuud. 1. juulil 2026 tööd alustav kohtute nõukogu peaks olema kehtestanud tööjaotusplaani koostamise täpsemad alused (§ 37 lg 4¹) hiljemalt 2026 oktoobriks, et eestseisus saaks hakata nende juhiste alusel tööjaotusplaani koostama. Seejuures peab eestseisus paralleelselt tööjaotusplaani koostamisega suutma vähem kui kahe kuuga ära otsustama, kuidas kohtunikud alates 1. jaanuarist 2027 osakondadesse jagunevad/spetsialiseeruvad, sest see on omakorda tööjaotusplaani alus. Samas peab olema kohtute nõukogu ja iga kohtu üldkogu olema valinud 1. oktoobriks 2026 ka need eestseisuse liikmed. Samuti peaks kohtute nõukogu määrama kohtuhaldusteenistuse struktuuri ja koosseisu (§ 42 lg 3), mis peab olema otsustatud 1. septembriks 2026 – s.o kahe kuu jooksul ja seda suveajal, kui on valdav puhkuste periood. Ka kohtuhaldusteenistuse direktor peaks olema nimetatud 1. septembriks. Seejuures on vajalik korraldada avalik konkurss, kus võimalikud kandideerijad veel tegelikult ei tea täpselt ei oma ja ka teenistuse ülesandeid, struktuuri ja võimalusi. Kokkuvõttes on kogu reform ajaliselt teostamatu. Täiesti selgusetu on nii eelnõu kui ka sellele lisatud seletuskirja pinnalt, kuidas täpselt hakkab edaspidi kohtute rahastamine toimuma. Selline teadmatus toob paratamatult kaasa õigusemõistmise korrakohase toimimise ebamäärasuse. Tartu Maakohus teeb ettepaneku jätkata eelnõu number 632 menetlemist, tehes sellesse vajadusel muudatusi.	Osaliselt arvestatud. Eelnõus on täiendatud ja täpsustatud seaduse jõustumise tähtaegu ja seletuskirjas selgitatud kohtuhaldusmudeli rakendamiseks vajalike aktide andmist, tuludekulude jaotust. EN 632 on Riigikogu menetlusest tagasi võetud.
Tallinna Ringkonnakohus		
1.	Täna võimaluse eest avaldada arvamust kohtukorralduse muudatusi käsitleva eelnõu kohta. Suurest lahendamist nõudvate kohtuasjade hulgast ja osaliselt täitmata kohtuniku ametikohtadest tingituna on	Teadmiseks võetud.

	ringkonnakohtunike tööaeg pikalt ette planeeritud, mistõttu ei saanud ma siinse arvamuse andmiseks ette nähtud aja jooksul pidada laiapõhjalist arutelu kolleegidega. On siiski ilmne, et säärares küsimustes, nagu eelnõus käsitletavat, on kohtunike hulgas väga erinevaid veendumusi nii põhimõttelisel tasandil kui detailides, mistõttu oleks juba eos lootusetu sõnastada mingisugust kohtu üksmeelset arvamust. Sestap on järgnev eelkõige allakirjutanu seisukoht. Tõden esmalt, et eelistanuksin kohtukorralduse tõhustamiseks ning õigusemõistmiseks kasutatavate ressursside vajalikul määral paindliku jaotamise tagamiseks kohtureformi idee varasemas etapis välja pakutud samaliigiliste kohtute ühendamise ning eraldi asutusena kohtuhaldusteenistuse moodustamist. Nõustun siiski, et seekordses eelnõu versioonis välja pakutud lahendused, mis puudutavad kohtuhaldusülesannete üle andmist ministeeriumilt kohtute nõukogule (KN) ja kohtuhaldusteenistusele (KHT) ning eelkõige kohtute eelarve kujundamise protsessi, on eesmärgipärased ja õigesuunalised.	
2.	Minu arvates on keskse tähtsusega kohtute eelarve kujundamise protsess. Toetan eelnõus valitud lahendust, kus I ja II astme kohtute eelarve kujuneb läbirääkimiste tulemusena Riigikogus. Lisaks sellele, et sellist lahendust toetab võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõte, on see oluline ka põhjusel, et ühendab omavahel senisest märksa tugevamini seadusandja rolli kohtutele seadusega pandavate ülesannete määratlemisel ning nende ülesannete täitmiseks vajalike ressursside eraldamisel riigieelarvest. Oleme minu arvates täna selgelt olukorras, kus olemasoleva ressursiga kõiki kohtutele seadusest tulenevaid ülesandeid mõistliku aja jooksul täita võimalik ei ole. Need ülesanded määratleb aga suuresti seadusandja läbi kohtukaebeõigust, edasikaebeõigust ja kohtumenetluse korda reguleerivate õigusnormide. Teisisõnu on suuresti just seadusandja määrata, kui palju ja kuidas toimuvat õigusemõistmist Eesti rahvas kui kõrgeima võimu kandja soovib ja vajab. Eelnõus pakutud eelarve koostamise protsess, sh kavandatava kohtute seaduse (KS) § 43¹ lõikes 3 ette nähtud eelarveaasta oodatavate tulemuste sõnastamine peaks tagama seadusandjale selgema arusaamise esiteks sellest, kui palju ja kui kiiresti on kehtiva õiguse kohaselt nõutava kvaliteediga võimalik kohtuasju menetleda ning teiseks sellest, et soovides menetlusaegu lühendada, tuleb riigieelarvest kas leida lisaressursse täiendavate kohtunike või kohtuametnike palkamiseks või teha	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskirja on muudetud, muudatuse eesmärk on, et kohtute infosüsteemi vastutav töötaja on Justiits- ja Digiministeeriumi asemel kohtud ja Kohtuhaldusteenistus.

	selged sammud kohtuasjade lahendamiseks seotud kohtuniku ajakulu vähendamiseks. Sellega seoses rõhutan, et siinses eelnõus käsitletavat kohtukorralduse muudatused on vajalikud, ent neist üksi tänase kohtute ressursipuuduse vähendamiseks ei piisa. Seetõttu on iseäranis oluline võimalikult kiiresti töötada välja ja viia ellu seadusandlikud muudatused kohtuasjade arvu vähendamiseks. Need muudatused peaksid hõlmama kohtukaebeõiguse ja iseäranis edasikaebeõiguse mõistlikul määral piiramist, eelkõige apellatsioonistmes kohtuasjade lihtsustatud korras läbivaatamise võimaluste suurendamist jms. Kõige suurema puudusena käsitletavas eelnõus näen aga seda, et kohtutele ei kavatseta üle anda õigusemõistmise toetamiseks vajalikeks infotehnoloogia-arendusteks ette nähtud ressursse. Minu arvates on ilmne, et kohtute töö tõhustamisel saab tulevastel aastatel olema väga suur roll nimelt IT-arendustel ehk eelkõige kohtuniku tööaega kokku hoidvate tehnoloogiliste lahenduste kasutusele võtmisel. Oleks igati loogiline, et selliste lahenduste tellimise ja arendamisega seotud otsustused, sh ressursiotsused teeb kohtusüsteem samadest põhimõtetest lähtudes nagu muude õigusemõistmiseks riigieelarvest ette nähtud kulude puhul. See tagaks ka selge vastutuse selliste arenduskulude otstarbeka tegemise eest, kuna eelduslikult on kohtusüsteem ise kõige paremini suuteline hindama seda, millised arendused tegelikult muudaksid kohtupidamise kiiremaks ja tõhusamaks ning kas ühe või teise lahenduse kasutuselevõtmise ja käitamise kulud on saadavat kasu arvesse võttes mõistlikud ja otstarbekad. Jättes IT-arenduskulude komponendi kohtute grupi eelarvest välja, jäetakse kohtud suures osas ilma võimalusest kontrollida enesekorralduse põhimõttest lähtudes õigusemõistmisele kuluva koguressursi kasutamist ja tagada selle otstarbekus.	
3.	<u>Eelnõu § 1 punktis 1 sõnastatud üheksakuuline menetlusaeg</u> on eesmärgina mõistlik, ent selle saavutamise vääramatu eeldus on juba kohtus lahendamist ootavate ja edaspidi saabuvate kohtuasjade mahule vastava ressursi olemasolu. Eelnõus sõnastatud kujul jääb säte deklaratiivseks ning sisutuks. Sellest sootuks loobumise asemel teen ettepaneku lisada selles sisalduv idee kohtute eelarvet käsitlevasse paragrahvi (KS § 43¹), näiteks lisades selle lõikesse 3 viimase lausena põhimõtte, et kohtute grupi eelarve peab olema piisav, võimaldamaks kohtuasja lahendamise ühes kohtuastmes keskmiselt üheksa kuu jooksul.	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.

4.	Eelnõu § 1 punktidega 2, 3, 26, 27 ja 33 seoses ei pea ma otstarbekaks <u>linna täpsusega kohtumajade asukohtade sätestamist seaduses</u>. Kohtumaja ülalpidamise kulu on üks õigusemõistmise ressursikuludest, mille vajalikkust ja otstarbekust tuleks hinnata samamoodi nagu muude kuluartiklite puhul. Seetõttu näib mõistlikum jätta kohtumajade asukohtade määramine täielikult KN-i pädevusse. Eelnõu § 1 punktidega 10, 29 ja 35 seoses ei pea ma vajalikuks ega otstarbekaks kohtunike maksimaalse arvu sätestamist konstitutsioonilises seaduses. Põhimõtteliselt peaks rahastatavate kohtuniku ametikohtade arv olema kohtusüsteemi ja seadusandja vaheliste eelarveläbirääkimiste esemeks. Kohtusse saabuvate asjade hulgest või laadist tingituna võib olla vajalik mõnel aastal täita kohtuniku ametikohti rohkem, teisel aastal vähem. See ei tähenda seejuures ajutiselt ametis olevate kohtunike ametisse nimetamist, vaid teataval aastal kohtunike arvu suurendamist selliselt, et järgnevatel aastatel kohtunike loomuliku ametist lahkumise järel vastavat arvu kohti ei täideta. Samuti võib teatavas menetlusliigis või kohtuastmes osutada vajalikuks suurendada kohtunike arvu ja vähendada proportsionaalselt kohtuametnike arvu või vastupidi. Erinevate kohtuastmete menetlusaegade märkimisväärse erinevuse (või selle erinevuse tekkimise ohu korral) võib osutada vajalikuks üheks või mitmeks aastaks muuta kohtunike arvu jagunemist I ja II astme kohtute vahel. Seetõttu peaks kohtunike arvu, sh kohtuniku ametist lahkumise korral uue kohtuniku värbamise või värbamata jätmise otsustamine olema täielikult KN-i pädevuses, kes saab seda teha eelarve piires ja mõistes selgelt ka riski, et täiendava kohtuniku ametisse nimetamine on olemuselt pikaajaline kulu. Soovides vältida minu meelest küll ebareaalset ohtu, et KN asub vastutustundetult kohtuniku ametikohti täitma, on võimalik näha kohtute eelarve koostamist käsitlevas paragrahvis ette, et muu hulgas määratletakse kohtute grupi eelarves vastaval eelarveaastal täidetavate (täiskoormusele taandatud) kohtuniku ametikohtade arv.	Mitte arvestatud. Kohtumajade seaduse tasandil nimetamise eesmärk on suurendada kohtusüsteemi stabiilsust, sõltumatust täitevvõimust, säilitades õigusemõistmise kättesaadavuse iga maakonnas. Muudatus näeb ette, et seadusesse lisatakse ammendav loetelu linnadest, kus asuvad maakohtute kohtumajad Kohtuniku kohtade koguarv on kohtusüsteemi seisukohalt strateegiline ressurss, mis mõjutab otseselt õigusemõistmise kättesaadavust ja kvaliteeti. Seetõttu on põhjendatud, et see on sätestatud seaduses, mille muutmine eeldab Riigikogu otsustust ja poliitilist vastutust.
5.	Eelnõu § 1 punktides 46 – 49 <u>nähaakse ette kohtu eestseisuse moodustamine ning seni mitme kohtu üldkogu pädevuses olnud küsimuse üle andmine eestseisusele</u>. Tõden, et nagu suur osa kohtunikke, ei pea sellist lahendust heaks hulk minu kolleege Tallinna Ringkonnakohtust. Mulle näib siiski, et eelkõige tööjaotusplaani kinnitamine ning kohtuasutuse siseste ressursijaotusotsuste tegemine ei peaks olema üldkogu	Arvestatud. Eelnõu on muudetud, § 36¹ sätestab eestseisuse koosseisu, moodustamise ja §36² selle pädevuse.

	pädevuses ning eesmärgipärasema ja ratsionaalsema tulemuse tagab sellistes küsimustes otsustuspädevuse andmine eestseisusele. Eestseisuse idee on minu arvates mõistlik kompromiss sedalaadi küsimuste üldkogu pädevusse jätmise ning õigusemõistmise korrakohase toimimise eest vastustava kohtu esimehe pädevusse andmise vahel. Ma ei nõustu ka kuulnud kriitikaga, et eelkõige tööjaotusplaani kehtestamise andmine eestseisuse pädevusse tooks kaasa selle, et kohtunike arvamusi enam sootuks arvesse ei võeta. Nii kohtu esimehe kui eestseisuse huvides on igal juhul, et kohtunikke rakendataks näiteks spetsialiseerumise korral võimalikult palju sellistes valdkondades ja tööloikudes, milles nad on parimad ja kus nad tunnevad end hästi.	Eelnõu kohaselt kuulub ringkonnakohtu eestseisusesse kohtu esimees, kolleegiumide esimehed ning kolm kohtu üldkogu valitud liige (eelduslikult 7-liikmeline). Ringkonnakohtus otsustab eestseisus kohtunike arvulise jaotuse kolleegiumide vahel. Samuti kinnitab eestseisus kohtunike tööjaotusplaani.
6.	<u>Eelnõu § 1 punkti 53 eesmärk jääb selgusetuks</u> – see, kas kohtuasja lahendamine eeldab kohtuistungi pidamist või isiku ärakuulamist on üks element, mis iseloomustab konkreetse kohtuasja või konkreetse kohtuasjade liigi lahendamiseks vajalikku töömahtu (töökoormust). KS § 37 lg 2 punktis 4 sätestatu, et kohtuasjade jagamine peab tagama kohtunike ühtlase töökoormuse kohtu piires, hõlmab minu arvates ka seda, et kui kohtuasja lahendamine on eelduslikult ajamahukam põhjusel, et see nõuab kohtuistungit, sh kohtuistungit pidamist või ärakuulamist väljaspool kohtuniku alalist teenistuskohta, tuleb seda ajakulu koormuse hindamisel arvesse võtta. Eelnõu § 1 punktis 58 on ekslikult kasutatud sõnu „kohtute nõukogu“, mille asemel peaks olema „kohtute nõukogu“.	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskiri on muudetud
7.	Eelnõu § 1 punktiga 62 seoses võiks kohtuhaldusülesannete jaotumise osas KS § 39 lõike 1 sõnastust täpsustada, näiteks märkides selgelt, et esimese ja teise astme kohtute haldamist korraldab kohtute nõukogu, teostades seaduses sätestatud pädevust ning jagades kohtute ja kohtuhaldusteenistuse vahel kohtuhaldusülesanded, kui käesolevas seaduses ei ole ette nähtud teisiti. Arusaadav on soov seaduses mitte määratleda kohtuhaldusülesannete mõistet, ent selge peaks olema, et juhul kui seadus ei täpsusta selgelt, kes peab üht või teist kohtuhaldusülesannet täitma, siis otsustab selle täitja KN, kes peab seda sel juhul arvesse võtma ka kohtute grupi eelarve liigendamisel. Täpsustamist vajaks eelnõuga pakutud KS § 41¹ lg 2, mille kohaselt saab KN anda seadusega või muu õigusaktiga kohtule või kohtu esimehele pandud kohtuhaldusülesande üle KHT-le. Eelnõu seletuskirjast	Osaliselt arvestatud. Eelnõus on selgemaks muudetud KHT kohtute nõukogu pädevust (§-d 41¹ ja 41²). KHT on eraldi asutus. Seletuskirjas on toodud selgitused KHT ja KN rollijaotusest. Haldusülesannete jaotus KHT ja kohtute vahel ning KHT täpsemate ülesannete määramine on otstarbekas jätta kohtute nõukogu pädevusse, sest tugiteenustega seotud

	nähtuvalt on selle sätte eesmärk anda KN-ile võimalus otsustada, et eelkõige mingisuguses muus seaduses peale KS-i asutusele või asutuse juhile pandud ülesande võib panna KHT-le. See lahendus iseenesest näib mõistlik ning aitab vältida eelkõige seda, et mõnesse muusse õigusakti kirjutatakse teatav kohustus asutusele või asutuse juhile, ent kohtuhaldusmodelis on otstarbekas täita see ülesanne tsentraalselt, mitte igas kohtuasutuses eraldi. Samas tuleb vältida seda, et KN annab KHT-le mõne ülesande, mille seadusandja on ometi otsustanud KS-iga üheselt panna kohtu esimehele (nt kohtu eelarve kinnitamine või mingisuguses kohtuhaldusküsimuses arvamuse avaldamine). Lahenduseks võiks olla, et seadusandja saab ülesanded, mis lasuvad kohtutel või kohtu esimeestel ja mida KN ei saa otsustada KHT-le üle anda, määratleda KS-is ning muudes seadustes ja õigusaktides kohtule kui asutusele või kohtu esimehele kui asutuse juhile pandud ülesanded on KN-i otsusega KHT-le üle antavad. Eelnõu § 1 punktiga 72 seoses kordan juba eespool märgitud, et eelnõus pakutud I ja II astme kohtute eelarvete koostamise ja läbirääkimise mudel väärrib heakskiitu. Täpsustada on siiski vaja teatavaid rolle selles protsessis. Näiteks on eelnõus pakutud välja KS § 43¹ lõike 2 sõnastus, mille kohaselt valmistab kohtute grupi eelarve projekti ette KHT direktor koostöös kohtute esimeestega. Kuigi eelnõus pakutud KS § 411 lg 1 p 11 kohaselt kinnitab kohtute ja KHT koostöö põhimõtted KN, oleks eelarveprotsessi selguse huvides minu arvates otstarbekas seaduses sätestada, et eelarve projekti koostab KHT direktor, kuulanud ära kohtute esimeeste arvamused. Olulisemgi veel on KS § 43¹ lõikes 2 täpsustada, milles seisneb ministeeriumi roll eelarve projekti koostamisel – selleks rolliks saab olla arvamuse andmine. Lisaks jääb eelnõust mõneti segaseks konkreetse kohtu eelarve kinnitamise pädevus. Eelnõu § 1 punktist 16 (KS § 12 lg 3 p 2) jääb mulje, et kohtu esimees kooskõlastab KHT direktori koostatud kohtu eelarve. Eelnõuga kavandatava KS § 43¹ lõikes 6 on kasutatud sõnastust „kohtud ja [KHT] koostavad [...] oma eelarved“. Olukorras, kus kohtute grupi eelarve liigendab kohtute ja KHT vahel KN, näib loogiline, et konkreetse kohtuasutuse eelarve kinnitab KHT direktori ettepanekul kohtu esimees ehk tehniliselt on eelarve koostamine KHT direktori ülesanne, ent eelarve kinnitamine on esimehe pädevuses.	ootused ja vajadused võivad aja jooksul muutuda.
8.	Eelnõu § 1 punktiga 65 seoses tõden sarnaselt oma kolleegide enamusega, <u>ent KN-i koosseisuga sellisel</u>	Arvestatud.

	kujul ei saa nõustuda. Tõden, et Riigikogu esindaja osalemine KN-is on otstarbekas, samas ei pea selleks esindajaks tingimata olema Riigikogu liige. Küll aga ei ole vajalik see, et 11-liikmelises nõukogus on sisuliselt 2 häält ministeeriumil (minister ja kantsler). Sellest tulenevalt teen ettepaneku suurendada valitavate kohtunike hulka ühe ringkonnakohtuniku võrra ning vähendada ühe ministeeriumi esindaja võrra. Minu arvates võiksid KNi kuuluda seega Riigikohtu esimees, kolm ringkonnakohtunikku, kolm esimese astme kohtunikku, üks Riigikogu nimetatud esindaja, Advokatuuri juhatuse nimetatud vandeadvokaat, õiguskantsler või tema esindaja ning viimaks justiitsminister või tema nimetatud esindaja.	Kohtute nõukogusse kuulub 11 liiget: Riigikohtu esimees, viis kohtunike täiskogu valitud kohtunikku, kaks Riigikogu nimetatud liiget, valdkonna eest vastutav minister, õiguskantsler ja advokatuuri esindaja. See tähendab, et kohtute nõukogu enamuse moodustavad kohtunikud. Käesolevas eelnõus on lähtutud koosseisust, mida on toetanud 19.09.2024 istungil praegune kohtute haldamise nõukoda. Selle järgi on kohtute nõukogu koosseisus esindatud nii seadusandlik kui ka täidesaatev võim, kuid koosseisu enamuse moodustavad Riigikohtu esimees ja kohtunike täiskogu valitud kohtunikud. Sellise koosseisu eesmärk on tagada võimude tasakaalustatus ja kohtuvõimu institutsionaalne sõltumatus.
9.	Eelnõu § 1 punktiga 78 seoses toetan ideed näha seaduses <u>ette võimalus kohtute töökoormuse tasandamiseks ja menetlusaegade ühtlustamiseks jagada teatavat liiki kohtuasju üle Eesti</u>. Kahtlen aga eelnõus valitud lahenduse otstarbekuses ning pean eelistatuks selliste sätete KS-i lisamise asemel teha vastavad muudatused menetlusseadustike kohtualluvust reguleerivates sätetes, nähes ette, et vastavat liiki kohtuasja alluvust ei määra mitte menetlusosalise asukoht, vaid selline kohtuasi allub sellele maa- või halduskohtule, kelle töökoormus on selle kohtuasja registreerimise hetkel kõige väiksem. Vajadusel võib selguse huvides täpsustada, et selline kohtuasi suunatakse <i>ex officio</i> alluvusjärgsesse kohtusse lahendamiseks sõltumata sellest, millisele maakohule (või vastavalt halduskohtule) on hagi (või kaebus) adresseeritud. Lisaks võib näha ette, et sellises asjas kohtuistungi pidamise vajaduse korral toimub kohtuistung kostja elukohale või asukohale lähimas kohtumajas, välja arvatud kui kõik menetlusosalised nõustuvad asja arutamiseks kohtuniku alaliseks	Arvestatud. Selles eelnõus on kohtuasjade üleriigilisest jagamisest loobutud, kuid arvestades teema olulisust menetlusosalistele ja kohtutele, analüüsitakse teemat edasi ning võimalikud sobivad lahendused pakutakse välja VTK-s.

	teenistuskohaks olevas kohtumajas. Lahendus, kus ühe maakohtu kohtunik lahendab n-ö teise maakohtu kohtunikuna kohtuasja, hakkab praktikas tekitama tarbetut segadust kuni võimalike vigadeni lahendite vormistamisel. Lisaks sellele ei arvesta praegu eelnõus pakutud lahendus kuidagi ka ringkonnakohtute võimaliku koormuste erinevusega. Olukorras, kus nt Tartu Maakohtu kohtunik vaatab tarbijakrediidi asja läbi Harju Maakohtu kohtunikuna, alluks apellatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtule, samas kui eelduslikult toob suurem töökoormus esimese astme – mille tõttu jagati konkreetne asi teisele kohtule – kaasa ka suurema koormuse ringkonnakohtus.	
10.	Eelnõu § 1 punktiga 112 seoses pean vaatamata kogu optimismile tõdema, <u>et eelnõu vastuvõtmise ja rakendamise ajakava ei ole realistlik.</u> Isegi kiire seadusandliku menetluse korral näib seaduse rakendamiseks vajalike ettevalmistuste tegemiseks jäävat liialt vähe aega.	Arvestatud. Eelnõus on täiendatud ja täpsustatud seaduse jõustumise tähtaegu ja seletuskirjas on selgitatud kohtuhaldusmudeli rakendamiseks vajalike aktide andmist, tuludekulude jaotust.
11.	Eelnõu §-iga 3 seoses tuleb hoolikalt läbi mõelda ja täpsustada <u>kohtu tegevusega tekitatud kahju hüvitamise mehhanismi reaalne toimimine</u>, eelkõige see, kust ja kuidas leitakse selleks vajalikud vahendid. On ilmne, et kohtusüsteemi eelarvesse ei ole võimalik selliste hüvitiste väljamaksmiseks vajalikke summasid planeerida ega sellekohast reservfondi luua. Võib seejuures eeldada, et arvestatav osa hüvitamisinõuetest seondub kohtuasjade menetluse venimisega. Jättes sedalaadi hüvitiste maksmiseks vajalike vahendite leidmise kohtute grupi eelarve n-ö siseküsimuseks, on tagajärjeks see, et õigusemõistmisele kuluvate ressursside maht väheneb ning see omakorda toob kaasa menetlusaegade pikenemise ja võimalike põhjendatud hüvitamisinõuete hulga suurenemise.	Teadmiseks võetud.
Viru Maakohus		
1.	<u>Kohtumenetluse kestus esimese ja teise astme kohtus.</u> Kohtuasja menetlus ei kesta ühes kohtuastmes üldjuhul üle üheksa kuu, arvates asja saabumisest kohtusse, kusjuures nimetatud tähtaja hulka ei arvata aega, mil menetlus oli peatatud või menetlusosalised tagaotsitavad. Kuigi 20. jaanuaril 2026 Justiits- ja Digiministeeriumis toimunud kohtureformi eelnõu kaasamishommikul lubati nimetatud säte eelnõust välja võtta, peame siiski	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.

	vajalikuks rõhutada, et seletuskirjas puuduvad täpsemad põhjendused selle kohta, millest tuleneb kohtuasjadele konkreetse menetlustähtaja määramine ning millised on selle järgimata jätmise tagajärjed. Praegu kohtu käsutuses olevate ressurssidega ei ole võimalik seda eesmärki ligilähedaseltki saavutada. Tuleb arvestada, et Eesti ja Euroopa Liidu õigusega kohtutele pandud kohustused ning kohtupraktikaga kohtutele seatud nõudmised on kohtute töökoormust aasta-aastalt suurendanud. Kohtute tööd pärsib täitmata kohtunikukohtade suur arv. Praeguseks ajaks ei ole ette valmistatud ega menetluses ühtegi seaduseelnõu, mis kohtute ülesandeid lähiaastatel oluliselt vähendaks, samuti ei võimalda lähiajal kohtute töökoormust vähendada praegu arutlusel olevad infotehnoloogilised ideed, vaid nende elluviimiseks tuleb kohtunikel ja teistele kohtutöötajatel põhitöö arvelt nende oluliselt panustada. Kohtumenetluses tuleb tihti arvestada mahukate ekspertiiside vajadusega, mis ekspertide töökoormust arvestades kiiresti ei valmi, samuti tuleb järjest enam kohtudokumente kätte toimetada välismaale, mille tulemuslikkus sõltub välisriigi asutuste tööst. Sellise tähtaja kehtestamine suurendaks rahulolematust kohtutega, kes peavad pidevalt põhjendama, miks nad seda reeglit täita ei suuda.	
2.	<u>Esimese ja teise astme kohtus moodustatakse eestseisus.</u> Kohtu eestseisusesse kuuluvad kohtu esimees, kohtu nõukogu nimetatud kohtunikud ning kohtu üldkogu poolt valitud liikmed. Kohtu eestseisus kehtestab kohtu kodukorra ja tööjaotusplaani. Mitmed kohtunikud näevad seoses eestseisuse moodustamisega riski, et kohtunikke kaasatakse otsustusprotsessidesse senisest vähem ega nõustu kriitikaga, et olemasolev tööjaotusplaan ei võimalda kohtuasju ühtlaselt jaotada või kohtunike spetsialiseerumissoove arvestada. Selgusetuks jääb, miks kuuluvad ringkonnakohtus eestseisusesse kolleegiumide esimehed, aga esimese astme kohtute osakondade juhatajad mitte. Praegune regulatsioon ei välista seega eestseisuse poolt otsuseid, mille alusel ei ole võimalik kohtu esimehel ja juhtkonnal tagada kohtu korrakohast tööd. Eelnõust ei selgu ka, miks peaks konkreetse maakohtu eestseisuse liikmeid valima kohtute nõukogu ja millise kriteeriumi alusel nad seda teevad. Kui üldkogu poolt	Arvestatud. Eelnõu on muudetud, §36¹ sätestab eestseisuse moodustamise. Eelnõu kohaselt kuulub maakohtu eestseisusesse kohtu esimees, osakondade juhatajad ning osakondade juhatajate arvule vastav arv kohtu üldkogu valitud liikmeid (eelduslikult 5-liikmeline), halduskohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, aseesimees ning kohtu üldkogu valitud liige, ringkonnakohtus kuulub eestseisusesse kohtu esimees, kolleegiumide esimehed ning kolm kohtu üldkogu valitud liige (eelduslikult 7-liikmeline).

	valitavaid isikud saaks vähemalt üldkogul läbi arutada ja hääletada, siis nõukogu valitud liikmete puhul seda võimalust ei ole.	
3.	<u>Maakohtutesse luuakse täiendavad osakonnad.</u> Igas maakohtus peab olema tsiviilasjade üldosakond, perekonna- ja eestkoste asjade osakond, maksejõuetus- ja ühinguõiguse osakond ning süüteoasjade osakond. Kohtunikele luuakse tingimused senisest detailsemaks spetsialiseerumiseks. Osakondade täpne loetelu võiks kehtestada kohtute nõukogu, sest nende fikseerimine seaduses erineva suurusega kohtute jaoks looks jäiga lahenduse, mille muutmine oleks väga aeganõudev. Eelnõust jääb ebaselgeks, kas kohtuniku kuulumine kindlasse osakonda kohustab teda spetsialiseeruma ainult osakonna pädevuses olevale valdkonnale.	Arvestatud. Muudatusest on loobutud.
4.	<u>Teatud liiki kohtuasjad suunatakse kohtualluvust muutmata väikseima töökoormusega kohtu kohtunikule.</u> Kohtualluvus ja asja arutamise koht ei muutu. Asja lahendab alluvusjärgse kohtu kohtunikuna väikseima töökoormusega kohtu kohtunik. Selle lahenduse kõrval või asemel võiks kaaluda teatud liiki kohtuasjade jagamist üle riigi.	Arvestatud. Selles eelnõus on kohtuasjade üleriigilisest jagamisest loobutud, kuid arvestades teema olulisust menetlusosalistele ja kohtutele, analüüsitakse teemat edasi ning võimalikud sobivad lahendused pakutakse välja VTK-s
5.	<u>Kohtuhaldusülesanded antakse valdavas osas Justiits- ja Digiministeeriumilt üle kohtusüsteemile</u> ehk kohtuhaldus läheb täitevvõimult üle kohtuvõimule. Seaduses peaks selgelt reguleerima, millised kohustused jäävad ministeeriumile. Kohtute ja kohtuhaldusteenistuse pädevusjaotuse võiks ette näha	Arvestatud. Seletuskirjas on selgitatud kohtuhaldusmudeli rakendamiseks vajalike aktide andmist, tuludekulude jaotust ja seaduse jõustumise tähtaegu. Rakenduskava on seletuskirjas kajastatud.
6.	Kohtute haldamise ja arendamise korraldamiseks kohtusüsteemis luuakse senise kohtute haldamise nõukoja ümberkujundamise teel <u>uus kohtute nõukogu</u>. Senisest nõuandvast ja kooskõlastavast organist saab kohtuhalduse strateegilise tasandi otsustuskogu.	Arvestatud. Kohtute nõukogusse kuulub 11 liiget: Riigikohtu esimees, viis kohtunike täiskogu valitud kohtunikku, kaks Riigikogu nimetatud

	Nõukogu koosseisuga seoses on avaldatud erinevaid arvamusi, sealhulgas leitud, et on kaheldav, kas advokatuur peaks kujundama kohtute strateegilisi suundumusi ning puudub põhjendus, miks peaks ministeeriumist peaks olema nõukogus kaks liiget, samuti on avaldatud arvamust, et Riigikogu liikmed peaksid saama panustada kohtusüsteemi kujundamisse seadusloome kaudu ega peaks olema kohtute strateegilises juhtimises osaline. On avaldatud ka kahtlust, kas sellisel kujul on nõukogul piisavalt juhtimisalast pädevust.	liiget, valdkonna eest vastutav minister, õiguskantsler ja advokatuuri esindaja. See tähendab, et kohtute nõukogu enamuse moodustavad kohtunikud. Käesolevas eelnõus on lähtutud koosseisust, mida on toetanud 19.09.2024 istungil praegune kohtute haldamise nõukoda. Selle järgi on kohtute nõukogu koosseisus esindatud nii seadusandlik kui ka täidesaatev võim, kuid koosseisu enamuse moodustavad Riigikohtu esimees ja kohtunike täiskogu valitud kohtunikud. Sellise koosseisu eesmärk on tagada võimude tasakaalustatus ja kohtuvõimu institutsionaalne sõltumatus.
7.	<u>Luuakse kohtuhaldusteenistus (KHT)</u>, mis hakkab pakkuma kohtutele tugiteenuseid ja nõukogule tuge kohtute arendamisel. Seletuskirjast ega ka eelnõust ei nähtu, kuidas toimub KHT ja kohtute koostöö.	Selgitatud. Eelnõu §-s 42¹ on KHT pädevust täpsustatud. KHT on asutus. Eelnõus on selgemaks muudetud KHT kohtute nõukogu pädevust (§-d 41¹ ja 41²). Seletuskirjas toodud selgitused KHT ja KN rollijaotusest. Haldusülesannete jaotus KHT ja kohtute vahel ning KHT täpsemate ülesannete määramine on otstarbekas jätta kohtute nõukogu pädevusse, sest tugiteenustega seotud ootused ja vajadused võivad aja jooksul muutuda
8.	<u>Nähakse ette kohtunikule tagasiside andmise korraldus</u>, mille eesmärk on toetada kohtunikku tema erialateadmiste ja -oskuste täiendamisel. Kõrgema astme kohtunikule antakse pädevus madalama astme kohtunikule tagasiside andmiseks.	Teadmiseks võetud. Tagasiside eesmärk on toetada kohtunikku tema erialateadmiste ja -oskuste

	Tagasiside andmise võimalus on juba praegu olemas, kuid pole uuritud, miks seda ei ole kasutatud. Tagasiside andmine peab olema eelkõige seotud võimalusega pakkuda ka enesetäiendust ja töö motiveerimisega. Teise astme kohtu kolleegiumi esimehel puuduvad aga igasugused administratiivsed hoovad pakkuda esimese astme kohtu kohtunikule neid võimalusi	täiendamisel. Tagasiside andmine toimub kohtusüsteemi siseselt kõrgema astme kohtu kohtuniku poolt.
9.	<u>Täpsustatakse kohtuniku ametipiiranguid ja väljaspool kohtunikuametit töötamise tingimusi.</u> Kohtunik võib lisaks õppe- ja teadustööle väljaspool kohtunikuametit tegeleda ka ettevõtluse ja õigusloomega ning töötada juriidilisel tööalal rahvusvahelises organisatsioonis, kui kõrvaltegevus ei kahjusta kohtuniku ametikohustuste täitmist, sõltumatust õigusemõistmisel ega lähe vastuollu kohtunikuameti väärikuse ega kutse-eetikaga. Kuna kohtunike ametitagatisteks pole eripensione, siis on muudatus iseenesest (majanduslikult) vajalik ja mõistlik, samas arvestades kohtunike töökoormust võib see osutuda vähe mõjusaks, kuna kahel ametikohal korraga töötamine ei ole lihtsalt võimalik. Sellises olukorras oleks realistlikum motiveerida inimesi kohtunikuametis jätkama sotsiaalsete tagatistega. Kui traditsioonist eripensioni peetakse riigile liiga koormavaks, siis tasuks kaaluda näiteks tööandja tasutavaid vabatahtliku kogumispensioni makseid.	Teadmiseks võetud. Praeguse eelnõuga ei reguleerita kohtunikuameti välist töötamist. Kehtiv kohtute seadus võimaldab kohtunikul osaleda õigusloomes või teadustööl.
10.	<u>Pikendatakse kohtuniku distsiplinaarvastutuse kehtivust.</u> Pikendatakse distsiplinaar karistuse kustumise tähtaega ühelt aastalt kolmele ning kõrvaldatakse võimalus seda tähtaega lühendada. Distsiplinaar karistus vähese või aeglase töö eest on kujunenud kohtusüsteemis erinevalt enamikust organisatsioonidest rutiinseks personalitöö meetmeks, mis varjab kohtunikutöö motivaatoreid ja kohtute mainekampaaniad. Selle veelgi ulatuslikum rakendamine ei asenda kohtuorganisatsiooni ülesehitus ja töökorralduse puudusi.	Teadmiseks võetud.
11.	<u>Rahvakohtunike institutsioon kaotatakse.</u> Viru Maakohtu kohtunikud on senistes aruteludes seda muudatust üksmeelselt toetanud. Selle kõrval on pakutud välja võimalus lahendada asju kolmest kohtunikust koosneva kohtu koosseisuga nii tsiviil- kui ka süüteasjades, kui tegemist on eriti keeruka kohtuasjaga. vastuolus.	Teadmiseks võetud. Ettepanek vajab täiendavat analüüsi
Pärnu Maakohus		

1.	15.01.2026 saatsite kohtutele jt asutustele arvamuse avaldamiseks välja KS ja KrMS muutmise eelnõu (kohtukorralduse muudatused, edaspidi uus eelnõu). Tähtaja pikendamise järgselt ootate vastust hiljemalt 27.01.2026, seega on käesolev vastus esitatud tähtaegselt. Kaaskirjas toote esile 7 olulisemat muudatust võrreldes 07.11.2025 saadetud (vana) eelnõuga (eelnõu § 2¹ osas teavitasite 20.01.2026 kaasamishommikul sellest loobumisest), kuid tegelikkuses on muudatusi rohkem ja mis kõige olulisem – kõnealused kaks eelnõud erinevad teineteisest enamikes põhimõttelistes muudatustes ja sisuliselt vajanuks kohtud sellele kohase seisukoha esitamiseks oluliselt enam aega. JDM tegevus kohtute kurnamisel nimetatud eelnõuga on kindlasti vilja kandnud, sest kui esimesele eelnõule laekus Pärnu Maakohtus kümmekond arvamust erinevatelt isikutelt/gruppide/üksustelt, siis uuesti sarnast ülesannet ette võtta ei suutnud üle pea kasvanud töökoormuse kõrvalt keegi. Seega on käesoleva seisukoha autor allakirjutanu. Seisukohas ei korrata vana eelnõu osas Pärnu Maakohtu esitatud seisukohta, vaid viidatakse selle punktidele, kasutades lühendit ES (eelmine seisukoht).	Teadmiseks võetud.
2.	Üldises vaates on uue eelnõu viga sama, mis vanalgi – kohtute ees seisvaid põhiprobleeme nagu suur ülekoormus, tööjõupuudus (täitmata kohtunike kohad) ja IT-mured see eelnõu mingil viisil ei lahenda. <u>Neid probleeme ei leevenda rohkemate osakondade</u> loomine või spetsialiseerumiskohustuse suurendamine, pigem on efekt vastupidine. Pärnu Maakohtu suuruses kohtus nelja osakonna loomine, millele lisandub 5-liikmeline eestseisus eelnõu § 36¹ lg 1 p 2 alusel, võib kaasa tuua olukorra, kus meie 21st kohtunikust on juhtivatel positsioonidel ehk osakonnajuhatajad, esimees ja/või eestseisuse liikmed koguni 9! Asjatundmatu oleks siinjuures kõnelda, et juhtimisfunktsioonide täitmisel ei ole vaja kohtunike koormust vähendada. Alates 2023.a maist, mil maakohtutes loodi osakonnad, on osakonnajuhatajate abi kohtu esimehe toetamisel olulisemate otsuste tegemisel ja teiste maakohtute osakonnajuhatajatega suhtlusel kohtupraktika ühtlustamise eesmärgil olnud asendamatud. Kui Pärnu Maakohtus vähendada osakonnajuhatajate ja eestseisuse liikmete töökoormust üksnes 10% võrra (praegu 20%), siis jääb teistele kohtunikele 9 juhtimisfunktsiooniga kohtuniku puhul katta 1,3 kohtuniku kohta (esimehe koormus on 50%). See arvutus saab pädeda ka ainult juhul, kui kõik kohtunike kohad on täidetud, kuid nagu see ei ole Pärnu Maakohtus (üks kohtunik stažeerib Riigikohtus, üks on värskelt siirdunud lapsehoolduspuhkusele), nii ei ole see ministri	Osaliselt arvestatud. Täiendavate osakondade moodustamistest on loobutud.

	keeldumise tõttu kohti täita võimalik ka teistes kohtutes. Vaheastme juhtide vajalikkuses ei kahtle ükski kohtu esimees, iseküsimus on aga see, kas neid on vaja juurde teha väiksemates kohtutes. Julgen arvata, et kohustuslike osakondade ja eestseisuse loomine on Harju Maakohtu probleemide lahendamine, mis väiksemaid kohtuasutusi aga paremate tulemusteni ei vii. Seega võiks väiksemate kohtuasutuste puhul jätta lisaosakondade moodustamise (peale süüteo- ja tsiviilosakonna) eelnõu § 9¹ mõttes pigem valikuliseks ja üldkogu otsustatavaks, see ei välista aga kohustusi spetsialiseerumise tagamiseks tööjaotusplaaniga. Konkreetses kohtuasutuse juhtimise aspektist jääb eelnõus ebaselgeks ka osakonnajuhatajate tasustamine. § 76 lg 3² sätteid ei muudeta ning nimetatu annab aluse lisatasuks tsiviilosakonna, süüteoosakonna ja eestkoste järelevalve osakonna juhatajatele. Samas on osakondi rohkem ja nende nimetused võrreldes § 9¹ lg 1¹ loeteluga ei kattu. Leian, et täiesti põhjendamatult oleks lisatasu maksmine nt perekonna- ja eestkoste asjade osakonna juhatajale võrdluses süüteoasjade osakonna juhatajaga välistada. Kolme tsiviilvaldkonna osakonna loomine (neid võib §9¹ lg 2 mõttes olla isegi rohkem) on Pärnu Maakohtu hinnangul selge liialdus, liigne spetsialiseerumine võib kaasa tuua hoopis menetlusaegade pikenemise. Puudub igasugune indikatsioon, kuidas hakkab tööjaotusplaan erinevaid tsiviilasju osakondade vahel jagama, kas maksejõuetasju lahendav kohtunik võib ka perekonnaasju lahendada jne. Kahe valdkonnapõhise osakonna olemasolu on vähemalt Pärnu Maakohtu näitel end igati õigustanud, tsiviilasjad jagunevad vastavalt kohtuniku koormusprotsendile aasta jooksul pea veatult ja koormused ei erine enam kui 1% raames. Milleks on vaja teatud liiki kohtuasju maakohtute vahel ringkonnakohtute piire vaatamata teisiti jagada, on samuti mõistetamatu, eriti kui vaatate ES sissejuhatuse töökoormuse osa – uus eelnõu ei arvesta kõige värskema teadaoleva statistikaga, mille kohaselt on maakohtute töökoormuste erinevus marginaalne. Kuidas rakendatakse eelnõu § 45⁴, ei ole arusaadav, s.t kui tihti maakohtute tsiviilvaldkonna kohtunike töökoormusi võrreldakse, kui suur peab olema töökoormuste erinevus asjade alluvusjärgsest kohtust teise kohtu kohtuniku kasutamiseks ning miks võetakse sellega kohtu esimehelt/eestseisuselt võimalus tõsta tsiviil- ja süüteoalvaldkonna koormuse balansseerimiseks kohtunikke ühest valdkonnast teise. Omaette teema on KIS-i vastava funktsionaalsuse „leiutamine“, mille	
--	--	--

	realiseerumise osas puudub igasugune usk. Vt ka ES p 4.2. ja 4.4.	
3.	<u>Kohtu eestseisuse vajalikkuse kahtlused</u> on avaldatud juba eespool. § 36 ¹ ja § 36 ² juures ei saa mööda minna juba ES p 10.4. ja 10.5. sisust. Eestseisuse koosseis viitab võimalusele selle enamuse sõltumiseks kohtu esimehest (Pärnu Maakohtu puhul § 36 ¹ lg 1 preambula, lg 1 p 2 ja lg 2), samuti ei tundu kohane ajutiste menetlusgruppide moodustamine (§ 36 ² 1 gl p 3 ja lg 2) osakondades, kus nagunii on 3-5 liiget. Segadust on kindlasti rohkem kui selgust, mis teeb sellise kavandi ebavajalikuks. Ajutiste menetlusgruppide moodustamine lõhub ka praegusi 1+1+1 menetlusgruppe, mõjudest vt täpsemalt ES p 16.	Osaliselt arvestatud. Eelnõu on muudetud, §36 ¹ sätestab eestseisuse moodustamise. Eelnõu kohaselt kuulub maakohtu eestseisusesse kohtu esimees, osakondade juhatajad ning osakondade juhatajate arvule vastav arv kohtu üldkogu valitud liikmeid (eelduslikult 5-liikmeline).
4.	<u>Spetsialiseerumine</u> ei saa olla eesmärgiks iseeneses. Tuleb märkida, et eelnõu § 37 lg 4 ¹ nimetatud spetsialiseerumine toimib ka väikeses Pärnu Maakohtus kohtunike endi valikul juba niigi, kusjuures puudub signaal, et laiema profiiliga kohtunike lahendid saaksid kõrgemas astmes hävitavama hinnangu kui kitsale valdkonnale spetsialiseeruvad. Kordame veelkord TTÜ analüüsis märgitud, et professionaalsetes organisatsioonides tuleb sisulistes töökorralduslikes küsimustes (töökoormus, spetsialiseerumine, menetlusgrupid) otsustusõigus jätta kohtunikele või kohtunike kogudele, et tagada sõltumatus ja asjatundlikkus.	Teadmiseks võetud.
5.	<u>Kohtute nõukogu</u> (varasem KHAN) osas saab probleemidena viidata võimu koondumisele (ES p 5.1. ja 5.3.), põhjendamata vajadusele kahe JDM liikme osalusele KN töös põhiliikmena (eelnõu § 40 ¹ lg 1 p 7 ja 8), aga ka töövõime ja kompetentsi vähesele olemasolule (ES p 5.6.). Kui vanas eelnõus oli kohtuhaldusteenistuse tööülesanded detailsemad, siis uues eelnõus on kogu KHT tegevusraskus asetatud KN õlgadele (§ 41 ² lg 7). Lisaks selgusetuks jäävale ülesannete kogumile ei ole võimalik mõista, miks KHT-d ei moodustata iseseisva asutusena, vaid Tartu Ringkonnakohtu koosseisus, kus keegi struktuuriüksusena mingit võimu ega järelevalvepädevust KHT üle ei oma.	Arvestatud. Kohtute nõukogusse kuulub 11 liiget: Riigikohtu esimees, viis kohtunike täiskogu valitud kohtunikku, kaks Riigikogu nimetatud liiget, valdkonna eest vastutav minister, õiguskantsler ja advokatuuri esindaja. See tähendab, et kohtute nõukogu enamuse moodustavad kohtunikud. Käesolevas eelnõus on lähtutud koosseisust, mida on toetanud 19.09.2024 istungil praegune kohtute haldamise nõukoda. Selle järgi on kohtute nõukogu

		koosseisus esindatud nii seadusandlik kui ka täidesaatev võim, kuid koosseisu enamuse moodustavad Riigikohtu esimees ja kohtunike täiskogu valitud kohtunikud. Sellise koosseisu eesmärk on tagada võimude tasakaalustatus ja kohtuvõimu institutsionaalne sõltumatus.
6.	KS § 53 lg 2 muudatus on kindlasti silmapaistvalt kasulik kohtusüsteemile – olukorras, kus KN koosseisus on kohtunike enamus, peabki selline organ otsustama esmase ja hädavajaliku – kuulutada kohtute töökoormuse leevendamiseks välja konkursid. Usutav ei ole meedias kõlanud seisukoht, nagu poleks kohtunike kohti võimalik heade kandidaatidega täita. <u>Kohtunike tagasisidestamise</u> sätetele vastuväiteid ei ole, kuigi millisel alusel kohtu esimees valiku teeb, peaks olema kohtute nõukogu poolt mingi juhisenä selgemalt avatud.	Teadmiseks võetud.